

sehir

kültür sanat

EKİM-KASIM-ARALIK 2024

ISSN: 2548-0081

55

KAYSERİ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
www.kayseri.bel.tr

Geleneksel Kayseri Kent Dokusunda Kerpiç Yapılar

Kayseri'de Sonbahar

Lale Devrinde
Sarayda Bir Kayserili

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları'ndan

KAYSERİ'DE YENİGÜN

kitabı çıktı

www.kayseri.bel.tr/e-kitaplarimiz adresinden
dijital olarak ulaşabilirsiniz.

ŞEHİR KÜLTÜR SANAT

2024 SAYI: 55 (EKİM-KASIM-ARALIK)

Ücretsizdir

Yerel Süreli Yayın

ISSN: 2548-0081

E-ISSN: 2564-7113

İMTİYAZ SAHİBİ

Kayseri Büyükşehir Belediyesi adına

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri

Hüseyin BEYHAN

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Salih ÖZGÖNCÜ

YAYIN KURULU

Salih ÖZGÖNCÜ

Erkan KÜP

Mustafa ERDOĞDU

Gürcan SENEM

Fehmi GÜNDÜZ

FOTOĞRAF KURULU

Ali SARAÇOĞLU

Abdullah KOÇ

Faik ÇİFTÇİ

Fatih S. Mehmet ÇOLAK

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

A. Deniz DOĞAN

GÖRSEL YÖNETMEN

Ali SARAÇOĞLU

REDAKSİYON

Rumeysa ERSÖZLÜ

KAPAKTAKİ MİNYATÜR

Levni

İLETİŞİM

Milli Mücadele Müzesi

Tacettin Veli Mah. İnönü Bulvarı No. 72

38050 Melikgazi / KAYSERİ

t: (0352) 220 70 50 - 90

sehir38@kayseri.bel.tr

şehir

kültür sanat

TASARIM

A. Deniz DOĞAN

BASKI

Önder Ofset Matbaa

Yenidoğan Mah., 1. Cad., No: 32, Kocasinan, Kayseri

+90 352 331 44 00

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dâhil olmak üzere çoğaltılma hakları yalnızca Kayseri Büyükşehir Belediyesine aittir. Yazılı izin olmadıkça makul alıntılar dışında bir kısmının ya da tamamının çoğaltılması yasaktır. Yayımlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Şehir'imizden Selamlar!

Sonbahar hüznün ve hazan ayıdır. Ayrılıkları yaşatır insana, uzaklıkları daha da uzak kılar. Duygusallaşır insan... Sadece insan mı? Zaman, mekân, şehir, dağ da öyle... Lakin sonbahar aynı zamanda bir telaş, hazırlık, gayret ayıdır da. Yaklaşmakta olan kışa, beklenilecek bahara bir hazırlık ve telaş ayıdır. İnsanlar daha sakin geçireceği aylara her bakımdan hazırlıklarını yaparlar ve yeni baharı heyecanla beklerler.

Bizim için de sonbahar her bakımdan bir telaş, gayret ve hazırlanma sürecidir. Kış öncesi kültürel ve sanatsal faaliyetleri daha yoğunlaştırırız. Bir çiftçinin tarlasını ektiği gibi biz de kışı ve gelecek baharı düşünerek sonbaharda adeta kültür ve sanat ekeriz. Yaptığımız tüm çalışmalar bunun göstergesidir. Bu dönemde gerçekleştirdiğimiz Kitap Fuarı, Gastronomi Günleri, Bilim Şenliği; Millet Bahçesi başta olmak üzere tüm kültür alanlarında yaptığımız sergiler ve gösteriler sözünü ettiğimiz ekim faaliyetlerimizin uzantısıdır. Ekim ayı ekin ayı deriz öteden beri.

Şehir Kültür Sanat dergimiz de 55. sayısı ile bu yılın son sayısı olmakla birlikte kültür ve sanattaki sürekliliğimizin

de bir göstergesi hâline geldi. Birbirinden önemli çalışmalar ve dosyalarla yine karşınızdayız.

Sonbahar, kışın yaklaşması ve yılın bitmesinin hüznü ile bu sayıda deneme ağırlıklı yazılarla masalarınızdayız. Ancak diğer bölümlerimiz de dopdolu.

Bu sayımız şehir tarihçimiz Mehmet Çayırdağ'ın yine vesika diyebileceğimiz bir yazısı ile başlıyor. *Lale Devrinde Sarayda Bir Kayserili* başlıklı yazı, Sur Emimi Hacı Halil Efendi'yi anlatıyor. İlgiyle okuyacağınızı umuyorum.

Sonrasında peş peşe dört deneme yazımız var. Gülay Dönmez şehrimizin en önemli yapılarından Sultan Hanı'nı o şiirsel üslubuyla anlatırken Gürcan Senem Gevher Nesibe'yi dile getirmiş. Yine bir şiir, bir masal gibi harika bir yazı. Dursun Çiçek şehrimizdeki sonbaharı bu kez bir türkü çığırır gibi hem yazmış hem de fotoğraflamış. Mehmet Akif Coşkun Kayseri etrafındaki gezilerine birbirinden güzel yorumları ve fotoğrafları ile devam ediyor.

Söyleşi bölümümüzde Mustafa İbarkorkmaz, Tuğba Akkar Altın ile gastronomi eksenli bir sohbette bulunmuş. Kayseri mutfağı bağlamında keyifle okuyacaksınız.

Bu sayıda iki akademisyenimizin Kayseri evleri ile ilgili ilginizi çekeceğini umduğum bir yazısı var. Merve Çetinkaya Sönmez ile Gözde Kuzu Dinçbaş, *Geleneksel Kayseri Kent Dokusunda Kerpiç Yapılar* yazılarıyla dergimizde.

Metin Şimşek'in *Bir İskâna Bakış Denemesi*, yöremizde önemli olan Avşar iskânı ile farklı bir bakış açısı getiriyor. Yine türkü ve ağıt kokulu güzel bir yazı...

Dergimizin Kaybolan Meslekler, Şehir ve Edebiyat, Şehir Tarihi ve Kitabiyyat bölümleri de birbirinden güzel ve önemli yazılarla dolu.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle hepinize bol kitaplı ve dergili günler diliyorum...

İçindekiler...

PORTRE

Lale Devri'nde Sarayda Bir Kayserili Matbah ve Sur Emini

Hacı Halil Efendi

Mehmet Çayırdağ

● 6

MEKÂN DENEME

Handan İçerü

Gülay Dönmez

● 14

DENEME

Sonbahar Bozkırın Hüzünü Dağın Sevinci

Dursun Çiçek

● 20

TARİH DENEME

Gevher

Gürcan Senem

● 30

GEZİ YORUM

Kendi Kendimizi Kendirmek

M. Akif Coşkun

● 36

SÖYLEŞİ

Tuğba Akkar Altın ile Gastronomi Üzerine Söyleşi

Mustafa İbakorkmaz

● 42

ŞEHİR VE MİMARİ

Geleneksel Kayseri Kent Dokusunda Kerpiç Yapılar

D. Merve Çetinkaya Sönmez-Gözde
Kuzu Dinçbaş

● 48

ŞEHİR VE EDEBİYAT

Bekir Oğuzbaşaran'ın Sicilleme Şiirleri

Doğan Kaya

● 80

TARİH DENEME

Bir İskâna Bakış Denemesi

Metin Şimşek

● 54

KİTAPİYAT

Kayseri'de Yenigün Gazetesi

Mustafa Erdoğan

● 86

SOFRA

Patlıcan Kovalama

Şehir Kültür Sanat

● 88

KAYBOLAN MESLEKLER

Eski Kilim Tamircisi Son Aile

Ahmet Sivacı

● 62

ŞEHİR TARİHİ

"Suyu Arayan Adam" Kayseri Şehrinde

Mehmet Karaarslan

● 70

KÜLTÜRDEN

Haberler

Şehir Kültür Sanat

● 90

Lale Devri'nde Sarayda Bir Kayserili Matbah ve Sur Emini Hacı Halil Efendi

MEHMET ÇAYIRDAĞ

Lale Devri'nde (1720-1730) Osmanlı Sarayı'nda, daha doğrusu merkezî idarede bir kısım Kayserilileri görmekteyiz. Mesela Lale Devri'nin meşhur Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dan önce sadrazam olan Nişancı Mehmet Paşa Kayseri'nin Erkilet köyünden idi ve Erkilet'e cami, medrese ve hamamdan ibaret bir külliye yaptırmıştı.¹ Cami bugün kasabada mevcut olduğu hâlde diğer binaları yıkılıp ortadan kalkmıştır. Mehmet Paşa, cami içine bir kütüphane kurarak buraya birçok yazma kitap koymuştur; kültür müdürlüğümüz sırasında kalabilen kitapları buradan merkezdeki Raşit Efendi Kütüphanesine nakletmiştik. Mehmet Paşa bu külliyenin giderleri için Erkilet nahiyesinin gelirlerini buraya tahsis ettiği bir vakıf kurmuştur.

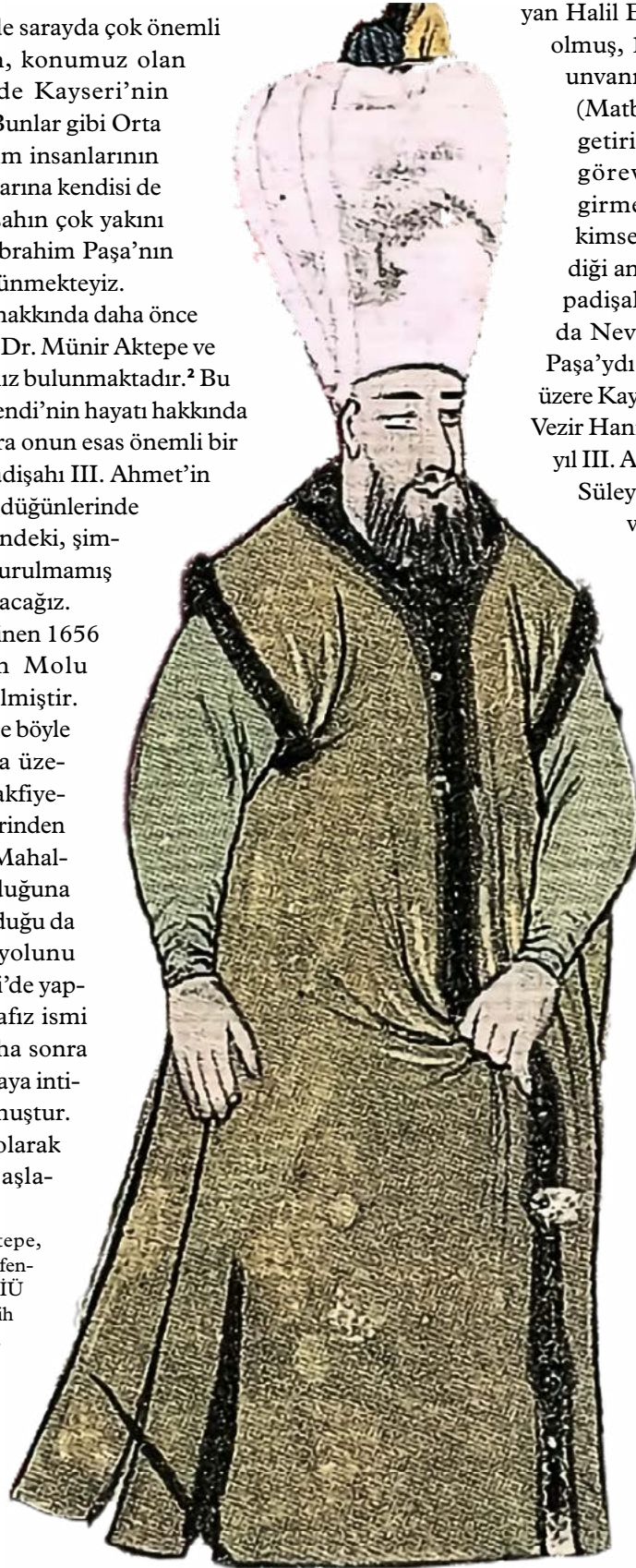
¹ Mehmet Çayırdağ, Mehmet Paşa (Nişancı, Erkiletli) Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kayseri Ansiklopedisi c. 4, s. 353-356.

Yine aynı dönemde sarayda çok önemli mevkilerde bulunan, konumuz olan Hacı Halil Efendi de Kayseri'nin Molu köyünden idi. Bunlar gibi Orta Anadolu'nun bir kısım insanların merkezde görev almalarına kendisi de Nevşehirli olan padişahın çok yakını ve damadı bulunan İbrahim Paşa'nın hamilik yaptığını düşünmekteyiz.

Hacı Halil Efendi hakkında daha önce rahmetli hocam Prof. Dr. Münir Aktepe ve benim araştırmalarımız bulunmaktadır.² Bu yazımızda da Halil Efendi'nin hayatı hakkında bilgiler verdikten sonra onun esas önemli bir görevi olan, devrin padişahı III. Ahmet'in şehzadelerinin sünnet düğünlerinde sur (düğün) eminliğindeki, şim-diye kadar üzerinde durulmamış önemli görevini ele alacağız.

Halil Efendi tahminen 1656 yılında Kayseri'nin Molu köyünde dünyaya gelmiştir. Her ne kadar daha önce böyle yazılmışsa da aşağıda üzerinde duracağımız vakfiyesinde şehrin mahallelerinden sadece Bozatlı Paşa Mahallesi'ne vakıfta bulunduğu göre, o mahalleden olduğu da söylenebilir. İlmiye yolunu seçip tahsilini Kayseri'de yapmıştır. Bu sebeple hafız ismi ile de anılıyordu. Daha sonra İstanbul'a giderek saraya intisap etme imkânı bulmuştur. Hâcegân sınıfından olarak resmi memuriyete başla-

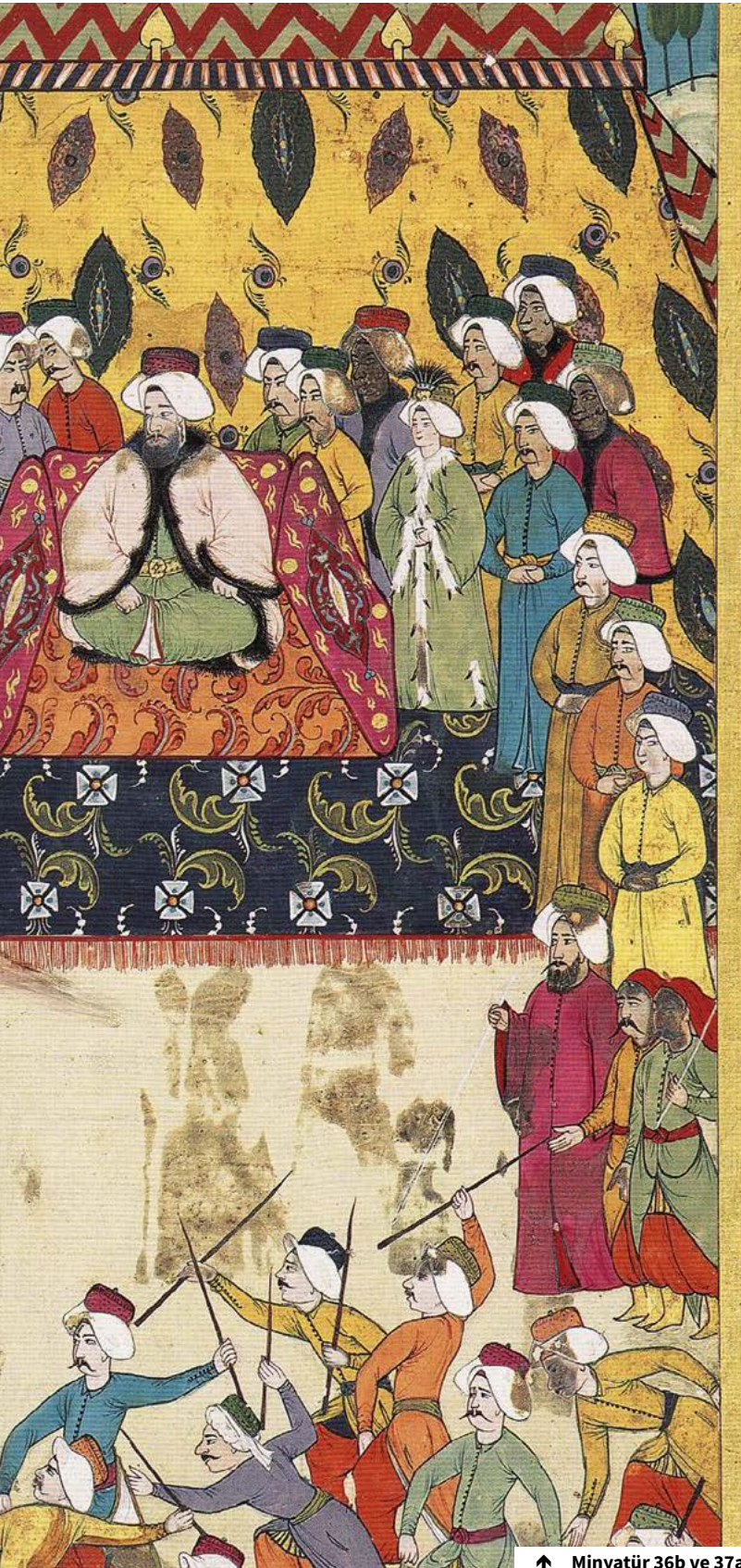
² Prof. Dr. Münir Aktepe, Matbah Emmini Halil Efendi'ye Dair Bazı Notlar İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İst. 1960, S. 15, s. 65-69; Mehmet Çayırdağ, Kayseri'de Vakıf Kütüphaneleri ve Matbah Emmini Hacı Halil Efendi Kütüphanesi, Vakıflar Dergisi S. XX, s. 245-289.

yan Halil Efendi önce Arpa Emmini olmuş, 1720 yılında da anıldığı unvanı olan Saray Mutfakları (Matbah-ı Amire) Eminliğine getirilmiştir. Bu çok önemli göreve, kısa sürede göze girmesi ve itimat edilen bir kimse olması sebebiyle seçildiği anlaşılmaktadır. Bu sırada padişah III. Ahmet, sadrazam da Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ydı. İbrahim Paşa bilindiği üzere Kayseri'de kapalı çarşı içinde Vezir Hanı'nı inşa ettirmiştir. Aynı yıl III. Ahmet'in şehzadeleri olan Süleyman, Mehmet, Mustafa ve Beyazıt'ın 15 gün süre-

cek meşhur düğünlerini hazırlamak, tertip ve icra etmek üzere Sur (Düğün) Eminliğine de getirilmiştir. Daha sonra enteresandır İstanbul surlarının onarılması görevi verilecek ve Bina Eminliği de yapacaktır. Bu görevleri esnasında önemli bir malî imkâna kavuşan Halil Efendi, birçok hayrat işine girişmiştir. İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde ve bu arada Kayseri'de sahip olduğu birçok akarını (vakıf giderleri için gelir kaynağı han, dükkân ve arazi) Kayseri'deki Camikebir (Ulu Cami), burada yaptırdığı çeşmeleri yine İstanbul'da Üsküdar'da, Balat'ta ve Aşıkpasha mahallelerinde yaptırmış olduğu çeşmelerinin giderlerine

↑ Minyatür 36b ve 37a

vakfetmiştir. Vakfiyesinde Kayseri’de Camikebir’de ilim tahsil eden talebelere, aynı camide hadis okutan, vaaz ve nasihat edenlere, müezzinlere, caminin ve Bozathlı Mahallesi’nin ihtiyaçlarına, Kayseri’deki muallimhanesinde okuyan talebelere ve hocalarına da tahsisat ayırdığı kayıtlıdır. Yine her yıl hac mevsiminde Mekke ve Medine fukarasına 120 altın gönderilmesini şart koşturmuştur.

Halil Efendi, Kayseri’de 1714 yılında meydana gelen büyük depremde harap olan Camikebir’i eski şekli üzere yeniden yaptırmış, dağlardan özel su getirterek şehirdeki Güllük Cami çeşmesini, İnönü Bulvarı üzerindeki Gömleksiz Çeşme’yi, Düvenönü’ndeki Dutlu Çeşme’yi, Hasbek Kitci Camii ve Çukurlu Cami çeşmelerini yaptırmıştır. Şehirde meydan civarında bir han da yaptıran Halil Efendi, Hunat Medresesi eyvanını kütüphane hâline çevirerek buraya vakfiyesinde tek tek isimlerini kaydettiği çok miktarda yazma kitap koydurmuştur. Bu kitaplar daha sonra Raşit Efendi Kütüphanesine alınmıştır.

Hacca giderek hacı olan Halil Efendi, Lale Devri’nin 1730 yılında Patrona Halil İsyanı ile son bulması üzerine Kayseri’ye gönderilmiş, ancak 1746 yılında İstanbul’a gelip yeniden Arpa Emni, devamlı Defter Emni ve Cizye Muhasebecisi olmuştur. Nihayet 1754 yılının mart ayında 100 yaş civarında vefat ederek evinin bulunduğu Haliç’in batısındaki Haydar semtinde, Müftü Ali Mahallesi’ndeki Aşıkpaşa Tekkesi haziresinde toprağa verilmiştir. Mermerle inşa edilen mezarı burada bugün de sağlam vaziyette bulunmaktadır. Mezar taşında “Hüve’l-hayyü’l-bâki sabıkâ Matbah-ı Amire Emni Hafız el-Hac Halil Efendi ruhuna el-Fatiha sene 1167” ibaresi yazılıdır.

Halil Efendi’nin bu mükemmel mezarı bugün mevcutken, ondan 70 yıl sonra Reisülküttap olan ve Kayseri’ye onun gibi bir kütüphane kuran İspidınlı Reisülküttap Raşit Efendi’nin Beyazıt Camii hazinesinde bulunan aile mezarlığının 50’li yıllarda Beyazıt’tan Sultanahmet’e doğru giden yolun (Divan Yolu) genişletilmesi sırasında dağıtılmış olduğunu burada ifade etmek isterim. Üstelik mezarlığın yıkılması, yolun genişletilmesine de yaramamıştır.

Devrinin kaynaklarına göre sözüne sadık, hakkına razı, ilim ve irfan sahiplerini himaye eden, ev ve sofrası gündüz ve gece herkese açık olan, cömert, hoş sohbet bir devlet adamı olarak anılan Halil Efendi herkes tarafından itibara mazhar olmuş, Rumeli

Hisarı'ndaki bahçesinde padişah, sadrazam ve diğer devlet ricalini sık sık misafir etmiştir.

İmparatorlukta ancak birkaç sultanın bu çapta yaptırdığı muazzam sünnet düğünü merasimini organize etmeye layık görülüp Sur Eminliği görevine getirilen Halil Efendi, gerçekten Osmanlılardaki bu en büyük düğünü başarıyla gerçekleştirmiş ve hayret edilecek gösteriler, organizasyonlar, merasimler ve kendi uhdesinde olan Saray Mutfakları Genel Müdürlüğünce (Matbah Eminliği) yapılan muazzam ziyafetleri hiç aksatmadan yerine getirmiştir. Bu düğünleri bugüne bütün teferruatıyla aktaran Surname isimli çok önemli bir kitap bulunmaktadır. Padişah ve Sadrazam tarafından görevlendirilen devrin meşhur şair ve yazarlarından Vehbî, üstün edebî kabiliyeti ile kitabın metnini yazmış, aynı metni gün gün ressam Levnî minyatürlerle resimlendirmiştir. Yani Vehbî'nin anlattıkları ile birlikte Levnî'nin düğün sahnelerini gerçekçi resme yaklaşan minyatürlerinde filme, fotoğrafa alınmış gibi görebilmekteyiz. Levnî, günlük resimlerini sanki yüksek bir kuleden merasim alanını kuş bakışı seyrediyormuş gibi bütün teferruatıyla ortaya koymuştur. Vehbî ise özel seçilmiş olmasından da anlaşılacağı üzere devlet erkânını, ulemayı, görevde olan ve eskiden bu görevlerde bulunan bütün mülkiye ve ilmiye sınıfını uzak bölge vali ve mutasarrıflarına varıncaya kadar yakından tanınmakta, onlar hakkında çok yakın ve teferruatlı bilgiler vermektedir. Ayrıca devrin âdetleri, giyim kuşamı ve kültürüne de fevkalade vâkıftır. Merasim kıyafetleri veya günlük olarak giyilen kıyafetler, kaftanlar, başlıklar isimleri ve şekilleri ile gayet teferruatlı olarak anlatılmıştır. Padişaha sünnet için verilen hediyeler arasında olan ve dünyanın dört bir tarafından gelen kıymetli emtia içindeki mücevherler, kumaşlar, kıyafetler hakkında hayret edilecek bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Metnini sık sık kendi şiirleri ve alıntılarla süslemiştir.

Padişaha, sadrazama takdim edilen birkaç yazması elde olan bu muhteşem eseri, devrin kültür ve edebiyatına vâkıf değerli ilim adamı Prof. Dr. Mertol Tulum tekrar tekrar yayımlamıştır. Elimdeki kitap onun 2008 basımı, metin sadeleştirilmiş hâli ve aslını içine alan çok ciddi ve kaliteli yayınıdır. Bizim burada, devrin aynası olan bu eserde düğün eğlenceleri, merasimleri ve ziyafetleri yanında konumuz olan Hacı Halil Efendi hakkında verilen malumatları tespit etmek hedefimiz olmuştur. Tabii bu arada resimlerde Hacı Halil Efendi'nin tasvir edilip edilmediği de en büyük

merakımız idi. Nihayet memnuniyetle onun bir sahne tasvir edildiğini görerek (Mertol Tulum tespit etmiştir) büyük bir memnuniyet duyduk. Evet, bu büyük insanın yüzyıllar öncesinde yapılmış resmi ile de karşılaşmış bulunuyoruz. Bu çalışmamızda onun bu resmini ve resminin içinde olduğu tabloyu okuyucularımıza sunuyoruz.

Vehbî, eserinin şu sayfalarında Halil Efendi hakkında şöyle malumatlar vermektedir:

S. 31, “Düğün içinde gerekli şeylerin aralıksız bir biçimde ikmalî çalışılması en önemli iş olduğundan aynı senenin Ramazan ayının 21 Cumartesi (27 Temmuz) 1720 günü, doğruluğuyla ün kazanmış, saray dışındaki işlerin görülmesinde dürüstlük ve güvenilirlik nitelikleri ile tanınmış Mutfak Emni Halil Efendi düğün (sur) görevinin şeref kaftanını giyerek o günden sonra düğün için gerekli şeyleri hazırlamaya başladı. Önce şehzadeler için eski saray bahçesinde (Bayazıt) ışıklı ve süslü yapma selviler ve şeker bahçeleri inşa edildi. Padişah ve şehzadeleri buraları gezerek çok beğendiler.”

S. 32, “Bu arada düğün emini tarafından, eskiden olduğu gibi düğün şölenine her şeyin satın alınması için her yana adamlar koşuldu. İzmit kazasından 10.000 ağaç sini, Tekirdağ ve Bursa çevresinden 1.000 ördek, 8.000 tavuk, 2.000 Mısır tavuğu, 3.000 piliç ve 2.000 güvercin temin edildi. Ayrıca şeker koymak için 100 adet mevlit tablası, düğün yerlerinin çevresine mahyalar dizilmesi için 15.000 şişe kandil ve 10.000 kandil kutusu ile 10.000 şerbet kavanozu kısa zaman içinde sağlandı. Yine Hanendebaşı Burnaz Hasan Çelebi'ye toplattırılan güzel sesli sanatçılar ile 80 saz sanatçısı bir araya getirildi. Kol kol çengillere ise altın işlemeli elbiseler verildi. Her taraftan gösteri ve oyun ustası getirildi. Düğün meydanında seyircilere ve oyunculara sınır belirlemek için şiddet ve taciz göstermeden görev yapacak, koltuklarında tulum olan, seyircileri aynı zamanda eğlendirecek, tuhaf kılıklı ve hareketli, tulumcu denen 120 kişi hazırlandı. Onların gülünç görünüşlerini tamamlayan diğer şeyler Düğün Emni tarafından yaptırıldı. Nihayet eskiden beri yapılageldiği üzere şehzadelerin başlarının sadakası olmak üzere fakir çocuklardan sünnet olma şerefini kazanan 5.000 kadar çocuğa elbiseler sağlanması ferman buyrulduğundan Düğün Emni tarafından düşünülen de fazla miktarda elbise yaptırılıp hazırlandı.”

Sünnet merasimi ve eğlencelerinin sürdüğü 15 gün boyunca sünnet olmak için toplanan bu çocuklar

200'den fazla alay ile Padişah ve Sadrazam önünden geçirildi. Bunları da Levnî resimledi. Yine şehzadelerin bu muhteşem sünnet düğününe Padişah'ın müsaadesi ile Sadrazam İbrahim Paşa ve Yeniçeri Ağası'nın çocukları da iştirak ettirildi.

Bu büyük sünnet düğününün yapılacağı yer olarak Sultanahmet Meydanı, o zamanki adı ile Ok Meydanı hazırlandı. Buraya, padişahın merasim ve oyunları seyretmesi için büyük bir otağ, yine sadrazam ve diğer devlet ileri gelenlerinin seyir yerleri olarak da birçok süslü çadır kuruldu. Çevreden gösterileri seyredecek halktan erkek ve kadınlara yerler ayırt edildi. Bazen de padişahın müsaadesi ile bunların kadın erkek karışık hâlde düğünü yakından seyretmeleri sağlandı. Düğün eğlenceleri içinde bilhassa Mısır'dan gönderilmiş sihirbaz ve cambazlar çok dikkat çekici gösterilerde bulundular. Hemen her gün sazende, rakkas ve çengiler, Padişah ve erkânın önünde müzik ve gösteriler sundular. Ok Meydanı'nda yapılan bu gündüz gösterilerinin yanında geceleri de Haliç'te, Tersane ve Aynalıkavak Kasrı önünde, deniz üzerinde, tersane ve diğer askerî sınıfların hazırlandığı salları üzerinde havai fişekli ve çalgılı gösteriler yapıldı. Hem bu gece gösterilerinde ve hem de gündüz gösterilerinde yapma kalelerde havai fişeklerle savunma ve hücum gösterileri yapıldı. Yine hazırlanan kukla ve hareketli hayvan maketleri ile ilgi çekici ve hayret uyandırıcı icatlar gösterildi. Yine yapılan birçok eğlencelik keşif için de büyük bir timsah şeklinde denizaltı yapıldı ve denizaltıda dolaştıktan sonra sahile ağzından insanlar boşaltıldı. Gündüz eğlenceleri için de gerilen ipler üzerinde hareket eden, içinde insan ve maketlerin bulunduğu gemiler inşa edildi.

S. 39, "Kendileri için hazırlanan eski saraydaki şeker bahçeleri ve nahılları (selvileri) gezen şehzadeler burada Düğün Emini'nin çadırında istirahat çekildiler."

S. 41, "8 Eylül 1920'de görevli devlet erkânı ve Düğün Emini Halil Efendi Ok Meydanı'nda Padişah'ın, Sadrazam'ın, diğer illerden gelenlerin ve askerlerin kalacakları otağın ve çadırların yerlerini tespit ettiler. Ertesi gün tekrar Sadrazam, Defterdar ve Düğün Emini bu yerleri gözden geçirdiler."

S. 42-43, "12 Eylül'de Defterdar, Düğün Emini ve Hassa Mehterbaşı görevli olarak gelip meydandaki belirlenen yerlere kıymetli ve sanatlı otağı ve çadırları dikmeye başladılar, bunun için kurbanlar kestirdiler."

↑ Matbah Emini Hacı Halil Efendi'nin mezar taşı

S. 45, "Sur Emini'nin çadırı da meydanda uygun yere kurduruldu. Halktan toplanan sünnet çocuklarının çadırları da onun yanıdaydı."

S. 48, "14 Eylül Cumartesi günü Defterdar ve Sur Emini, Sadrazam'a Ok Meydanı'nda tamamlanmakta olan hazırlıkları gösterdiler ve onun talimatıyla bazı değişiklikler yaptılar."

S. 49, "14 Eylül'de devlet erkânının seçkinleri Düğün Emini Efendi'nin çadırında dinlendiler ve onlara burada yemek ikramı yapıldı."

Düğün boyunca bütün devlet erkânı, askerler ve halka her gün yüzlerce, binlerce tabak hazırlanan yemek ziyafetini aynı zamanda Mutfak Emini olan

Hacı Halil Efendi çok sayıdaki görevliler ile aksatmadan yerine getirmiştir.

S. 110, Düğünün ikinci gününde “Sultan’ın yardımcıları ile bağış elbisesi giymiş olan sünnet çocuklarının bir bölümünün toplu ve düzenli şekilde Padişah’ın önünden geçip kendileri için hazırlanmış çadırlara girmesinin ardından Dügün Emmini sof üst ve mücevze başlık ile yavaş yavaş salınarak yürüyüp geldi ve yeryüzü şahının önünde secde edencesine yere kadar eğilmek suretiyle selamlama merasimini yerine getirdi. Ardından (çocukların sünnetlerini yapacak) 150 kadar cerrah Padişah’ın önünde yerlere kadar eğilerek tebrik merasimini yerine getirdiler.”

Dügün 18 Eylül 1720 Çarşamba günü başlıyor. Hacı Halil Efendi’nin Padişah’ı selamlaması ise ikinci gün oluyor. Vehbî’nin anlattığı bu günkü hadiseleri resimleyen Levnî; Ok Meydanı’nda olan bu olayların resimlerini çizerken sahada Padişah III. Ahmet’in etrafında şehzadeler ve görevliler ile otağında oturup önünde oynanan yer ciridini seyredişini, bunun devamı olan soldaki resimde yine seyir çadırında etrafında bir kısım paşalar ve görevlilerle oturan Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın yine aynı oyunu seyredişini tasvir etmiştir. Bu bölümde ortada dikili uzun direğin solunda Vehbî’nin anlattığı ve Levnî’nin tasvir ettiği üzere sırtında sof kürkü ve başında mücevze denen başlığı ile Matbah Emmini Halil Efendi’yi görmektedir. Halil Efendi’nin arkasında cerrahlar ve sünnet çocukları yer almıştır. Bunların yukarısında ise mehterhane ve kadın-erkek seyirciler bulunmaktadır (Minyatür 36b ve 37a). Halil Efendi’yi gördüğümüz bu bölüm bizim için çok önemlidir. Halil Efendi’nin önünde ise meydanın düzeni ve eğlendirilmesi ile görevli iki tulumcu bulunmaktadır. Devlet erkânının, Padişah ve Sadrazam’ın selamlamaları, eğilerek eteklerini öpme şeklinde yapılmakta idi.

S. 139, “Bugün (üçüncü gün) 284 sünnet olacak çocuk huzurdan geçirildi. Ancak Dügün Emmini işlerinin çokluğu yüzünden mazur görüldü.”

S. 206, “Bir grup esnafın geçit resminden sonra Padişah’a takdiminde, başında mücevzeyle Dügün Emmini Efendi’nin ve Selimî (başlık) ile Kapıcılar Kethüdası Ağa’nın refakatinde yer öptüler.”

S. 267, “Çavuşların, otağın çevresinden havai fişekleri püskürtmeleri Sultan’ın o derece hoşuna gitmişti ki bu sırada Dügün Emmini Halil Efendi’nin Şahlar Şahı’nın katı damağına tat katması için gön-

derdiği 5-10 tabla envai türlü şeker o kadar tatlı gelmemiştir.”

Halil Efendi sık sık Padişah’a, Sadrazam’a ve devlet erkânına ikram için hazırlattığı çeşitli şekerleri tabla tabla göndermekteydi.

S. 276, “Sadrazam Hazretleri’ne, Dügün Emmini tarafından bir tabla çeşit çeşit şeker geldi.”

S. 316, “Bezîrgânbaşı Hüseyin Ağa, Padişah’ın huzuruna girdi. Dügün Emmini eliyle kendisine büyük bağışta bulunuldu.”

Dügün boyunca Padişah ve bilhassa Sadrazam tarafından bütün görevlilere, hediye getirenlere, gösteri yapanlara, askerlere ve halka o kadar altın para ve bahşış ikram edilip dağıtılmıştır ki buradan devletin o zamanki maddi gücüne şaşmamak mümkün değildir.

S. 334, “Kuyumcu mücevhercilerin geçit resminde Kuyumcu Başı, Sultan’ın huzuruna alındı. Dügün Emmini Efendi ile birlikte Padişah önünde yer öptü ve hediyeleri takdim edildi.”

S. 336, “Esnafın geçiş resminin sonunda... Dügün Emmini Halil Efendi ile her sanatın kethüdaları, Sultan’ın huzurunda yer öpme merasimini yerine getirdi. Ardından Dügün Emmini eliyle her kethüdaya bahşış verilip bağışta bulunuldu ve ziyafet çadırında yedirilip içirildi.”

S. 34, “Onuncu gün üst derece ricalle verilen ziyafet sofrasında Halil Efendi de yer aldı.”

Yukarıda belirtildiği gibi düğün esnasında çok büyük organizasyonla her gün özel çadırlarda ulemaya, vezirlere, paşalara, askerlere sofralarda ziyafetler veriliyordu. Bu ziyafetler ikinci vakti oluyordu. Osmanlılarda bir İslami gelenek olarak günde 2 vakit yemek yeniyordu; birisi sabah ve öğle arasında kuşluk vakti, diğeri ise ikinci vaktiydi. Dügün meydanında da ziyafetler bu asıl yemek vakti olan ikindide veriliyordu. Vehbî’nin burada anlattığına göre düğüne davetli İstanbul’daki yabancı elçilere onların âdetleri gereği öğle vakti yemek çıkarılıyordu. Bilhassa büyük devlet ricalinde sofralar protokole göre hazırlanıyordu. Mesela baş sofrada Sadrazam, Şeyhülislam, vezirler ve kazaskerler oturuyordu. Diğer sofralarda da buna göre paşalar, kadılar, ilmiye ve mülkiye sınıfının ileri gelenleri yer alıyordu. Yemek sırasında bu erkânın maiyetine de ayrı yerde yemek veriliyordu. Bütün bu organizasyondan tabii ki Halil Efendi mesuldü. Yemekten sonra da muhakkak önce şerbetler ve sonra kahve ikram ediliyordu.

S. 345, “İnebahtı Muhafızı Vezir Mustafa Paşa’nın hediyeleri Kapı Kethüdası Dügün Emmini Halil Efendi ve Telhisçi Ağa’nın aracılığı ile Sultan’ın ayağına götürülüp teslim edildi. Yine Eğriboz Muhafızı Vezir Osman Paşa’nın hediyelerini Sultan’a sunan Dügün Emmini ve Telhisçi Ağa’ya (Padişah’ın yakın hizmet-kârları) hizmetlerinden dolayı kaftan giydirildi.”

S. 346, “Mutfak Emmini Halil Efendi’den beş giyimlik kaşmir şalı, beşer top İstanbulî diba ve benzersiz yaldızlı süslü bir kısım kıymetli kumaş, beşer top hindi kutnu ve benzersiz bendî kutnu (kumaş) Sultan’a Telhisçi Ağa tarafından takdim edildi.”

Padişah’a devlet erkânının düğün hediyesi olarak sundukları şeyler düğün içinde çok dikkat çekicidir ve bu takdimler düğünün başından sonuna kadar devam etmiştir. Verilen bu hediyeleri Vehbî büyük bir vukufiyetle kaydetmiştir. Levnî de resimlemiştir. Hediye takdimi düğünün başında Sadrazam’la başlamıştır. Sadrazam İbrahim Paşa, Padişah’a, şehzadelere ve şehzadelerin annelerine uygun çok kıymetli ve pahalı hediyeler vermiştir. Bunların başında altın ve gümüşle işlenmiş takımlarıyla beş soylu at bulunmaktadır. Bunlara ilaveten elmas ve diğer mücevherler, dünyanın her tarafından getirilen kıymetli kumaşlar, kıymetli taşlarla süslü vazolar, çekmeceler ve bunun gibi saymakla bitmez birçok kıymetli hediye bulunmaktadır. Vezirler ve paşalar da aynı şekilde takımları kıymetli taşlarla süslenmiş birer soylu at ve mücevher ve kumaşlar, ulema sınıfı başta Şeyhülislam Abdullah Efendi olmak üzere çok kıymetli yazma kitaplar ve kumaşlar, geçit resminde bulunan esnaf daha çok gümüşten imal edilmiş kendi sanatlarına ait vazo, ibrik, kılıç vs. hediye etmişlerdir. Bütün bu hediyeler bir defterde kayda alınmış ve bunlara karşılık olarak Sultan kaftan ve para gibi büyük ihsanlarda bulunmuştur.

S. 392, “On beşinci günde at yarışlarına katılan atlara ve binicilerine Dügün Emmini tarafından hediye olarak kumaş ve para verilmiştir.”

S. 394-397, “On beşinci günde, düğün sonunda diğer ağalarla birlikte Dügün Emmini Halil Efendi’ye Sadrazam tarafından kaftan giydirilmiş ve bağışta bulunulmuştur.”

S. 398, “Son kalan halktan toplanan sünnet çocuklarına Yeni Saray’da (Topkapı) sünnet edilmeleri için, Bâb-ı Hümayun’un iç yanında ve Cebehane girişinde, Dügün Emmini, Cerrahbaşı ve cerrahlar için çadırlar kuruldu. Çocuklar Dügün Emmini dairesinde kıyafetlerini giydiler ve Mehterhane eşliğinde sünnet olmaya gittiler.”

S. 402, “Eski saraydan (şimdiki İstanbul Üniversitesi merkez binası) çıkıp Aksaray’ı dolaşarak at üzerinde Sultanahmet Meydanı’na doğru gelen başta şehzadeler olmak üzere uzun düğün alayı, Beyazıt civarında yol üzerinde kurulan padişah otağında (tribün) oturan Padişah’ın önünden geçit merasimi yapılmış, düğün alayında Dügün Emmini Hacı Halil Efendi de başında mücevveze ve sof kürkle geçmiştir. Padişah, şehzadelerin at üzerinde heybetli geçişleri sırasında gözyaşlarının tutamamıştır.”

S. 412, “Şehzadelerin sünnet olmalarından sonra yüksek devlet erkânı ile birlikte Sadrazam tarafından Dügün Emmini Halil Efendi’ye de kaftan giydirildi. Bu kutlu günde Dügün Emmini tarafından tablayla şekerler hediye edilmek suretiyle vezirler, ulema ve diğer devlet ileri gelenlerinin damakları tatlandırıldı. Kutlu düğün bu şekilde bitmiş oldu.”

Böylece bu saltanat düğününde, Vehbî’nin sanatlı ve teferruatlı anlatışlarında, Levnî’nin de büyük bir kabiliyetle bütün ayrıntılar ile yaptığı renkli çizimlerde o dönemki Osmanlı Devleti’nin gücünü, haşmetini ve bütün devlet erkânının birebir yüzlerini, kılık kıyafetlerini, otağlarının şekil ve örtülerini bir belgesel film gibi görmekteyiz. Vehbî ve Levnî Surname isimli bu çok değerli eserler ile bize bu şans vermişlerdir. ■

MEKÂN DENEME

HANDAN İÇERÜ

GÜLAY DÖNMEZ

Kayseri-Sivas yolundayım. Yol bir, yolculuklar çeşitli demişti bir güzel, vaktiyle...

Ömrümün en kavisli gelgitlerini yaşadım belki de bu yolda bir zamanlar. Erciyes'e sırtımı yaslayıp bozkırın sonsuzluğunda, bulutların ardında salkım salkım... Saçlarım iki pelik, belim iki büküm, başımda oyalı yazma... Oyalayan yazgımla şöyle garib bencileyin...

Evvel, yoldan içerû bir demiryolu! Âhh raylar, yolculuk nereye? Çın çın çın! Dur, bak, dinle, geç! Hayat düstûru gibi. Geçer mi bu da ya Huuu?

Sultan Hanı'na doğru tatlı bir kavisle yöneliyorum. Susamış gibi, üşümüş gibi... Bir tas su, bir kab yemek... Ateşin titreyen kavsinde bir yatak! Üstâd geliyor gönlüme:

“Kav dedim
Kav dedi”

Atların yeri kandedir? Ya develerin?.. Âhh hani otopark? Bozkır hanında otopark mı? Yapma güzel! Hanın koca kapısı örtülü. Nasıl ve nereden açmalı bu kapıyı ey örtülere bürünen? İçeriden, diyor büyükler. Hani çilingir o vakit? Şöyle sofraya kurulup kapıları açsın, kilitlerini gönlün kıra kıra ruhu doyurma gayretine ermeklik çok mu eskilerde kaldı?

Başımı yana çeviriyorum. Bir köy kahvehanesi var yakında. Han önü insanları, kahvehane önünde oturur olmuşlar göz göz. Ayaklarım yöneliyor közde kahve kokusunun ardı sıra. Sözde ya bir çilingir ya bir anahtar için. Hâlden anlıyor bu insanlar. İçeriden biri, anahtar elinde olduğu hâlde, konuşmadan bana bakıyor. Gülümseyip alıyorum Sultan Hanı’nın anahtarını.

Hanın güzelim taç kapısı yükseliyor başım üstüne. Mukarnas biçimlerin soluğu dökülüyor üzerime. Nefes alış verişlerini bir ben mi duyuyorum? Âhh ömür bir nefesçik. Nedendir öyleyse onca alış ve veriş? İlâhi mukarnaslar, ömürsünüz vallâhi!

Kapının sol yanında kalbi andıran kırık bir münhanîye iliştiriyor gözüm ilkin. Belli ki evvelden mukarnas biçimleri sarıyormuş kıvrıla kıvrıla sarmaşık gibi. Kalb kavsindeki münhanî, söyle bana! Kırık mısın, kırgın mısın sen?

Elimdeki koca anahtarı Bismillah deyip yerleştiriyorum kilide: Tıkırt, tıkırt! Yavaşça, bir gıcırta ile açılıyor kapı en içten. Usulca, adımımı atıyorum eşikten. Eşiğe basmadan geç, eteği basmadan güzel. İçeriden sırlayıp kapıyı, sırtımı yaslıyorum sonra ona. Önümde yükselen, birbirinin içinden geçen, dans eden hendeseler karşılıyor ruhumu. Derin bir nefes çekiyorum taa içime ve üflüyorum: Huuuu

Bu kadar iç içelikten içim içime sığmıyor. Bir ayak çarkı ile kavisler çizmek istiyorum ruhumdan yıldızlara yükselen. Bura bir usturlâb sanki ve gökten düşen yıldızlar serilmiş ayaklarımın, gözlerimin, ruhumun hendeselerine.

Beline kemer kuşanmış mescid aç kollarını da kuşlar konsun... Basamaklarından sanki bir ref’i sadâ yükseliyor. Yüzünde güller açmış, saçların yıldızlarla donatılmış olduğun hâlde ne vâdediyorsun bana ey mescid? Alnındaki mukarnas tacın nefesini hissediyorum. Zikrin en mahrem hâli. Örtülü gönlünü koy

meydane ey güzel. Bir âh çekip en siyâhından, göklere çıkan billûrdan bir nefes nur iç. Çek içine en derinden. Huuuu

Belindeki kemer, bir köprü gibi tutuyor bu cilveli ruh emane-tini. Dört köşeli, dört ayaklı, dört kemerli mescidi, dört kitabın mânâsı çün tavaf ediyorum adeta.

“Merdivenden ittiler yüksekte bakar ise

Gönül yüksekte gezer dem be dem yoldan azar

Dış yüzüne o sızar içinde ne var ise”

Sol yanıma alıyorum mescidi. Allah’ın evidir mescidler. En kutlu eve varmaklığı nasib et Allah’ım. En siyah örtülere bürünen, makam-ı kabe kavseyne varmaklığı nasib et. Huuu

Kemeri dolanmaya devam ediyorum. Kemer mi belime dolanıyor yoksa? Âh bu iç içelik! Sonsuzluğa uzanan zencirekler sarmış kemerin bu kısmını. Bu nasıl bir zıddıyla var olan bir cilverdir ya Rabbim? Kenetlenmiş sonsuzluk adeta!

Derken ejder! Karşı karşı bakışan bir çift ejder! Gökle yer gibi. Hakk ve bâtlı gibi. Her şey zıddıyla cilveleşiyor. Niçün hayret edersin böyle güzel? Hayat iksirli masallarla büyülene büyülene büyüdün sen. Kalb semâsına hangi ejder yılında ereceksin peki?

Kapıdan içerû kapılardan geçiyorum. Han aynasından içerû bir şölen var sanki. Zencirekler, mukarnaslar, hendesenin binbir hâli, yıldızlar başımı döndürüyor. On köşeli yıldızın nokta atış-ları, kavsinden kurtulalı beri yolundan hiç şaşmadan taşları misâl edinerek hoş boşluğu vuruyor. İçerisi sessiz şölen. Ruhun riyasız uykulara uyanma yeri sanki.

Bir tek köşen bile ayrılmamışken bana; tüccarlara, derviş-lere, hicret edenlere, Hicaz’a gidenlere ayrılan köşeler... Hangi arka taşına yalıyordunuz ey yolcular sırtınızı? Nerede yanı-yordu ateşiniz? Aşınız nerede pişiyordu? Lisanınız neydi sizin? Kapıda bıraktığınız dünya yükünden arınmış hâllerinizle nice oldunuz? Mescidde doyurulan ruhun düşü kandedir? Sıcacık bir lokmadan sonra döşeğe konulan başın dönüşü kandedir? Söylesene hancı!

Ey Sultan, vakfettin halkına en içten bir han. Kapı içre kapı-lardan geçilen, göklerin aynalandığı bir han! Üç gün üç gece riyasız bir uykuya düşmek için mü bunca hendese? Hangi mimari ufuk, göklere taşımak istemiş yastığa konan başları? Bir cevap alırım umuduyla tatlı bir hamleyle Sultan Hanı’nda, yüksekçe bir yere çıkıyorum. Ay aydınlığı bir gece. Han duvarlarındaki yıldızlar, gökten gölgeler düşürüyor uykulu göz kapaklarıma. Gülден ise üç damla düşüyor uykuları bölmeden sessizce:

Bir damla hancının gönlüne...

Bir damla Sultan’ın gönlüne...

Bir damla da düştekilerin gönlüne...

DENEME

SON-

BA-

Bozkırın Hüznü Dağın Sevinci

HAR

DURSUN ÇİÇEK

Sonbaharı hazan ve hüzün olarak biliriz hep... Çünkü ayrılıktır sonbahar. Yaprığın dalından, meyvenin ağacından, buğdayın başağından, çiçeklerin bahçesinden ayrılmasıdır. Varlığın sanki bir iç yolculuğu başlar yeniden dışa çıkmak için. Kim bilir belki de kendinden kendine yolculuğu öğretir bize sonbahar. Yeniden olmak, yenilenmek, kendine gelmek ve kendini bulmak için bir süreliğine kaybolmayı öğreniriz sonbaharda.

Ve gidiştir sonbahar. Gidişlerin ve gelmeyişlerin mevsimi... Sanki gurbete gider kuşlar, bulutlara saklanırlar, dağların ardına uçar. Uzaklar daha da uzaklaşır. Rahmetli dedem sonbaharı ölümün yakıştığı ay olarak vasıflandırır. Rahmetli babam, amcalarım, halam, çoğu yakınım sonbaharda sırlanmış ve göçmüşlerdi öte dünyaya. Bugün kimsenin kullanmadığı bir dünya vardı çocukluğumuzda “öte dünya” diye. Bugün ötesini yitirmiş insanlar herhangi bir müteâl bağlama

sahip olmadıkları için bilmiyorlar öteyi beriyi... Öteyi hakkıyla bilmeyen beriyi de idrak edemiyor. Dolayısıyla gitmek ve gelmek, ölüm ve hayat anlamsızlaşıyor çoğu zaman...

Ağustos'un ortası geldi mi "Fireze bas kara bas derdi" yine dedem. Bu, kışın habercisi sonbaharın başlangıcı anlamına geliyordu. Tüm hazırlıklar ona göre yapıldı. İşlikler dolaptan çıkar, mintanlar kalınlaştırdı biraz daha. Gazeller yolumuza eşlik ederdi usul usul. Sonbahar günün ikindisiydi, vaktin ikindisi. Kışın yanacak odunlar temin edilir, balta ile kırılır ve kömürlüğe Yunus edebiyatı dizilirdi.

Yaprak yaprak beklerdik sonbaharı. Her kızaran yaprak önce şiir olur dalında konuşur, sonra türkü olur, yanar, dalından uçar ve şehrin tüm sokaklarını, pencerelerini, dağlarını dolaşırdı adeta. Mahallelerden gelen duman ve is kokusu pekmezlerin, salçaların, çalmaların habercisiydi biraz da. Komşuların muhabbeti bal eylerdi pekmezi, çalmayı. Tatlı dilleri rahmet, güler yüzleri bereketti insanların. Aşkınan yapardı insanlar işlerini... Neşet Usta boşuna demez elbet:

*Tatlı dile güler yüze
Doyulur mu doyulur mu?
Aşkınan bakışan göze
Doyulur mu doyulur mu?*

Aşkınan yapılan işlere ne kadar hasretiz. Makineler ve otomatlaşma tüm his ve idraklerimizi boşa çıkardı. Mevsimlerin değişmelerini bile idrak edemiyoruz. Çünkü mekanikleşme insanın hislerini bertaraf ediyor.

En çok dağlar ve bozkır sararır sonbaharda. Suyu çekilir. Camı çekilen bir tene benzer dağlar ve bozkır. Ama sonbahara bozkırın hüznüne karşılık dağların sevindiğini hissederim. Bozkır garipleşir. Alı gider, yeşili gider, çiçeği gider, neşesi, civıltısı,

kuşları gider. Börtüsü, böceği saklanır. Güneşi nazlanır, ayı saklanır, gökyüzü ayaza çalar. Pınarları kesilir, rahmeti azalır. Nasıl hüznülenmesin? Ama dağlar öyle mi? Dağlar kışın kendini bulur. Onun için sonbahar müjdedir dağlara. Dağlar yârini bekler gibi bekler kışı. Çünkü dağların mevsimi kıştır. Kışın sırlanır dağlar. Esbabını giyen bir pir gibi olur kışın dağlar. Bunun için sonbahar dağın sancısını, sızısını taşır biraz da.

Baharın ilki nasıl coşku ve sevinçse sonbahar ağlayıştır, gözyaşındır, inleyiştir, sessizliktir. Kelimeler şiirlere saklanır, türkülerde gizlenir, renk dile gelir... Sonbahar gülü soldurur ötesi var mı?

*Düşünme mevsimi inleyen rengi
Elemdir mest etsin ruhunu
Eser rüzgârların durgun ahengi.*

Eğer Kayseri’de yaşıyorsanız sonbahar Erciyes’in, Aladağların, Torosların sevinci olurken Gesi bağlarının, Yeşilhisar’ın, İncesu’nun, Sultan Sazlığı’nın, Erkilet bağlarının, Kapuzbaşı’nın hüznü olur. Bahardaki coşkusu hüzne döner Kapuzbaşı’nın. Zamantı rüzgârın derdini dinleyen sessiz bir gemidir artık. Erkilet’in ve Gesi’nin bağlarında türküler büyür, uzar, havalanır.

*Gesi bağlarında ötüşen kuşlar
Hayra çıkmadı gördüğüm düşler
Yıldan yıla meyva veren ağaçlar
Devşirdim çiçeği dalda ne kaldı
Gidiyom gurbete burda nem kaldı*

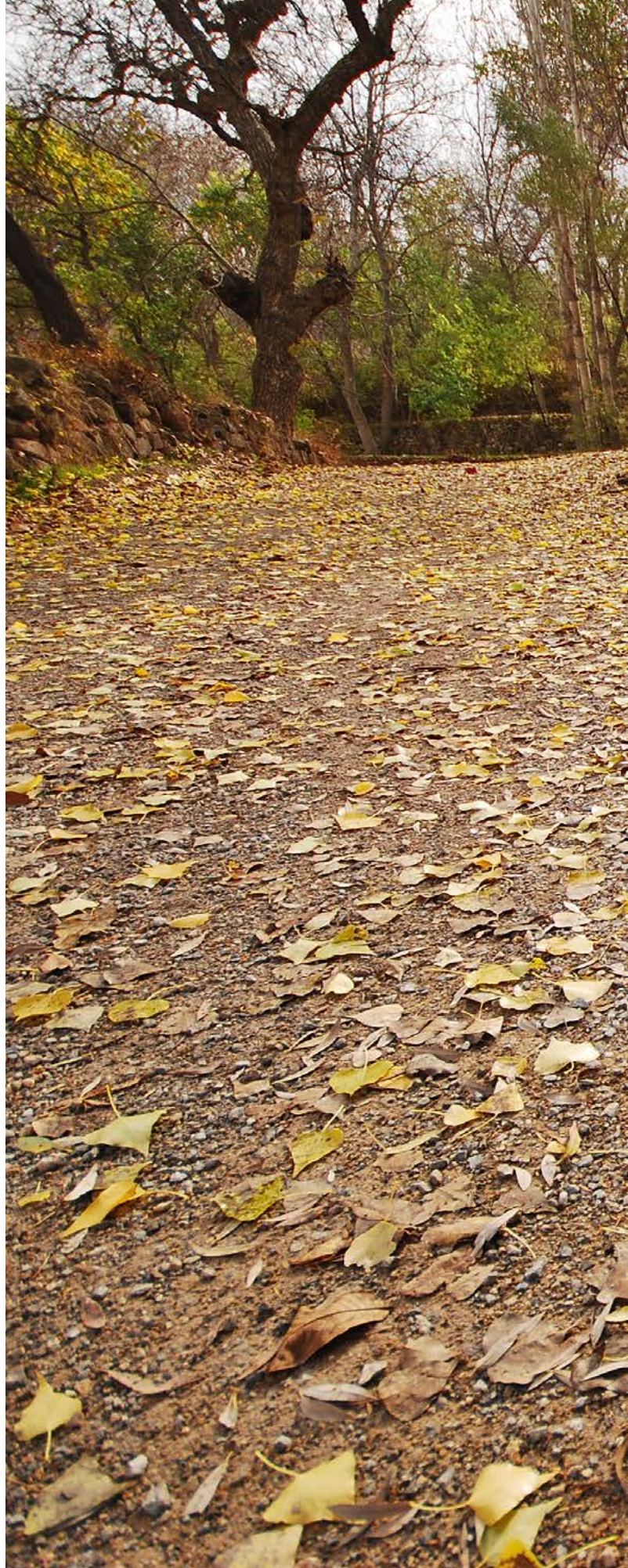
*Gesi bağlarında dolanıyorum
Yitirdim yârimi anam arıyorum
Bir çift selamına güveniyorum
Atma garip anam beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime*

Kızılırmak o kadar durgundur ki sanki su bir ayna olmuştur artık. Aka aka yorulur mu ırmak? Yorulmuş, yorulurmuş... Tekgöz Köprüsü’nde mola vermiş, taşın hikâyesini dinliyor. Taşın hikâyesi ayrı, köprünün hikâyesi ayrı. Anlamasını ve dinlemesini bilene. Kuş dilinin ne olduğunu bilen bilir taşın dilini. Ama dilsiz bugünkü insanlar. Mânâya lal. Tuhaf kelimeler çıkıyor ağızlarından. Kelime gönülden ve kalpten gelmediği için mefhumuz. Onun için de taş konuşur, ırmak dinler. Belki de baharda dertli akışı bundan...

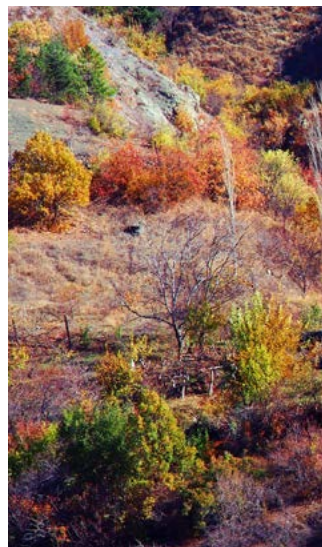
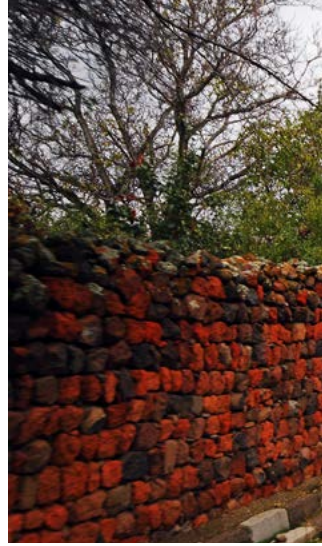
Tekgöz kendini seyre dalar Kızılırmak’ta. Bir de görmeyi bilmek gerek tabii bunu anlamak için. Bakmayı bilmek gerek. Aynayı, âlemi, seyri bilmek gerek.

*Seyretsen de yâri gerçek göremen
Tutuşup aşkına kül olmayınca
İstesen de yâre doğru varaman
Gönülden gönüle yol olmayınca*

Sultan Sazlığı en garibidir sonbaharda mekânların. Çünkü bahardır onun mevsimi. Pelikanlar, turnalar, karabataklar, balabanlar, karaleylekler türkülerini de alıp yola revan oldular bile. Sararan kamışlar sessiz. Sular Erciyes’i ve Aladağları seyre dalmış. Yakınlardaki elmalıklardan gelen türküler

de olmasa sessizliğin sesi ile yetineceğiz. Ayrılık türküleri çığırır Sultan Sazlığı.

Kapuzbaşı durulmuş ırmağa benzer sonbaharda. Bahardaki hırçınlığından eser yoktur. Baharda yaklaşmak istediğinizde suyunu size savuran Kapuzbaşı, sonbaharda o kadar içine çekilmiştir ki siz yaklaştıkça o da size yaklaşır sanki. Su sakindir artık. Su yorulmuştur. Artık siz onu değil, o sizi dinler. Sizi seyredir.

Günün ikindisidir dedim ya sonbahar için... İnsanın öte dünyaya gidişi de insanın ikindisidir. Özellikle ömrünün sonbaharında olan insanlar da bozkırdan çok dağlara benzer. Ya da ummana...

*Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olur.
Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târumâr olur.
Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ;
Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.*

Ve dağlar... Erciyes, Toroslar, Aladağlar... Bozkırın hüznüne ve sessizliğine rağmen coşkuludur, yağmurludur, boranlıdır sonbaharda. Tek tük düşen karlar umududur dağların. Bozkırdaki sessizleşen, sakinleşen rüzgârlara karşılık burada artık fırtınadır rüzgâr. Türkülerin yerini bozlaklar alır, hoyratlar, uzun havalar, divanlar alır... Türküler asıl dağlarda yanar.

Yakışığı gelir dağların derdi dedem kar yağınca. Varlığın yakışığı gelir. Ayrılığı dondurur sinesinde dağlar ve saklar yeni bahara vuslat yapar. Eski bahar ateştir Erciyes'in duldasında, yeni bahar su. Aşağıda Sesli, Beğendik, Fatmagüllü, Kartın yaprak yaprak yanarken, yukarıda Lifos, Alabayır, Süt donduran, Oğlak kırıran üşümeye başlar. Ama sevinçlidir dağlar. Çünkü bilir karla yüceceğini.

Dağ büyüdüğünü hisseder sonbaharda, yüceliğini giyinir. Dökülen yapraklar sanki kar olup yağacak ve rahmet olacak tüm varlığa. Kış yaprakları uçuşacak beyaz beyaz. Ve Erciyes beyaz çiçekler açacak...

Gevher

GÜRCAN SENEM

Selçuklu Uygarlığı Müzesi, Selçuklu medeniyetini anlatan dünyadaki ilk ve tek müze olma özelliğini 10 yıldır taşıyor. Özellikleri itibarıyla dijital unsurları şaşırtıcı bir biçimde kullanmayı başarmış ve mevcut eserleriyle de dikkat çeken bir müze. Ancak dijital unsurlar yavaş yavaş ekonomik ömürlerini tamamlıyor. Bu sebeple idari sorumluluğumuzda olan müzeyle ilgili yeni ve sürdürülebilir yaklaşımlar ortaya koymamız gerekti. Bu yönde çalışmalarımız devam ederken müzemizin en dikkat çekici unsurlarından biri olan Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyetine kadar geçen süreçteki aşk hikâyesiyle ilgili daha detaylı bir çalışma yapılabileceğini gördük. Şahsen kaleme alabilme cesareti göstermenin kolay olmadığı böyle nahif bir konuyu derinlemesine araştırdıktan ve tarihî olayları tekrar taradıktan sonra yazmaya karar verdim. Ailem ve mesai arkadaşlarımla yazının her aşamasında tekrar tekrar okuyarak ve tartışarak yazıyı tamamladık. Hep

beraber heyecan içerisinde keyif alarak ortaya çıkar-
dığımız bu yazıyı siz değerli okuyucularla paylaşmak
istiyorum. Metinde gördüğünüz italik yazılar, ön bil-
gilendirme amaçlıdır. Keyifli bir yolculuk geçirmeniz
dileğiyle...

*(Selçuklu Uygarlığı Müzesinin medrese bölümünde
Gevher Nesibe Hatun'un mezarı yer almaktadır. Aşa-
ğıdaki metin; müzeye gelen ziyaretçilere, anıt mezarın
hemen önünde, Gevher Nesibe'nin kısa hayatını kendisi-
nin anlatacağı bir dille kaleme alınmıştır. Hikâyede gerçek
tarihi olaylardan ve bugüne yansıdığı şekliyle yaşadığı
aşktan bahseder. Gevher, anlatım boyunca ziyaretçilere
hitap hâlinde ama aklına gelip kalbini yakan bazı
durumlar karşısında kendi kendine konuşup ziyaret-
çilerden uzaklaştığı, kıskançlık gösterip agresif tepkiler
verdiği durumlar da olur. Metnin kurgusunun ana iske-
leti; daha önce anlatılan ve halkımızca da kabul gören;
sipahiye âşık olması, ağabeyinin bunu öğrenerek sipahiye
ölüme yollaması, sipahinin ölümünün ardından Gevher'in
verem oluşu ve şifahaneyi vasiyetle yaptırışı hikâyesine
dayanmaktadır. Tarihi kaynaklarda ulaşamadığı için
sipahinin adı zikredilmemiştir.)*

*(Ölü olan Gevher, hayatta olan ve müzeye gelen
ziyaretçilerle arasındaki farklardan kısaca bahsederek
giriş yapar.)*

Zaman sizin için var.
Kaç güneş daha batıracaksınız kim bilir!
Renk sizin için var.
En sevdiğin rengin, en sevdiğinin rengi olsun
istersin.
Sesini duyarsınız
Rüzgârla şarkı söyleyen yaprakların.
Ellerinizle dokunursunuz
Size ait olan olmayan her şeye...
Ayaklarınızın altında yatıyorum ben, tüm bu olup
bitenden habersiz.

Toprak olmuş kalbimin, diğer yarısına kavuşacağı
anı, mahşer gününü bekliyorum.

Masal değil bu, aşkımdan verem olup öldüm ben!
Dinlemek ister misiniz gerçeği benden? Yankılan-
sın mı kulağınıza fısıldayacağım duygularım yüreği-
nizde?

Kalbinizi arındırıp dinleyin beni o zaman!
Adım Gevher benim!
*(Önce içi sızlar vaziyette babasını anar ve ardından
hikâyeyi anlatmaya başlar.)*

Han babam,

Sultan İzzeddin Kılıç Arslan'ın biricik kızım ben.
Yüce hakanımız Alparslan'dan sonra, Bizans'a karşı
en büyük zaferi Miryokefalon'da babam kazandı.
Türkiye tamamen huzur ülkesi hâline geldi. Türkiye
deyince şaşırdınız mı? Babamın bu zaferinden sonra
Anadolu'ya Türkiye demeye başladı Avrupalılar! Ben
o zaman çıktım. Babam ne kadar sert yapılı olsa da
bana karşı hep sevgi doluydu. Huzurlu ve mutlu bir
çocukluk geçirdim. Ayrıca 11 erkek kardeşin yanında
tek kız çocuğu olmak, bana benzersiz bir güven duy-
gusu verdi hep. Kardeşlerim de babam gibi üzerime
titrerdi.

Babam hayattayken kardeşlerimin giriştikleri taht
mücadelesi; benim için üzüntülü, ülkem içinse sıkıntılı
zamanların yaşanmasına sebep oldu. Bu mücadeleler
sırasında babamın ölümü, kısa hayatımın geriye kalan
günlerinin ne kadar zor geçeceğinin adeta habercisi
oldu. Bir tarafta babamı kaybetmenin hüznü, diğer
tarafta kardeşlerim arasındaki bitmeyen taht mücade-
lesi, hassas olan ruhumu daha da derinden yaraladı.
Ama tüm bu olumsuzlukların yanında beklenmedik
bir şey oldu.

Âşık oldum!

Babam vefat etmeden kısa bir süre önce en küçük ağabeyim Gıyaseddin Keyhüsrev'i veliaht ilan etmişti.

Ahhh ağabeyim, sultanım, sebebim...

Bana en yakın olan sendin. Sırdaşımdın. Senden sakladığım tek sırrın bedeli bu kadar ağır mı ödetilir?

Gıyaseddin ağabeyim tahta geçtiğinde o da zor günler yaşadı. Bir taraftan fetih planlamaları yaparken diğer taraftan ağabeylerimizle taht mücadelesi vermeye devam etti. Diğer ağabeylerim, bana pusulalar yolluyor, babamızı Gıyaseddin'in zehirlediğini söylüyorlardı. Sultan ağabeyim ise tüm dikkatini Bizans'a, orduya ve saraya vermişti. Önemli görevlerde bulunan komutanlarda değişiklikler yaptı. İşte tam da bu sırada gördüm onu. Sarayın yeni Baş Sipahisi! Duruşu, uzun saçları, çekik gözleri ve heybetli yapısını ilk gördüğümde; kalbimi o güne kadar emanet olarak taşıdığımı ve onu görür görmez sahibinin bu sipahi olduğunu anladım. Zor zamanlardı. Onu ancak dikkat çekmemeye çalışarak uzaktan takip edebiliyordum. Birkaç kere sultanımızla odasında özel görüştüklerine de şahit oldum. Ona çok güveniyordu.

At üstünde görmeliydiniz onu! Heybetini ancak Korkut Ata'm tasvir edebilir.

Nasıl tanıştığımızı anlatmadan önce bir soru sorayım size. Atalarım Konya'da yatarken mezarım neden Kayseri'de benim?

İlk defa göz göze geldiğimiz, onun da bana âşık olduğu, Meşhed Ovası'nda beraber at sürdüğümüz, Erciyes'i şahit göstererek yeminler ettiğimiz ve birbirimizi son gördüğümüz yer Kayseri de ondan.

Ağabeyim Konya'da beni hiç yalnız bırakmadı. Her gittiği yere beni de götürdü. Kayseri'ye de çok sık geliyorduk. İşte ilk defa Kayseri'de, Devlethane'de karşısına çıktım. Bana bakıp kim olduğumu anladığında bir an gözlerime baktı, hemen gözlerini geri kaçırdı, önümde eğildi, zaman durdu, o hariç her şey silindi. Bir nefes alımı kadar geçen bu sürede, günlerce anlatabilecek kadar izledim onu.

Artık çoğu zaman içim içime sığmıyordu. Temsil ettiğim makam olmasa çocuk gibi davranacak durumdaydım. Garip ruh hâlleri yaşayabiliyordum. Bir gün kabuğuma sığmıyor, diğer günse kabuğuma çekilebiliyordum. Bu durumu kontrol etmekte çok zorlanıyordum.

Bir gün sabaha karşı rüyamda Konya Sarayı'nda huzurda olduğumu gördüm. Ağabeyim tahtta, ben ve baş sipahisi karşında huzurdaydık. Başka kimse yoktu. Çok heyecanlandım. Sevdigimi öğrendi mi acaba diye de korktum. Ağabeyim hiddetle sipahiye bakıyordu. Onunsa başı öne eğik ve hüzünlüydü. Birden şiddetli bir biçimde yer sarsıldı. Sarayın duvarları yarılmaya ve yıkılmaya başladı. Ağabeyimin yüzündeki hiddet, üzüntüye dönüştü. Sipahi yıkılan bir duvarın altında kaldı. Benim de üzerime duvarın devrilmesiyle kan ter içinde uyandım. Çok korkmuştum. Ama rüyamda dahi olsa onu görmek güzeldi. İçimden hemen rüyamı ona anlatmak geçti ama bu nasıl mümkün olacaktı ki?

Sabahı zor ettim. Devlethane'nin avlusunda gezerken onu gördüm. Askerlerine talimat veriyordu. Çevrede de başka kimse yoktu. Yardımcılarıma yerlerinde kalmalarını söyleyip hemen yanına doğru yürüdüm. Beni görünce şaşkın, biraz üzgün ve mahcup bir şekilde bana uzun uzun baktı. Eğilerek selam verdi. Titrek bir sesle, Sultan'ın erkenden ava çıktığını ve güvenliği kendisine bıraktığını söyledi. Ben de rüyamı ona anlatıp anlatmama kararsızlığı yaşarken bana tekrar selam verip yanımdan ayrılmak istedi. Geri geri yanımdan ayrılmak için birkaç adım atınca, "Baş Sipahi durur musun? Sana bahsetmek istediğim bir konu var" dedim. Yanıma tekrar yaklaştı. Onu rüyamda gördüğümü söyleyince biraz önceki şaşkınlığının ötesinde bir şaşkınlıkla bana baktı. Rüyamı anlatmaya başladım. Yerin sarsılması kısmına tam gelecektim ki "Sultanım" diyerek sözümü kesti.

“Müsaade edin gerisini ben anlatayım” dedi. Şaşkınlıkla elimle “devam edin” anlamında izin verdim. Eksiksiz olarak rüyamı bana anlattı. Kalbim adeta yerinden çıkacaktı. Bana, gözümün içine bakarak, aynı rüyayı sabaha karşı kendisinin de gördüğünü ve o saatten bu yana uyuyamadığını söyledi. Ben de cesaret vermek için gözlerinin içine bakarak bu rüyayı nasıl yorumladığını sordum. O da yürekten bir sesle, artık kaderimizin beraber yazıldığına inandığını söyledi. “Ya siz sultanım” diye sordu sesi titreyerek. Hiç beklemediğim şeyler oluyordu. Ayrıca verdiği cevap da hayatını ortaya koymak demekti. Benim vereceğim cevap tüm hayatımızı belirleyecekti. Ne cevap vereceğimi bilemedim. Koşarak, sağa sola gülücükler saçarak, bir an önce uzaklaşmak istedim sadece oradan. Ancak tam zamanıydı konuşmanın. Ağabeyim ve devlet erkânı yoktu. Bir daha böyle bir fırsat da olmayabilirdi.

“Biraz yürüyelim” dedim. Yürürken, bir kadın sultanın yanında nasıl yürüneceğinin tüm inceliklerini gösteriyordu. Yüzü karşıya dönük olsa da kalbinin bana dönük olduğu o kadar belliydi ki. Ben konu açarak devletimizin içinde bulunduğu zor durumdan bahsetmeye başladım. O da aklını toplamaya çalışarak aldıkları önlemleri bana anlatmaya çalışıyordu. Ben en sonunda; Bizans’la yaklaşan savaşlar ve ağabeylerimle askerî mücadeleler sırasında bana nasıl zaman ayıracağını, nasıl haberleşeceğimizi ve ağabeyimden nasıl saklayacağımızı sorunca; bir an duraksadı, bana doğru dönmek istedi ama dönemedi, gülmek istedi ama gülemedi. Sadece titrek sesiyle “Sultanım, canım da kalbim de bir nefesinize fedadır, beni çok mesut ettiniz” diyebildi.

Bir anda hayal dünyamız gerçeğe boyandı. Doğanın ve insanların tüm yasaları anlamını yitirdi. Aklımızın kalbimize boyun eğdiği bu yolun menzilinde, başımıza gelecek olanı göze almak o kadar kolay gelmişti ki!

Ama anlatmayacağım!

Burayı anlatmayacağım!

Ağabeylerimin duygularımı öğrendiği zamana kadar geçen 38 günü size anlatmayacağım.

Her bir günü ömre bedel duygular içinde geçen, yüzümü mahşere dönmeden önceki son günlerimi size anlatmayacağım. Anlatmadığım hiçbir duygumu unutmam ben! Onlar benim hazinelerim. Kimsenin diline düşürmem sırlarımı.

Benden öğrenebileceğiniz tek şey, tükenişimin hikâyesi olur sadece.

Konya Sarayı’ndaydık. Muhafızlardan birinin cesedi bulundu sarayda. Tahkikat hemen başladı ancak bir türlü sonuç alınamadı. Bu durum başta Sultan ağabeyim olmak üzere herkesin kalbine korku düşürdü. Hep beraber Kayseri’ye geçtik. 10 gün sonra, taht mücadelesi veren büyük ağabeyim Rukneddin Süleyman Şah’tan Sultan ağabeyime bir mektup geldi. Mektubunun üzerine bir pusula koymuş. Sadece kendisinin sessizce okumasını istemiş. Öyle de yapmış. Ertesi gün Sultan ağabeyim Karia bölgesine, Bizans üzerine sefer hazırlıklarının başlatılması emri verdi. Bir gün sonra da beni huzura çağırmak yerine haber gönderip odamda ziyaret edeceğini bildirdi. Ağabeyim odama gelene kadar kafamdan nelerin geçtiğini tasvir etmem mümkün değil. Odam uzun bir koridorun sonunda yer alıyordu. Koridorun ucunda muhafızlarıyla birlikte görüldü. O yürüyüş hiç bitmeyecek sandım. Yanıma yaklaştığında yüzündeki gülümseme, benim yüreğimdaki korku ateşini söndürüyordu bir anda. Odaya girdi, bana sarıldı, tahta geçtiği günden bu yana beni çok ihmal ettiğini, benimle sohbet etmeyi özlediğini, sevecen ve sıcak bir tonla söyledi. Kendi için hazırlanan tahta oturdu ve benimle yalnız konuşmak istediğini belirterek muhafızlarına ve yardımcılarına odayı boşaltmalarını emretti.

Kapı kapatıldıktan sonra ağabeyimin yüzünde, cennet ve cehennem arasındaki kadar fark vardı. Tam konuşacaktım ki eliyle bekle işareti yaptı ve elime büyük ağabeyimin göndermiş olduğu mektubu vererek “oku” dedi.

Hâlâ her satırı mih gibi aklıma çakılı!

“Babamızı zehirleyerek tahtı gasp edip kendine sultan diyen aciz kardeşim. Sen, han babamızın 11 erkek kardeşe emanet ettiği biricik bacımıza, sultan sıfatını kullanarak bile sahip çıkamıyorsun. Yüce atalarımızın sarayına ve ülkeme nasıl sahip çıkacaksın? Devlet töremizde görülmüş müdür Selçuklu hakamının bacısının bir sipahiyle gönül ilişkisi. Kardeş olarak düştüğün bu utanç verici durum, sultan sıfatında gaflete bürünmüştür. Sarayındaki muhafızın olan adamımdan aldığım bu haberi duyunca, ilk olarak onu öldürttüm. Hanedanımızın varlığı kutsal bir sırdır. Bu sırrı aşikâr etmesin. Ağabey sözü dinleyesin. Sarayında olan bitenden haberin yok, benden öğrenesin. Utanasın. Bunların hesabını başkasının yanında bacıma sormayasın. Sipahinin işini bu olaylar duyulmadan bitiresin. Baba yadigarı bacımız, bundan sonra olacakları anlayacaktır. Bir de küçük kardeşim şunu

unutmayasın; niyetim seni öldürmek değildir. Korkma! Yoksa o iş çoktan bitmiş olurdu...”

Sultan ağabeyim çok aşağılanmıştı. Bense taş kesilmiştim. Erciyes Dağı gibi içimde alevler kaynıyordu ama dışım dağ gibi hareketsizdi. Kafamı yukarı kaldıracak gücü bulamadım. Rüyamdaki gibi dünya başıma yıkıldı. Ben gibi âşık birine ne yakışır peki? Sevgisine sarılıp sevdiği için yalvarmak mı? Zaten biliyorduk olacakları ama sadece tek bir cümle kurabilmeye yetti nefesim. “Sultanım, tüm dillerde kafandakini değiştirebileceğim herhangi bir kelime ya da cümle var mı?” diyebildim. Sesim bu kez ağızmdan ya da kalbimden çıkmadı. Ciğerimden çıktı sesim. Ağabeyim onu anladı ama cevap vermedi. Sadece kafasını sağa sola salladı. Kapıyı açtı. Muhafızlarını ve yardımcılarını içeri aldı. Ordunun çok yakında sefere çıkacağını bahane ederek bir an önce benim Konya Sarayı’na götürülmem için hazırlık yapılmasını emretti. Aynı gün hiç kimseyle görüşmeden yola çıkmamı sağladı.

Apar topar başlayan bu yolculukta olacakları tahmin edebiliyordum. Artık birbirimizi görmemiz imkânsızdı. Sadece yol boyunca dua edebildim. Muhtemelen öldürülecekti. Ama nasıl?

Ondan son kez haber almamın sadece bir ihtimali vardı. Onun için Kayseri’de olmam gerekiyordu. Ancak ağabeyimden izin almadan gidemezdim. Acılarıyla, gözyaşlarıyla ve dualarla geçen günlerde her ne kadar onun ölmüş olduğunu hissetsem de sabırla bekledim. Ağabeyimle beraber seferden dönenler; bir taraftan zaferlerini kutluyor, bir taraftan şehitleri anıyor, diğer taraftansa yaz günü savaşın en sert anında başlayan yağmuru konuşuyorlardı. Benimse tek isteğim bir an önce Kayseri’ye gitmekti. Ağabeyim beni gördüğünde, yüzünde öfke ya da kızgınlık yerine üzüntü hâkimdi. Bana yaklaştı, sarıldı. Ben ona; zaferinin hayır getirmesini, seferin sona erdiğini, müsaadesi olursa bir an önce Kayseri’ye gitmek istediğimi söyledim. Kabul etti. Beni Konya’ya apar topar nasıl gönderdiyse aynı hızda Kayseri’ye hareket ettik. Ne zaman geçiyordu ne yol bitiyordu ama yol boyunca tükenen tek şeyin ömrüm olduğunu hissediyordum. Sabrım zaten tükenmişti. Yüz yıl süren bu yolculuğun sonunda nihayet Devlethane’ye vardık. Atlarla beraber ahıra girdik. İşte tam orada duruyordu. Kimsenin dikkatini çekmeyen, sadece ikimizin bildiği, mektuplarımızı buraya bırakıp aldığımız oyuk. Yol boyunca son bir mektup bulmak için dualar ettiğim

yer. Sağıma soluma baka baka, besmele çeke çeke elimi oyuga soktum. Oradaydı. Dokunduğum anda gözlerimden yaş boşaldı. Hemen kıyafetime saklayıp uzaklaştım. Koşarak odama gittim.

Alelaide bir mektuptan bahseder gibi bahsedeceğimi düşünmüyorsunuz değil mi? Bana son kurduğu cümleleri sizinle paylaşmam. O cümlelerin sahibi sadece benim. Benimle mezara girdi onlar! Ama isterseniz size bazı konuları kendi cümlelerimle anlatabilirim.

Sultan ağabeyim beni Konya’ya gönderdiği günün akşamı, baş başa görüşmek için onu odasına çağırmış. Seferle ilgili olduğunu düşünerek huzuruna çıkmış. Ancak sultanımız; aramızdaki ilişkiden ve olayın sarayın dışına sızdığından, bunu savaştığı ağabeyinin söylediğinden bahsetmiş. Öfkeyle hesap sormuş, ardından hükmünü yüzüne söylemiş. Ancak onun da devlet hakkı için son bir isteği olmuş. Adi bir suçlu gibi infaz edilmemesi, sefere katılarak en zor cephede şehit olma isteğine izin vermesi için ona yalvarmış. Ağabeyim bir müddet sessiz kaldıktan sonra bu isteği kabul etmiş. Sultan’ın huzurundan çıkınca doğru odasına koşmuş, abdest almış, tüm gece namaz kılıp Allah’a şهادetini kabul etmesi ve benim gönlüme huzur vermesi için dua etmiş. Sabaha karşı da bu mektubu yazmış. Bu mektupta buraya kadar yaşadıkları ve size anlatamayacağım duyguları var. Sadece şunu söyleyebilirim; bana hep “Ben yokken kendini yalnız ve çaresiz hissettiğinde Erciyes’e bak, orada olduğumu, oradan sana baktığımı düşün” derdi. Mektubunun sonunda “Erciyes’e bakmayı unutma” demiş.

Zaman geçtikçe Konya Sarayı’nda konuşulanlar Kayseri’de de yankılanmaya başladı. Baş Sipahi’nin savaş meydanındaki kahramanlıkları dilden dile, gönülden gönüle yayılıyordu. Gözüyle görenler sipahinin verdiği mücadelenin, savaşmanın ötesinde bir kahramanlık olduğunu anlatıyorlarmış. Konya’ya dönüp doğru bilgiler almaya karar verdim. Orada anlatılanlar ise ağabeyime verdiği söze ne kadar sadık kaldığını ispatlıyordu. Ağabeyimin de saraya dönüp beni gördüğündeki hüznü bunu destekliyordu.

Ama ben her şeyi hissetmiştim zaten. O da benim hissettiğimi ölürken anlamıştı. Savaş başladığındaki yürek çarpıntısını, at üstünde kılıç sallarken nefes nefese kalışını, atından düştüğündeki acısını ve art arda aldığı kılıç yaralarını... Bir de yaz günü yağın yağmur. Yani gözyaşlarım. Yüzüne düşen her dam-

layla daha huzurlu ve yavaş yavaş kapattı gözlerini. O, gözlerini kapattıkça benim dünyam karardı.

Onsuz güneş de ay da daha karanlık daha isteksiz doğuyor artık. Ne göğün mavisi ne suyun berraklığı kaldı gözlerimde. Yıldızlar da yol göstermez oldu. Ama ben onu kalbime gömmedim. Yüreğime ekтім onu, gözyaşlarımla büyüttüm. Sonrası, günbegün eriyişimin, yok oluşumun hikâyesi işte.

Büyük ağabeyim Rükneddin Süleyman Şah'ın taht mücadeleleri sırasında Konya'nın uzun süreli işgaline Sultan ağabeyim kayıtsız kalamadı ve tahtı Süleyman Şah'a devretti. Bense ölümüne kadar geçen süreyi Kayseri'de geçirdim. Yüzüm hep Erciyes'e dönük vaziyette. Yatarken bile yüzüm ona dönüktü. Büyük ağabeyim de benim bu durumuma üzülse de devlet geleneklerine göre hareket etmekte tereddüt etmiyordu. Bense günlerimi yemeden içmeden kesilmiş şekilde, hayır işleriyle meşgul olarak geçiriyordum. Genç yaşında yaşlanmanın ne demek olduğunu bana aynalar gösteriyordu.

Her şeyi sorgulamaya başlamıştım. Kendimi suçluyordum, sonra affediyordum. Bazen tüm bu olanların sebebinin ben olduğumu düşünüyordum, bazen de hiç suçumun olmadığını. Ben olmasam şu an hayattaydı diyordum bazen. Ağabeylerime kararttım kalbimi yıllarca. Sonra devlet işi dedim, hak verdim... Yani kafamda her fikrin doğruluğunu hem kabul edebiliyor hem de çürütebiliyordum.

Süleyman Şah tahta çıkalı sekiz yıl olmuştu. İyice zayıflamıştım. Çoğu zaman hasta hissediyordum. Öksürük krizlerim oluyordu. Bir gün yine bu krize tutuldum. Elimle ağzımı kapatmaya çalışırken avucuma kan sıçradığını gördüm. Yardımcılarımdan biri hemen tabip çağırmaya koştu. Tabip beni muayene ederken çok düşünceliydi. Tam hatırlayamıyorum ama yaklaşık 15 gün sonra Sultan ağabeyim habersiz bir biçimde saray tabipleriyle birlikte Kayseri'ye geldi. Gelir gelmez benim odama girdi, sarıldı. Tabiplerin tamamen benimle ilgilenceklerini söyledi. Hastalığıma "İnce Hastalık" dediler. Siz onu verem olarak da bilirsiniz. Ağabeyim yeminler vererek kendime iyi bakmam konusunda adeta bana yalvardı. Ben de onun isteğini yerine getireceğime söz verdim. Yememe içmeme dikkat edecektim. Moralimi yüksek tutacaktım.

Allah razı olsun, ağabeyimin benim için bıraktığı hizmetliler ve tabipler bana ölene kadar çok iyi baktılar. O güne kadar tek amacı en kısa sürede ölmek

olan ben, ölümünden sonra da bu gördüğüm bakımın ihtiyaç sahibi insanlara da uygulanması gerektiğine inanıyordum artık. Bunun için tüm servetimi vakfetmeye karar verdim.

Sultan ağabeyimin Gürcistan seferine giderken hastalanarak yolda öldüğü haberi beni büsbütün yıktı. Yerine apar topar küçük yaştaki yeğenim Kılıç Arslan'ı geçirdiler. Ama o daha çocuktı. Devlet yönetimindeki yetersizliği sebebiyle devlet adamları küçük ağabeyim Gıyaseddin Keyhüsrev'i tekrar yönetime çağırdı. Yeğenim Kılıç Arslan'ın canını bağışlayarak küçük ağabeyimin tekrar sultan olması konusunda anlaşmaya varıldı. Ancak ağabeyim sözünde durmayarak çocuk yaştaki yeğenini öldürttü. Çektiğim acılar ve üzüntüler, çığ gibi üzerime geliyordu. Yatağımdan bile kalkamaz hâle gelmiştim. Tabipler çaresizce bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı. Havasının hastalığıma iyi geleceğini düşündükleri Erkilet Tepesi'ne sabah götürülüp akşam getiriliyordum. İyi de gelmişti ancak benim için son artık çok yaklaşmıştı.

Ağabeyim Gıyaseddin Keyhüsrev sultan olunca, yıllar sonra ziyaretime geldi. Yüzümü gören gözlerine baktım. Gözünde korkuyu, suçluluğu ve hüznü beraber gördüm. Yataktan kalkamıyordum. Elimini kavradı, öptü, yanağını avucumun içine yatırdı. Yüzümde ölümü görmüştü. Gözyaşları içerisinde benim için yapabileceği bir şey olup olmadığını sordu.

"Var, bir vasiyetim olacak" dedim.

Bana ait tüm servetimle; tabipler yetiştiren bir medrese ve o medresenin hemen yanında yetişen tabiplerin görev yapabileceği bir şifahane yaptırmasını istedim. Tüm servetimi bu işe vakfedeceğimi söyledim.

Ağabeyime yıllardır söylemek istediklerimi nefesim yettiğince birer birer söylemek istiyordum. Ama artık neye yarardı ki! Sadece, "Yaptıracağın şifahane, hem Baş Sipahi'nin yaşadığı gibi kılıç yarasına derman olabilsin hem de ben gibi gönül yaralılarına şifa olsun. Ücret alınmasın. Mezarım da medresenin içinde bulunsun. Öyle bir yer seç ki beni mezara yatırıp yüzümü Beytullah'a çevirdiklerinde Erciyes'e de bakıyor olayım" dedim.

Ölümüm bu konuşmanın üzerinden çok geçmeden gerçekleşti. Sultan ağabeyim vasiyetimi büyük bir hızla yerine getirdi. Şifahaneye gelenlerden, gelemeyenlerden yüzlerce yıldır aldığım dualarla besleniyorum. Biz! Zamandan azade ruhlar, hep beraber mahşeri bekliyoruz. Dedim ya, zaman sizin için var! ■

Kendimizi Aramaklar Yolculuğu

Kendi Kendimizi Kendirmek

*Karanlık bir gece yol görünmüyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde
Kara çalı bana aman vermiyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

YAZI VE FOTOĞRAFLAR : M. AKİF COŞKUN

Şiir : Yozgatlı Hasan Kaplani

Zihnimde kartopu gibi yuvarlanıp gittikçe büyüyen bir çığ gibi üzerime hücum eden kelime yumağından nereye kadar kaçabilirdim? Zihnimiz bir kelime yumağı. Kelime yumağı, bitimsiz ve sınırsız bir alana konuşlandığının farkında. İsteddiği gibi düzensiz ve karışık bir şekilde zihninin her tarafına kontrolsüz büyümenin hazzını çıkarıyor gibi sanki. O büyüdükçe ben susuyorum, ben sustukça o büyüyor. Susmak, bir dile sahip olan insanın kendini daimi gizleyebileceği bir sığınak değildir. Zaman zaman kendini sığındırır ona. Zaman zaman insana bereketini de damıtır. Zaman zaman, zamanına göre çoğu zaman gereklidir de. Zaman zaman, zamanında susmanın da zamanın ruhuna bir gereksinimdir. Ancak ne olursa olsun daimi bir suskunluk, insanın imkânı dâhilinde değildir. Her ne kadar bitimsiz ve ucu bucağı bilinmeyen bir zihne sahip olsa da, daimi bir suskunluğun insanı ve hatta etrafındakileri içten içe bitirdiği aşikârdır. Herkesin her şeyi konuştuğunu zannettiği bir zamanın içinde sıradan bir insan olarak, zihnimdeki kelime yumağından kelimeler yontmanın gereksiz ve ahlaksız olduğu düşüncesinden kendimi alıkoyamazken, bir taraftan da ne olursa olsun konuşmanın, hem kendi tabiatımın sağlığı açısından hem de inandığım bir gerçeğe sorumluluğumdan, gerekli olduğu inancı arasında gidip geliyorum. Ne tuhaf, üzerime hucum eden kelime yığınından kaçmaya çalışırken aslında onunla beraber kaçıyorum. Onunla birlikte ondan kaçıyorum. Onunla ondan kaçarken o, daha da büyüyüp üzerime hücum ediyor. Ondan yonttuğum kelimelerle kendimi ite kaka konuştururken bahsettiğim şeyler bile onunla benim aramdaki saçmalık hâlin-

*Güneş erken doğup şafak sökmüyor
Gökteki bulutu söküp atmıyor
Ay karanlık güneş ışık tutmuyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

den başka bir şey değil. Bunu, bile isteye yapıyorum ve madem konuşmakla bir gerekliliği yerine getirmiş sayacaksam kendimi, bu şekilde olsun diye hem sizi ve hem de kendimi kandırmanın bahanesine sığınıyorum. Beni, sözün eşiğine getirenin bir şiirin yatağı olduğunu gizlemeyerek hem de.

İnsan, kendini kaybettiğinin farkına vardığında kendini aramaya başlar. Kendimizi nerede kaybettiğimizin izini ararız durmadan. Bu arayışın, nefes aldığımız sürece devam edeceğini bile bile kendi izimizi sürmeye devam ederiz. Kendimizi tek bir yerde kaybetmediğimizi biliriz ve izimizi sürdüğümüz her yerde kendimizden bir zerreyi, bulabildiğimiz kadarıyla yüklenerek devam ederiz arayış yolculuğumuza.

Arayışımızda bir yükten kurtulmanın hafifliğini ve o kendimizden zerreyi yüklenmenin de ağırlığını aynı anda yaşarız.

Ancak bu arayışımızda öyle bir yere geliriz ki, o yerde kaybettiğimiz kendimizi yüklenmek de, bizi o yere götüren yük de bize zul gelir. Mahcubiyetin utanmaya, utanmanın çaresizliğe, çaresizliğin kahıra evrildiği bir anın, bir mekânın içinde zihnimizde üzerimize çığlayan kelime yumağından yontabildiğimiz sadece koca bir “Âh” ile olduğumuz yere taşlanırız. Hadi konuş konuşabilirsen. Hadi yüklen bulduğun kendinden o zerreyi. Hadi hafiflet yükünü. Hadi eğ başını, hadi kaldır başını dik dur. Hadi yürü, hadi dur. Hadi konuş, hadi sus. Her şeyin bir anda anlamsız-

*Sonlarımadı menzil ile durağım
Belki çok yakının belki ırağım
Yaralandı parça parça ayağım
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

laştığı, bir anda tüm anlamların birbirine karıştığı şu hâlin içinde neyin edebiyatını yapmaktayız. Ama yok, ben bu ipin ucunu göstermemeye kararlıyım. Ben yine zihnimdeki kelime yumağından yonttuklarımla çelişik cümleler devşirmeye devam edeceğim.

Konuşmak için kendimi zorladığım kadar konuşmamak için de zorluyorum kendimi. Daha iyi susmak için susma arası veriyorum kendime. Bakmayın öyle konuştuğuma, kendimi kendime kendiriyorum. Ama biliyorum, daimi bir suskunluğa sığamayacağımın farkındayım. Zaman geçecek, mevsim değişecek, yeni yeni fırtınalara gebe kalacağım. Yeni bir sıcaklığın altında gevşeyecek mizacım, yeni soğukların altında karlanacak saçlarım. Kendi yolculuğumun bozuk

yollarını bahane bilip zihnimdeki kelime yumağından barışık kelimeler yontacağım. Ne için sustuğumu unutturacağım kendime. Türlü bahaneleri geçerliyeceğim, e o kadar da maharetliyim, yuvarlak cümleler kurarak her nabza göre fiyakalı laflar devşireceğim. Konuşmanın ne kadar anlamı varsa susmanın da bir o kadar anlamı vardır. Bir de tersten okuyalım bu cümleyi; Konuşmanın ne kadar anlamı yoksa susmanın da bir o kadar anlamı yoktur. Kendinizi hangisine yakın buluyorsanız onu alın ve diğerini de bana yakıştırın. Bunun ne vebali olabilir ki. Sıradan bir insanın susmayı tercih etmesini günaha çalın ve kendi itibarınızı koruyun.

*Yavaş yavaş ilerlerken Kaplani
Benim ile yola çıkanlar hani
Geri dönsen taş tutar el beni
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

Ben bir yolcuydum oysa. Bir arayış yolcusuydum. Kirli ve tozlu raflar arasında kemikleşmiş kitapların sararmış sayfalarından işittiğim fısıltılar benim şu an burada ayan olduğumu söylüyorlar. Oysa ben kendimi, kendimi aramanın yolculuğuna adanmıştım. Ayan olan aranırmı? Kayıp olan aranır. Aranması için kayıp olması onun doğasındandır. O hâlde ben kendimi tekrar kaybetmemin yoluna bakmalıyım. Kendimi aramanın yoluna ermek için kendimi kaybetmenin yoluna bakmalıyım. Nasıl oldu da ayan olundum ben. Ben kendimi nasıl aşikâr ettim? Ben bu kadar kusursuz muydum? Nasıl oldu da buna inandırıldım? Burası neresi? Neden etrafım aynalarla çevrili? Ne yana baksam kendimi görüyorum. Etrafım o kadar kendimle kuşatılmış ki, kendimi yok etmeye kalksam bile benim yerime başka bir kendim ikame edilecekmiş gibi. Kendimin çoklğundan kendimin yokluğu anlaşıl-mayacakmış gibi. Oysa ben kendimi aramanın yolcusuydum. Kendimi kaybetmeliyim. Öylesine kaybetmeliyim ki, yolculuğuma yeniden, taa en başından başlamalıyım. Bugüne kadar bana öğretilen kelimeleri ateşe vermeliyim. Yeni kelimelerimle yola koyulmalıyım. Yeni kelimelerim yine zihnimde bir çığa dönüşerek üzerime hücum etmeli ve ben yine onunla ondan kaçmanın çelişkili hâli içinde elimde sır gibi sakladığım ipin ucunu göstermemek için var gücümle mücadele etmeliyim. Nedenini kimse merak etmez, biliyorum. Anlayış gösterilecek kadar itibar sahibi değilim, biliyorum. Yine de hasbi gönüllerin olduğunu, en azından onlara bir borcum olduğunu da biliyorum. Ve yine biliyorum, ne borçlu olduğumdan şikayetçidirler, ne de beklediğimden. Beni yeterince biliyorlar, bakın bunu da biliyorum. ■

Tuğba Akkar Altın ile Gastronomi Üzerine Söyleşi

MUSTAFA İBAKORKMAZ

◆ Sizi okurlarımızın tanımasını istiyoruz. Kendinizden bahseder misiniz?

→ Kayseri’de Sahabiye Mahallesi’nde doğdum, büyüdüm. Kentsel dönüşüm projesi kapsamına girdiği için artık insanların anılarında kalan Şükrü Malaz’da ilk ve ortaokulu okudum. Ali Rıza Özderici İmam Hatip Lisesini bitirdim. Anadolu Üniversitesinde Sosyal Hizmetler okumaya başladım. Ama bu okulu bitirmediğim. Daha sonra Kıbrıs Amerikan Üniversitesinde Aşçılık bölümünü bitirdim. Ev hanımıyım.

◆ Gastronomiyle profesyonel olarak ilgilenmeye nasıl başladınız?

→ Kadın olmak doğal olarak yeme içme işleriyle iç içe yaşamak demek. Ama genellikle kadınların gastronomiyle ilgisi yemek öğünleriyle, gezmeler için yapılan ikram hazırlıklarıyla sınırlıdır. Bu sınırlılık şu bakımdan dikkatimi çekti. Şehrimizde kadınlar hamarattır. Güzel yemeklerimiz vardır. Ama çoğu zaman güzel yemek yapan kadınlar, yaptıkları işin detaylarıyla ilgilenmez.

Yani, yemeklerin bir tarihi var, yaşadığımız coğrafya ile yaptığımız yemeklerin, beslenme alışkanlıklarımızın ilişkisi var. Yemek başlı başına bir kültür. Hatta yemek yapmak bir sanat. İşte çoğu kadın bunun farkında değildir ya da önemsemez. Benim oldum olası gastronomiye ilgim vardı. Fakat hayatın meşgalesi içinde bu konu üzerine ciddi olarak eğilme fırsatı bulamamıştım.

Pandemi dönemi benim için bir fırsat oldu. Evlere kapandığımız o günlerde herkes mutfaktaki faaliyetlere ağırlık vermişti. Yeni tarifler, evde ekmek yapımı, yoğurt, peynir vesaire gibi birçok ürün evde kapalı kaldığımız günlerde bir hobi hâline gelmişti. Benim için de pandemi dönemi profesyonellik adına ilk adımlarımı atma fırsatı oluşturdu. Pandemi döneminde Kıbrıs Amerikan Üniversitesi Aşçılık bölümüne başladım.

2023 yılında, ünlü bir şeften Fransız pastacılık eğitimi aldım. Bu yıl Nevşehir Kapadokya Üniversitesinde Uluslararası Mesleki Yeterlilik belgesi aldım. Şimdilerde usta öğretici olarak yoluma devam ediyorum.

◆ **Kayseri mutfağı söz konusu olduğunda ilk ustanız kimdi? Anne, anneanne ya da babaanne bunlardan hangisinin etkisi daha baskın?**

→ Geniş bir ailede büyüdüm. Hepsinden bir şeyler öğrendim ama ilk olarak annemdi ustam. Derdi ki “Çırac gözünü ile çalar.” Galiba haklı ki küçüklükten beri annem ne yapsa mutfakta onu meraklı gözlerle seyrederdim. Babaannem ah! Allah rahmet eylesin...

Kayseri’de kış hazırlığı yazdan başlar; aş makarnalar kesilir, eriştelere hazırlanır, bu işler hep büyüklerle birlikte olurdu. Büyük küçük kimin gücü neye yetiyorsa el atılırdı. Kimi zaman hamuru veren oldum, kimi zaman makinenin kolunu çeviren. Bazı lezzetleri babaannemden bazı lezzetleri anneannemden öğrendim. İnsan küçükken zevkle yaptığı küçük işlerin, hatta oturup seyretmenin kendisine neler kattığını o zamanlar fark edemiyor. O günlerin hem eğitim olarak hem de bir kültürü sonraki nesillere aktarma anlamında taşıdığı değeri şimdi daha iyi anlayabiliyorum. Sonuçta, geldik bu günlere.

◆ **Yaptığınız işi ciddiye aldığınızı biliyoruz. Ustalığa giden yolda, usta-çırak ilişkisi sürecini yaşadınız mı?**

→ Son yıllarda, gastronomi daha çok bilinir hâle geldi. Yapılan festivaller, televizyonlardaki programlar, sosyal medya üzerinden takipçilerine ulaşan ustalar gastronomiyi popüler hâle getirdi. Fakat kadınlar için profesyonelleşmek hâlen zor. Çünkü taşrada yaşıyorsanız, sektörde küçük yaşta çıraklıktan başlamadıysanız, ev hanımıysanız işiniz sizin vereceğiniz mücadeleye kalmış. Ben bu zorlukları yaşadım. Her bir zorluğu aşmak için çaba

gösterdim. Ustalığı kendi ellerimle kazıya kazıya aldım diyebilirim.

Şimdilerde geçmişte yaşadığım zorlukları aklımdan çıkarmıyorum. Bu işe gönül veren insanlara faydam olur mu diye bir düşüncem var. Yol uzun, kendimi geliştirmek; bilgi, görgü ve birikimimi artırmak için çalışmalarım aralıksız devam ediyor. Önümüzdeki yıllarda çok çıraklar yetiştireceğim nasipse.

Sosyal medyanın da gücü ile şimdilerde tariflerim birçok eve misafir oluyor. Öğrenmeye ve öğretmeye her zaman devam edeceğim.

◆ **Günümüzde gastronomi yükselen bir değer. Eğitime çok önem veriliyor. Siz modern anlamda eğitim aldınız mı? Sınav ya da yarışma duygusu yaşadınız mı?**

→ Gastronomi efsane bir dünya. Bir kez içine girdiğinizde ucu bucağı bulunmayan lezzetler, tatlar, teknikler var. Dünya mutfağı diye bir şey var. Belli başlı ülkelerin ünlü mutfakları, yerel mutfaklar, sokak lezzetleri var. Biraz önce belirttiğim gibi televizyonlardaki programlar gastronomiyi popüler hâle getirdi. Daha özelden gurmelerin yaptıkları gastronomi gezileri, bu konuda hazırlanan belgeseller bizim ufukumuzu açıyor. Bilmediğimiz ne kadar çok şey olduğunu görüyoruz. Ben kendi adıma, fırsat buldukça, imkânlarım dâhilinde gastronomi gezilerine çıkıyorum. Türk ve dünya mutfağının önemli şeflerini takip ediyorum, konuyla ilgili kitapları, dergileri takip edip inceliyorum. Sosyal medyanın sunduğu imkânları sonuna kadar değerlendiriyorum. Kimi zaman workshoplara katılıyorum. Şunu çok önemsiyorum, yerelin öneminin farkında olmakla birlikte, daha ziyade dışa dönük bir bakış açımız olmalı. Her gün kendinizi yenilemeniz lazım bu yolda. Yeniliklere açık olurken özünü de yitirmemeli insan, kültürünü kaybetmemeli. Kendimi yenilerken geleneksel lezzetlerimizden de vazgeçmiyorum.

Workshoplar, özel eğitimler hayatımda hep var. Bu yolculukta ustalığa giden yol sınavlardan geçiyor. Sınavların bazılarını teorik olarak veriyorsunuz bazılarını da uygulamalı...

Geleneksel yarışmalarda da zaman zaman yerimi aldım.

◆ **Kayseri mutfağı tartışmasız şekilde ilgi alanınız olmalı değil mi?**

→ Kayseri mutfağı bütün benliğime işlemiş bir mutfak. Damak zevkimi belirleyen temel lezzetler elbette Kayseri mutfağından. Gastronomiyle profesyonel olarak ilgilenmeye başladığımda Kayseri mutfağının küçümsememeyecek, önemli bir mutfak olduğunu da görmüş oldum. Bu şehirde yaşadığımız ve mutfağımızla çok fazla iç içe yaşadığımız için dışarıdan bakıldığında nasıl görüldüğünü bilmiyoruz. Bir de şu var, yeterince tanınmayan bir mutfağımız olduğunu düşünüyorum. Öyle ki Kayseri denilince mantı ve sucuktan ibaret zannediyor kimileri. Oysa sadece mantı bile kendi içinde çeşitleriyle ayrı bir âlem.

◆ **Diğer şehirlerimizin mutfağını incelediniz mi? Üzerine çalıştınız mı? Bu açıdan bakınca Kayseri mutfağını değerlendirecek olsanız neler söylersiniz?**

→ Ülkemiz mutfak konusunda çok zengin, attığınız her adımda her yöre, her şehir kendine hayran bırakıyor. Bölgelerimize göre çeşitlenmeler dikkat çekici. Ama hemen hemen her şehrimizin kendine has bir mutfağı var. Birbirine yakın komşu şehirlerde bile çok farklı yemeklerle karşılaşabiliyorsunuz. Bu bakımdan Türkiye'nin her yöresini, her şehrini mutfak kültürü açısından incelemek bir ömür alacak kadar geniş bir konu. Onun için ilgi alanını sınırlandırmak gerekiyor. Kendi adıma diğer yörelerin hakkını yemek de istemem ama Kayseri mutfağından sonra en çok sevdiğim, âşık olduğum mutfağın Güneydoğu mutfağı olduğunu söyleyebilirim.

◆ Kayseri mutfağı geleneksel özellikleriyle evlerde devam ediyor mu?

→ Ah, bu benim içimde kanayan yaradır. Kısa zaman öncesine kadar Kayseri'de mutfak en geleneksel hâli ile yaşanırdı. Önceden kalabalık sofralar, kalabalık misafirler olurdu evlerde. Şimdilerde kafeler tercih ediliyor. Bizler evlerimizde bu kültürü devam ettirmek için elimizden geleni yapıyoruz elbette. Ama değişen birçok şey olduğunu da görmemek mümkün değil. Bir yandan yenilikler giriyor hayatımıza. Şehrimiz dışarıdan oldukça fazla göç alan bir şehir. Başka nedenler de etkili oluyor. Sonuçta bazı yönleriyle geçmişle bağımız kopuyor, yeni alışkanlıklar ediniyoruz, değişikliklere ayak uyduruyoruz. Belki dejenere oluyoruz. Bir önceki nesil giderek aramızdan eksiliyor. Sorup öğrenecek birilerini bulamıyoruz. Ama şu var, Kayseri'nin geleneksel mutfak kültürü azalsa da tamamen kaybolmadı, eksilse de bitmedi. Evlerimizde mümkün olabildiği kadar yaşamaya devam ediyor.

◆ Eskiden düğünlerde, bayramlarda, ramazan aylarında veya özel günlerde takım davetler verilirdi. Bu geleneği biraz anlatır mısınız?

→ Takım davet dedin mi bir kaidesi bir kuralı olurdu. Her yemeğin bir sırası vardı. Öyle dışarıdan sipariş değil her şey el ile hazırlanırdı. Düğünlere gün öncesi aşçılar çağırılır, düğün evine baklavalar, börekler hazırlanırdı. Günü geldiğinde her şey nizamına uygun servis edilirdi...

Takım davet, Kayseri yemek kültürünün en önemli, en belirgin geleneklerinden biridir. Kökleri muhtemelen Selçuklu sarayına kadar geriye götürülebilecek bir gelenek. Takım davet, düğünlerde, ramazan aylarında, eş dost akraba arasında önemli olayları vesile

ederek düzenlenen bir yemek merasimidir. Hazırlıkları zahmetlidir. Yemeklerin menüsü ve servis sıralaması bellidir. Takım davetin menü sıralaması şöyledir: Önce yoğurt ve pirinçten yapılan düğün (toyga) çorbası servis edilir. Arkasından haşlama tandır et, salata ile birlikte ikram edilir. Ardından kuru (muska) börekle fındıklı muhallebi ve üzüm hoşafı servis edilir. Sonrasında etli yaprak sarması ikram edilir. Yaprak sarmasının da kendine has nizamı olur. Bir yaprak 2'ye 3'e bölünerek sarılır. Küçük küçük, boyları birbirine eşit olarak hazırlanır. Yaprak sarmasından sonra Kayseri'nin düğün baklavası, en son bamya çorbası ve pirinç pilavı servis edilir. (Bamya hazmı kolaylaştırdığı için en son ikram edilir ama kimi yörelerde yapraktan önce pilav ile de servis edilir.)

◆ Geleneksel reçeteler kayıt altına alınmış mıdır? Bu konularda araştırmalarınız var mı?

→ Geleneksel reçetelerin birçoğu orijinal hâlleri ile kayıt altına alınmış ama bazıları ismen değişikliklere uğramış. Geçmişte peynirli su böreği hemen hemen hiç yapılmayan bir tarifti mesela. Son yıllarda çok yaygınlaştı. Kuru börek hem takım davetlerde hem bayramlarda ayanla birlikte daha çok görülürdü. Şimdilerde nispeten azaldı. Eskiden kuru börek kıymalı olurdu, şimdi sipariş üzerine hazırlayan işletmeler kuru böreği iç harcı koymadan hazırlıyorlar. Bir de böre aşısı konusu var. Bazı ev hanımlarımız böre aşısını börek aşısı olarak

ifade ediyorlar. Herhâlde böre aşısını kaba buluyor ve yerel ağızla börekten bozulduğunu zannediyorlar. Böre aşısının adı börek aşısı değil, böre aşısıdır. Bazı yemeklerde küçük farklılıklar gözlemlenebilir. Ama genel anlamda Kayseri mutfağının belli başlı yemekleri hem evlerde yapılmaya devam ediyor hem de yemek kitaplarında yerlerini almış durumda.

◆ Kayseri gastronomi kültürünün önemli unsurlarından biri de ev hanımlarının gün gezmelerinde sunulan ikramlar olmalı değil mi?

→ Şüphesiz, günler kadınların antidepresan hapı tabiri caizse. Lezzetler bir şölen gibi hazırlanır. Hem göze hem damağa hitap eder. Günlerde eskiden kete, halka başta olmak üzere zeytinyağlı yaprak dolması, acıbadem kurabiye gibi çeşitler ikram edilirdi. Günümüzde ise çeşitli pastalar, kurabiyeler hazırlanıyor. Zeytinyağlı dolmalar hâlen yerini koruyor. Dönem dönem trend hâline gelen ikramlar da söz konusu olabiliyor. Gün gezmelerindeki ikramlar Kayserili kadınların hem misafirperverliklerini hem de maharetlerini gösterdikleri bir şölen gibi geçiyor.

◆ **Gastronomi yemekle sınırlı bir konu değil. Pastalar, börekler de söz konusu, sizin de bu konuda çalışmalarınız olduğunu biliyorum. Bunlardan söz eder misiniz?**

→ Dediğim gibi mutfak çok zengin bir kültür. Geleneksel lezzetleri kapsayan bir tarif kitabı üzerinde çalışıyorum. Özellikle el açması börekler Kayseri mutfağında fazlasıyla çeşitli ve hepsinde bir kaide var. Su böreği, tandır böreği yalnız başına ikram edilirken tamamen yöresel bir lezzet olan kuru börek anne muhallebisi ile servis edilir özel günlerde.

◆ **Tatlılar, aperatifler, kış hazırlıkları gibi konulara değinmedik.**

→ Kayseri’de “bağ hayatı” yerleşmiş bir kültürdür. Bağda yetişen meyve sebzeler günlük olarak tüketilir. Ama eskilerin saklama koşulları şimdiki gibi değil. Bu yüzden bağda yetişen meyve sebzelerin bir kısmı kışlık olarak hazırlanır. Bağda yetişen kayısı, erik hoşafılık olarak kurutulur. Bir kısmı pestil yapılır. Üzümler hevenk asılır, pekmez kaynatılır, cevizli sucuk, köfter yapılır. Sebzelerden turşu kurulus. Domatesler salça kaynatılır. Sızgıt gibi yiyecekler tuz sayesinde kendini koruduğu için kış aylarında tüketilir. Kayseri’imiz konumu itibarı ile kış çetin geçen bir memleket. Şimdilerdeki gibi nerede, elini attığın bir telefonla kapında olsun. Yazın hazırlanır, kışın tüketilir. Hem sağlık açısından da makbuldü böylesi. Kışın ikram edilen birçok meyve sebze şifadan çok zararı olan ürünler.

Kayseri’nin geleneksel mutfak kültürü azalsa da tamamen kaybolmadı, eksilse de bitmedi. Evlerimizde mümkün olabildiği kadar yaşamaya devam ediyor.

◆ **Kayseri Büyükşehir Belediyesinin düzenlediği gastronomi festivalleri Kayseri yeme içme kültürüne ne gibi katkılar sağlıyor sizce?**

→ Büyük katkısı var hem sosyal anlamda hem de unutulmaya yüz tutmuş birçok lezzet o günlerde yeniden hatırlatılıyor. Geçen yıl Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi’nde yapılan gastronomi festivali çok güzeldi. Özellikle kadın kooperatifleri stantları görülmeye değerdi. Geçmişten günümüze gelen Kayseri lezzetleri sergiye çıktı. Bu “kültür aktarımı” olarak büyük katkı sağlıyor.

Gastronomi festivali bu yıl ikincisiyle birlikte yine kapılarını bizlere açtı. Bu tür etkinliklerin sürekliliği hem bizim gibi profesyonellere, hem de konuya ilgi duyanlara birçok imkân sağlıyor. Birçok şefle tanışma imkânı buluyoruz. Konunun meraklılarıyla bir araya geliyoruz, sohbet etme, bilgi ve görgümüzü artırma, birbirimize aktarma fırsatı buluyoruz.

◆ **Konu hakkında konuşmak zevkli ama söylenecek belki daha çok şey var. Vedalaşırken okurlarımıza söylemek istedikleriniz var mı?**

→ Söz konusu lezzetler, gastronomi olunca kelam çok, tarif çok. Lütfen öz kültürümüze, öz lezzetlerimize sahip çıkalım.

◆ **Sohbetiniz ve paylaştığınız bilgiler için teşekkür ediyoruz.**

→ Ben teşekkür ederim, sizlerle ve okuyucularla buluşmak çok güzel. Kayseri’mizin zengin mutfağını biraz da olsa gönle, damağa hatırlattıysam ne mutlu bana. ■

GELENEKSEL KAYSERİ KENT DOKUSUNDA KERPİÇ YAPILAR

D. MERVE ÇETİNKAYA SÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi

GÖZDE KUZU DİNÇBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi

Giriş

Geleneksel yerleşimler toplumların gündelik yaşamlarındaki etkileşim ve ihtiyaçlarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yerleşim alanları oluşurken yerel malzemeler yerel yapım teknikleri ile en iyi biçimde kullanılmıştır. İnsanların doğal çevre koşulları ve yırtıcı hayvanlar gibi zararlılardan korunmak için ortaya çıkan barınma ihtiyacı medeniyetlerin gelişmesi ile yeni boyutlar kazanmıştır. Ancak gelişen teknoloji, değişen yaşam biçimleri her zaman geçmişteki geleneksel yapım tekniklerinden referans almıştır. İlk çağlarda yapı inşasında kolay erişilebilen yerel yapı malzemeleri kullanılmıştır. Bu durum da bölgesel yapı ve yapım tekniklerinin kendiliğinden oluşmasını sağlamıştır. Tarih boyunca Anadolu'da taş, toprak, ahşap yerel yapı malzemesi olarak kullanılmış, özgün yapım teknikleri ile yerleşimlere kimlik kazandırmıştır. Geleneksel Kayseri kent dokusunda taşın etkin bir yerel yapı malzemesi olarak kullanılmasına karşın, özellikle Develi civarlarındaki bazı kırsal yerleşmelerde kerpicingin yapı malzemesi olarak uzun yıllar kullanıldığı belirlenmiştir. Kerpiç yapılar tarihi, kültürel önemini yanı sıra bugün sürdürülebilir mimarinin önemli bileşenlerinden biridir. Bu kapsamda Develi'de kerpiç yapıların bulunduğu kentsel dokuların tespit edilmesi, envanter çalışmalarının yapılması ve tescillenmesi, yapım teknolojisi ve kentsel doku mirasının gelecek nesillere aktarılabilmesi için son derece önemlidir.

↑ Şekil 1: Gebelek'te kerpiç sıva ve ahşap konut (Çorapçıoğlu vd. 2008)

Geleneksel yerleşimler genellikle yerel ölçekte, kolay erişilebilen taş, toprak, ahşap gibi yapı malzemeleri ile toplumun gündelik yaşam biçimlerindeki sosyokültürel ve sosyoekonomik faaliyetlerine göre kendiliğinden gelişen ve organize olan alanlardır. Çok kültürlü Anadolu topraklarında Müslümanların bulunduğu yerleşimlerde, dışa kapalı sağır duvarlı geleneksel konutlar ve cami, medrese gibi anıtsal yapılar bulunurken, gayrimüslimlerin bulunduğu yerleşimlerde ise sokak ile doğrudan bağlantısı olan konutlar ve kilise, okul gibi anıtsal yapılar bulunmaktadır. Konut tiplerinde etnik, dini, kültürel farklılıklar nedeni ile iç mekân organizasyonlarının farklı olması ile birlikte sokak dokuları bir plan çerçevesinde gelişmiş, organik formlu yerleşim silüetini yerel ve doğal kökenli yapı malzemeleri biçimlendirmiştir.

Kayseri'de en çok kullanılan yerel yapı malzemesi taş olmasına karşın, özellikle Develi bölgesindeki kırsal yerleşim alanlarında kerpiç de önemli bir yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Bugün sürdürülebilir mimarinin önemli adımlarından biri de sürdürülebilir yapı malzemesi kullanılmasıdır. Bu noktada kerpiç

geleneksel ve sürdürülebilir bir malzeme olarak değerlendirilmektedir. Toprak esaslı bir malzeme olması nedeni ile yapılarda doğal havalandırma sistemleri ile biyoiklimsel konfor koşulları oluşturmaktadır. Yapılar kullanım ömrünü tamamladıktan sonra tamamen doğaya karışabilen bir yapı malzemesidir.

Geleneksel Kayseri'de Kerpiç Evler

Kerpiç, toprağın yerel ustalıklı biçimlendirilmesi ile elde edilen bir yapı malzemesidir. Sezgin (2006)'ya göre; Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinde toprak esaslı bir yapı malzemesi olan kerpiç kullanılmıştır. Genellikle 2 ya da 3 katlı olarak inşa edilen konutların zemin katında su basmanı seviyesinde taş malzeme kullanılmış; üst katlarda ise karkas, taşıyıcı malzeme olarak ahşap ve dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Anadolu'nun büyük bölümünde saman ve toprak esaslı, güneşte kurutulmuş kerpiç malzeme yine bölgede kolaylıkla erişilen kavak ağacı ile tamamlanmıştır. Bu uygulamalar yerel yöresel mimari özellikler oluşturmuştur.

Koçu (2012)'ye göre; Kerpiç yapımında kullanılan, kil minerallerinin fazla olduğu akarsu yatakları

↑ Şekil 2: Develi kerpiç evler, sokak dokusu (URL, 2024)

yakınından çıkarılan uygun özellikteki killi toprak kerpiç blok yapımında kullanılmaktadır (Yalçın vd., 2022).

Kayseri bölgesinde de bugün özgün örneklerinin hâlen mevcut olduğu Develi-Zile Mahallesi, Develi-Sindelhöyük Mahallesi gibi alanların Zamantı ırmağının bir koluna yakınlıkları dolayısı ile buradan çıkan killi toprakların kerpiç yapı inşasında kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Kayseri bölgesinde kerpicingin yapı malzemesi olarak kullanıldığı yapılara Kültepe-Kaniş Karum'daki kazılarda da rastlanmıştır. Doğan, (2022)'ye göre; bölgede 4 yapı katmanı tespit edilmiştir. Bu dönemlerde kent daha geniş alanlara yayılmıştır, konutlar daha büyük ve iç teşkilatları da daha geniştir. Yapıların temelleri taş, duvarları kerpiç ve düz damlıdır. Genellikle 3-4 odalı ve geniş salonludur. Özbek, Arslan, (2008)'e göre; Kaniş Karum'da binaların yapım teknikleri ile planları birbirine oldukça benzemektedir. Yapı temel-

lerinde andezit gibi kolay kırılabilen/şekil alabilen taşlar kullanılmış ve bu temel üstüne kerpiç duvarlar ile yapılar inşa edilmiştir. Bu bölgedeki evler sıvalıdır ve tabanları sıkıştırılmış topraktır.

Polonyalı Ermeni asıllı seyyah Simeon'un 1617 yılına ait Kayseri notlarında; kentteki evlerin kerpiçten yapıldığı, kapılarının oldukça küçük olduğu, ancak eğilerek içeri girilebildiği, kentte hanlar, bedestenler, dükkânlar, çarşı-pazar, kuyumcu dükkânları bulunduğu ancak kentin genel olarak virane görüldüğüne dair ifadeler bulunmaktadır (Doğan, 2022).

Kayseri'de Pınarbaşı, Kırkgeçit, Eğrisöğüt, Sarız; Karapınar, Örtülü, Çağşak, Değirmentaş, Tomarza; Özlüce, Güzelsu, Kapıkaya, Ekinli, Göbü, Develi; Yanice, Eşelik, Kale, Eskil; Yeşilova, Yanıkent, bölgelerinde kerpiç malzemeli yapıların bulunduğu belirlenmiştir (Çorapçıoğlu vd. 2008). (Şekil 1-2)

Sonuç ve Değerlendirme

Geleneksel bir yapı malzemesi olarak ortaya çıkmış olan kerpiç malzemeli yapılar Kayseri'nin kırsal yerleşimlerinde bugün hâlen kullanılmaktadır. Sanayi Devrimi sonrasında hızlı kentleşmenin etkisi ile birçok

alanda olduğu gibi yapım teknolojileri alanında da doğal kaynakların hızla yok olduğu bir dönem yaşanmıştır. Ancak bugün geline nokta yerel yapım teknikleri ve sürdürülebilir mimariye olan gereksinim tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Geleneksel bir malzeme ve yapım tekniği olan kerpiç ve kerpiç yapımı ile

yapım teknikleri, sınıflandırma özellikleri, muayene ve deneylerine ait TS 2514 standardı ve kerpiç yapıların inşasında uyulması gereken kuralları içeren TS 2515 standartları oluşturulmuş ancak 2011 yılında her iki standart da yürürlükten kaldırılmıştır. Bugün vernaküler mimari ve sürdürülebilirlik kavramlarının

öneminin tekrar anlaşılması ile bu standartların güncellenerek tekrar yürürlüğe alınması sürdürülebilir yapım teknolojileri için son derece önemlidir.

Kayseri yerleşimler tarihinde Kaniş-Karum'a kadar uzanan yerleşim hafızasına sahip kadim bir kenttir. Kaniş Karum kazılarında kerpicin yapı malzemesi olarak kullanıldığı yapılar tespit edilmiştir. Bugün geleneksel dokuda bilinen yerel yapı malzemesi taş olmasına karşın, kırsal yerleşimlerde kerpiç yapı sokak dokuları bugüne kadar ulaşabilmiştir. Bu yapıların tespit, envanter ve tescil çalışmalarının yapılması ile gerek yerleşmeler tarihi gerekse Kayseri yerleşmesi tarihi bakımından önemli belgeler elde edilebilecektir. Yerleşmeler tarihinde kadim bir geçmişe sahip olan Kayseri'de bugün yerel ve sürdürülebilir yapım malzemeleri ve yapım teknikleri ile kentte sürdürülebilir mimari yaklaşımları uygulanabilmesi için bu tespit ve tescil çalışmaları son derece önemlidir. ■

Kaynaklar

Çorapçıoğlu, K., Çakır, S., Aysel, N.R., Görgülü, H.C., Kolbay, D., Seçkin, P. N., Ünsal, E., (2008). Kayseri Kırsalında Yöresel Mimari Projeler Oluşturulması Amaçlı Tipolojik Çalışmalar 4. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma Uygulama Genel Müdürlüğü. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü.

Doğan, D.A., (2022). Kayseri. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Koçu, N. (2012). "Sürdürülebilir Malzeme Bağlamında 'Kerpiç' ve Çatı- Cephe Uygulamaları (Konya-Çavuş Kasabası Örneği)" Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Görükle Kampüsü 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Bursa, Türkiye.

Özbek, Y., Arslan, C., (2008). Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri Cilt 1. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

URL: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/gurbetci-arkeolog-zilenin-kerpic-evlerini-gelecegetasimanin-ugrasini-veriyor/3275691> Erişim Tarihi: 20.10.2024.

Sezgin, H. (2006). "Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiye'deki Örnekleri Hakkında". Tasarım+Kuram Dergisi 3: 1-20.

Yalçın, Ç., Kavut, E.İ., Bingöl, K. (2022). Kerpiç Malzemenin Anadolu'da Geleneksel Yapılarda Kullanımı. 8gen-Art.

TARİH DENEME

Bir İskâna Bakış Denemesi

METİN ŞİMŞEK

Fotoğraflar: Dursun Çiçek

Ağtılar, folklor içerisinde yer alan bir tür. Taşındıkları bir kısım özellikler sebebiyle her ne kadar edebiyatın çok ve haklı olarak ilgisini çeken bir konu olsa da mevzu bundan çok daha fazlasıdır. Tarihin anlatmakta yetersiz kaldığı olayları ve durumları ve bir milletin duygularını ifadede oldukça başarılı olan ağtılar, şahitliklerini dinamik aralığı geniş bir format olarak kaydeder. Tarihin anlatamadığı, anlatmadığı, gerek görmediği, belki de bilerek göz ardı ettiği bilgileri barındırır. Yakıldığı dönemin sosyal-siyasal-ekonomik durumlarına değinerek kıymetli bilgiler ihtiva edebilirler. Genel-geçer tarihin muhtemelen üstten ve yanlı baktığı bir duruma, ağdın yakıldığı toplumun cihetinden ve onun bakış açısıyla bakma imkânına da sahip oluruz. Bu yönüyle bir bakıma alternatif tarih olma özelliği taşırlar. Ağtıların bu özelliği, onları yalnız manzum metinler ya da müzikal ahenk olarak değil, arkeolojileriyle birlikte ele almayı gerektirir. Ağıt ya da benzer halk anlatıları, sundukları dinamik geniş

aralıkta, sosyal bilimler ve tarihe verimli arkeolojik imkânlar verir.

İçinden geçmiş oldukları tarihî süreçler, yaşadıkları travmatik kırılmalar onların kültürlerini ve yaşam biçimlerini büyük ölçüde belirlemiştir. Konar-göçerlerin uzun uzun ihmali, bunların yaşam alanlarındaki şefkatli devlet otoritesi boşluğu, bununla da kalmayarak ağır vergilerle otoritesini işleten devlet gölgesi, ya aşiretlerin kendi aralarındaki siyasal anarşiyi doğurmuş ve uzun yıllar birbirleriyle savaşmışlar ya da onları başka bir otoritenin hırsına kurban vermiştir. Hemen akabinde hususi olarak konar-göçerlerle ilgili yürürlüğe konan iskân yasaları onları ezmiştir. Kavalalı isyanı bastırıldıktan sonra istenen raporlar, konar-göçerlerin bazılarının isyan ordusu içinde bulunduklarına dair veriler ihtiva etmiştir. Bu raporlar ekseninde hazırlanan projelerde tebaa aşiretlerin durumları, ihtiyaçları ve en önemlisi, onları bu duruma maruz bırakan devlet ihmallerinin ve bu

durumun iyileştirilmesi çabasının esamesi okunmaz. Yürürlüğe konan iskân yasalarında, onların yaşayageldikleri mevcut yaşam biçimini yok sayan, sıfırdan, hemen hiç bilmedikleri bir hayat tarzı dayatılmaktadır. Kabullenilmesi zor bu acemisi oldukları yeni

hayat elbette birtakım sorunları ortaya çıkaracaktır. Kanunların tebliği esnasında, sonrasında ve daha sonrasında da sorunlar devam edecektir. İşletilebilmesi için orduya ihtiyaç duyan kaç kanun vardır ki? İskân ve terbiye ile vazifelendirilmiş derebeylerine ek olarak

İskân Ordusu diye bir ordu vazife başındadır süreçte. Yeni hayatı hazmedebilme sürecine bir imparatorluk ordusu refakat eder. Küçük savaşlar olur, baskınlar yaşanır, devamında eşkıya kalkışmaları artar, aşiretlerin, çevresiyle ilişkileri bozulur. İskân üstüne iskân

diye bir durum bile yaşanır bu süreçte. 93 Harbi ile ilgili bilinen bir göçün unsurları, Avşarların iskân edildiği bölgeye iskân edilirler. Bu skandalın sonuçlarını yöneticiler hiç üstüne almaz. Bu öz eleştirisiz, dayatmacı yaklaşımın sonunda bir imparatorluk, kendi tebaası olan birkaç aşireti sindirir. Olup biten budur. Devlet şefkatinden ve otoritesinden uzak düşürülmüş aşiretler cezalandırılmışlardır. Yoksa bazılarının iddia ettiği gibi devlet koyunların vergisine göz dikmemiştir. Koca imparatorluk dört koyunun vergisine göz diker mi hiç! Eğer mesele vergiden ibaret olsaydı devletin bir emri yeterdi. Bu vergilendirmeye karşı çıksalardı bile, bu emir daha kolay hazmedilebilirdi.

Bütün bu olmuş şeyler olup bittikten sonra yeni hayatlarında aşiretler aşiret olarak kalamazlar artık. Köyler oluşmaya başlar. İskân sürecinde baskı nedeniyle aşiretler arasında yaşanan ve sonu savaşa kadar uzanan sorunlar, köyler arasında da devam edecek-

tir. Kolay mı? Baskı ve sindirilmişliğin dışavurumu bundan başka sonuç verir mi? Bugün, köyler arasında çıkan bu tür olaylardan dolayı haritadan silinmiş, terk edilmek zorunda kalınmış köyler, mezralar vardır.

Konuyla doğrudan ilgili birkaç türkünün ve ağdın, bu yazıda bahsedilen alternatif tarih olması durumu bakımından dikkate değer olduğunu düşünüyorum.

Mesela Rakka sürgününden dönerken yaşanan aşiretler arası sıkıntının söze getirilişi şudur:

*Ceritler Rakka'dan sökün eyledin
Çek atın başını Urum'a doğru
Urum'da Avşar var, öldürür sizi
Yık atın başını Kırım'a doğru...*

*Dadaloğlu bu tehdidin bana mı?
Benim, çöl ovaya inmek niyetim
Yarın gör gardaş kavga sana bana mı?
Çöl ovada bir harp etmek niyetim...*

Geçmişte yaşanan Rakka sürgünü, yaklaşan Osmanlı-Rus Savaşı sebebiyle sona ermiştir. Avşar aşireti bunun sebebini bilmekte, fakat Cerit aşireti bilmemektedir. Sürgünün sonlandırılma sebebi, yaklaşan Rus Savaşı ve Rakka sürgünlerinin asker ihtiyacını karşılayabilecek olmasıdır. Cerit aşireti ise duruma vakıf olmadığı için daha Çukurova'ya dönmeden mülk-mera-otlak kapma kaygısındadır.

Urum'da Avşar var öldürür sizi...

Avşarlar, onları alaya alırken, sürgünden dönüşün esas sebebini yine alaycı bir dille haber verir:

Yık atın başını Kırım'a doğru ...

Yani Çukurova'ya değil Kırım'a harbe gidiyoruz. Rus savaşı ve Kırım için silahaltına alınma meselesi Cingözoğlu Âşık Seyit Osman'ın da gündemindedir:

*İstanbul karıştı, Moskof seslendi
Ak gelinler kara giydi yaslandı
Kral başkaldırdı redif seslendi
Şu sinimde yol görünür gözüme.*

*Kızılırmak seni gece geçince
Odunluk dağından bir su içince
Kılavuzu Kölete'de seçince
Şu sinimde yol görünür gözüme.*

(Metindeki iki mısra da geçen “sinimde” kelimesinin kökü “sin”dir. Geçkin yaş gibi bir manada kullanılıyor. Cingözoğlu Seyit Osman, görünürdeki

yolculuğu yapmak için kendisinin yaşlı olduğunu düşünmektedir.)

*Geç Koc'ırmağı da Sindel'in düzü
Ediraftı dağ da önü düz yazı
Acep aktı m'ola Cingöz'ün gözü
Kuruçay da sel görünür gözüme.*

*Mıhlı'sından Üççeşme'ye çıkınca
Görünmez ki Kurtkulağı bakınca
Garbi değıp ireyham kokunca
Soğanlı da gül görünür gözüme.*

*Kiraz'ın başına çıktığın zaman
Kırksu'yu Tapan'ı dolansan hemen
Bucağ'ın Kal'ası pusunan duman
Çukurova çöl görünür gözüme.*

*Yükseğinden baktım Mağara'nın çölü
Dolanıp gidiyor Haçın'ın yolu
Eğer orda yoksa Avşar'ın eli
Koca Kiraz bel görünür gözüme.*

*Der Âşık Seyid'im bir firak geldi
Koç yiğitler sılasından ayrıldı
Elim aşiretim ağladı kaldı
Büyük dağlar bel görünür gözüme.*

İskân sürecinde, savaşlar, ölüm cezaları, yanı sıra sürgünler, zorunlu ikametler yaşanmış. Bunun özlemini dile büyük ozan Cingözoğlu Seyit Osman getirmiş:

*Duman kalkmış Anavarza çölünden
Savrun'dan, Cumbuştan, Bucak Beli'nden
Kırk sunan Tapan'dan, Hacın yolundan
Kiraz'ın başına çıkın turnalar.*

*Allı turnam ordan erce yekinin
Karsav(u)ran'dan Hökeççe'ye dökülün
Teke Suyu kıblesine bükülün
Bir gece de orda kalın turnalar.*

*Turnamın gelişi Çukurova'dan
Katarım yüksek tutmuş havadan
Kuruçay yolundan, Kılıçkaya'dan
Cingöz suyu ora yakın turnalar.*

*Çık Deve Yokuşu'na da Mandal'ın düzü
Acep aktı m'ola Cingöz'ün gözü
Yoncaldere'de de Sindel'in özü
Düş Koca Irmağa akın turnalar.*

*Turnam geldi çıktı Bozok eline
Ötüşürken hayran oldum diline
Akdağ kazasının Ganık Gölü'ne
Çevrini çevrini konun turnalar.*

*Der Seyid'im, haber geldi yazınan
Ötüşerek turnam gelir kazınan
Şu bizim yurtları görmüş gözünen
Değiyor sineme okun turnalar.*

Dadaloğlu'nda da bir kapsamlı-kuvvetli değerlendirmeye vardır, o da hasret ana notası etrafında:

*İlgıt ılgıt bir yel esti Urum'dan
Duydum hâli perişandır Avşar'ın
Gam-kasavet kalkmaz oldu serimden
Döndü gurbet ile yolu Avşar'ın.*

*Gitti geldi baharları yazları
Aylattılar şahinleri, bazıları
İskân etti gelinleri, kızları
Duydum Kars'a gitmiş gülü Avşar'ın*

*Bize haram oldu Çukurovalar
Uçtu şahin, ıssız kaldı yuvalar
Türkmen kızı katarlamış mayalar
Bozuldu katari, ili Avşar'ın.*

*Avşar dediğin de bir büyük oba
Çağırsan beyleri, etmiyor tö(v)be
Al çuha üstünde boz-beden aba
Giyinen beyleri dolu Avşar'ın.*

Bu dönemin en belirgin karakteristiği; özellikle iskân meselesi yüzünden meydana gelen, iskân ordusu ve onun müttefiki yerleşik derebeyler ile konar-göçer aşiretlerin cedelidir. Bu cedelin şiddetini şu dörtlükte görürüz:

*Sürdürür atım sürdürür
Sürgüsü duman püskürür
Yığıtlığın şerefi cenk
Hem ölü hem öldürür.*

Bu konuda Dadaloğlu'nun en çok bilineni, meydan okuyan şu dörtlüğüdür:

*Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler muzrağımın temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın, dağlar bizimdir.*

Bu kıtadaki “devlet” kelimesinin geçmişte, hatırlayamadığım bir kaynakta “**Cevdet**” olarak yazıldığını hatırlıyorum. Cevdet, yani Cevdet Paşa; aşiretler arasında o dönemdeki iskân meselesinin mimarı olarak biliniyordu. “Devlet” değil “Cevdet” demeleri normal, çünkü “devlet”, “halife” demektir, “İslam halifesi”.

Ona kafa tutacak değiller ya!.. Ben de böyle kabul ediyorum. Dörtlükte “Cevdet” olan kelime, birileri tarafından kasıtlı olarak “devlet”e dönüştürülmüş olmalı. Böylece, o günkü cedelin anlamı hiç ilgisi olmayan bir alan ve anlama evrilmiş olacaktı.

İmparatorlukta, her girişim, devletin kendini her yetkilendirışı fetva iledir. Bu meselede de iskân ve onun başarılı olması için, paralelinde devreye sokulan şaibeli faaliyetlerin aklanması maksadıyla ve yerel halkın gözünde bunu meşrulaştırmak için, yerel ulemadan da fetvalarla destek alınmıştır. Dadaloğlu iskân sürecinde hakkın gözetilmemesini, bu konuda verilen fetvaları ve devlet tarafından iltifat gören yerleşik ve doygun derebeylerin konar-göçerlere karşı kılıç kullanma ile yetkilendirilmesini onlara ölüm ve hesap günü diye bir şeyin olduğunu hatırlatarak şu dörtlükle de eleştirir:

*Okuduğun'tutmaz oldu âlimler,
Kalktı da obalar arttı zulümler
Terlemeden mal kazanan zalimler
Can verirken sohuması zor imiş.*

Dadaloğlu, şu dörtlüğünde de iskân sürecinin başarılı olabilmesi için ne gerekiyorsa yapan devlet

ilgilileri ile yöredeki derebeylerinin hile ve desiselerine, politik ayak oyunlarına vurgu yapar. İskân meselesinin, muhatap aşiretlerce ciddiye alınmamış olmasını, bu süreçte dönen entrikayı vurgular. Ve en sonunda, kazanamayacaklarını da anlamıştır:

*Kozan'a iller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyimizi
Yasak mezarın gezene.*

*Neyledik de Hakk'a büyük söyledik
Ne akılla kahpeleri dinledik
Cahil idik, n'ettiğimiz bilmedik
Aciz çıktı bak adımız her yanda*

Sonra, sonunda beklenen, doğal sonuç belli olur. Ozan, yenilgiyi şu dörtlükte itiraf eder:

*Dadaloğlu, bu iş bize güç oldu
Osmanlı'da altunumuz tu(n)c'oldu
Gözü kanlı ol yiğitler nic'oldu
Ermedi çakmağa eli Avşar'ın.*

(Çakmak, o günün teknolojisinde tüfeği ateşlemek için kullanılan mekanizma)

Büyük ozan Cingözoğlu Seyit Osman'ın şu dörtlüğü durumu daha kapsamlı anlatır. Bu dörtlüğün konusu, Avşarlar mecburi iskâna tabi tutulurken bölgeyi terk etmesinler diye bütün atlarına el konulup bu atların mezatlarda satışa çıkarılmasıdır.

*Bütün iskân oldu. Avşarlar, Kürtler
Yürekten mi çıkar iy'olmaz dertler
Mezata gidecek boyn'uzun atlar
At vermemiz iskânlıktan zor oldu.*

Bunun, onları aşağılamak için yapılmış olduğu aşikârdır. Zira Türklerde at sevgisi varoluşlarıyla birliktedir. Dede Korkut'un, atı için dediği **“kardaşından ileri”** sözü bir tür varoluşsal manifestodur. Dadaloğlu'nun **“Severim kır atı, bir de güzeli...”** dizesi Avşarlarda atın nasıl anlaşıldığına delildir. Bunları bilen uygulayıcılar, atlarına reva gördükleri bu işi yaparak onları, görebilecekleri en büyük hakaretlerden birine maruz bırakmışlardır.

Dadaloğlu “iskâna ikna edilebilme” sebebini biliyordur:

*Şu Feke'nin hanımları
Kara bilmez d'alınları
Kör olasın Derviş Paşa
Hep dul ettin gelinleri.*

Ve şu dörtlük:

*Derviş Paşa gayri kına yakınsın
Böbür böbür dört bir yana baksın
Amma bizden gece gündüz sakınsın
Öç alırız ilk fırsatı bulanda.*

Fakat direnç kırılmış, sopayı yemişlerdir. Tehdit boşunadır, başka sonuç çıkmaz.

Bugün bazıları o dönemi tanımlarken bilerek yahut bilmeden “ışyan” kelimesini kullanarak hak-sızlık etmektedirler. İşyan değil, burada dayatılanı ret söz konusudur. İşyan, Celali İşyanları gibi olur. İşyan Babai İşyanları gibi olur. İşyan Vahhabi İşyanı gibi olur. İşyan toplulukların bir araya gelerek kolektif bir bilinçle ve sonuçlarını bilerek en az bir defa savaşı göze almasıyla olur. Kaldı ki buna muhatap aşiretlerin ikisi bile bir araya gelmemiş, hatta bazıları yasa tebliğ edilir edilmez kabul etmişlerdir. Hatta İskân Ordusu, müfreze ve karakollara bölünerek, ikna edilecek aşiretin büyüklüğü ile doğru orantılı birlikler şeklinde görevlerini yapmışlardır.

Son olarak; bu konuyla ilgili, o dönemden bir hikâye anlatmıştı bana rahmetli Emir Kalkan ağabey: Bir Avşar obası o günlerde bir iskân müfrezesi tarafından muhasara edilmiştir. Ama aşiretin barutu bitmiştir. Akşam, bey çadırında aşiretin harp meclisi toplanmış durum değerlendirmesi yapmaktadırlar. Artık usanmışlardır. Barutları da bittiğine göre... Geceye doğru meclisten çıkan karar: Teslim olacaklardır. Bu arada harp meclisini bir köşeden, **“...evdeki katlanmış kilimlerle uyum içinde...”** izlemektedir aşiret beyinin anası. Teslim kararını duyar duymaz o ana bir hışımla yerinden kalkar, meclisin ortasına diki- lir. Başındaki örtüyü yine aynı hışımla çeker ve oğluna doğru fırlatır. **“Al!.. Sen bunu başına bağla!.. Ben gider savaşırım!..”** Meclise döner, **“Kendine güvenen iki kişi benimle gelsin!..”** der ve çadırdan çıkar. Atlara binerler, iskân müfrezesinin karargâh çadırına varırlar. O günlerde Cevdet Paşa iskân bölgelerine gelmiş teftişler yapmaktadır. Tam o gece de o müfrezededir. Kadıncağz aynı hışımla müfreze karargâh çadırına girer ve doğrudan Cevdet Paşa'yı muhatap alarak **“Cevdet! Cevdet! Beri bak! Bu iş böyle olmaz! Eğer savaşacaksak bize barut vereceksin, denk olacağız.”** der. Bu durum, Cevdet Paşa'nın ilgisini çeker. Kadının gözü pekliliği, yiğitliği hoşuna gider. Ne kadar barut istediklerini sorar. Gereken miktarda barut verilmesini emreder. Barutu alırlar ve obaya dönerler. Harp meclisi yeniden toplanır. Yeniden başlar fikir teatileri. Fakat bu toplantıdan da hasmın mihneti altında kaldıkları gerekçesiyle yine teslim kararı çıkar ve teslim olurlar. ■

“Kilim, Kalbin Aynası,
Gönlün Sesidir.”

Eski Kilim Tamircisi Son Aile

AHMET SIVACI

Ah! O gönüldeki acının haritasını desen desen, motif motif dışa vuran, ayaklar altına seren, renk renk, düğüm düğüm, kilimler. Kilimlerimiz. Geleneksel Türk düz dokuma yaygılarının en tanınmış. Çaresiz, umutsuz sevdaların, kara haberlerin, dönüşü olmayan ayrılıkların, en hoyrat rüzgârların sarıp sarmaladığı hasret yangınlarının ve hayatın ve ölümün...

Ah! O söylenmesi yasak, düşünmesi haram, henüz gül goncasıyken solmaya terk edilmiş, nadasa bırakılmış masum duyguların, rafine edilmiş duyguların, ana sütü kadar ak-pak duyguların, bir hüma kuşu ürkekliğinde, sessizce, sır verir gibi ayan olduğu, beyan olduğu Türk kilimleri.

Hangi Türk insanı tarafından sevilerek dokunmadı, onun göçebe hayatının vazgeçilmez bir nesnesi, olmazsa olmazı olmadı ki? Hangi, parmakları kınalı, avuçları terden sıırıslı, yanakları mahcubiye-

tinden al al, ahu gözlü, ahu bakışlı, simsiyah örgülü saçlı, dokuyucu gencecik kızların, ıslanan yastıklara bile, dilsiz taşlara, sağır duvarlara bile söyleyemediği hayallerini, duygu ve düşüncelerini yansıtmadı ki?

*Kilimi yere serdim
Lale gülleri derdim
Meğer dikenini batacak
Bunu nereden bileydim*

Yazılmadık mektuplardı kilimlerimiz bizim. Yazılması haram, okunması haram mektuplardı ucu yanmış. Bir dokunup bin ah ile tutuşan, kimseler duymadan, görmeden, bilmeden, haziran solgunu yanaklara süzülen gözyaşlarının bile alev alev yandığı, okunmamış, okunmayacak mektuplardı.

Boy ya da aşireti temsil eden damgaları ile renkli bir destan gibi okuyucusunu bekledi hep.

Kınalı parmak uçlarının, gözlerindeki nur ile, bu kadar parlak, bu kadar canlı renklerde dokuduğu, kompozisyonlarında canlı cansız birçok varlığın sembolize edildiği ya da simgeleştirildiği kilimler; elbette Türklerin doğaya olan sevdasından ve saygısından değil mi? Dahasını söyleyelim: Kilimler, yalnızca kullanım alanları ve dokuma teknikleri açısından değil, varlığıyla da kendisinden daha öte olanı ifade eden, bir nesne olmaktan çok bir sembol, bir ritüel değil mi?

Neden sembol?

Göz alıcı, yürek yakıcı Türk kilimleri, geniş anlamıyla her türlü inancı içinde barındırmıyor mu?

Bir kıl çadırda, bir tezgâhta hayata geçerken onu bölgenin düşüncesi, yaşayışı ve çevresi biçimlendiriyor mu? Her bir çizgisi, deseni; sosyal, siyasal, dinî ve mistik alanlara şahit değil mi? Birden çok ve farklı anlamlar içeren somut bir nesne, bir ses değil mi?

*Biz geçmişî yâd ettik
Horozları şad ettik
Hızır bizi anladı
Kendi gelip bağladı.*

Öyle ya! Göz nuru, alın teri, özellikleilmekilmek çile diye bir şey var. Olay sıradan bir dokuma işi değil.

Dokuma işi bir yaratılış, bir doğum işi. Sancısı var. Ter içinde kalması var. Çile içinde çile. Dert üstüne dert adeta. Ama dokuma bitirildiğinde, tezgâha bağlı iplikler dokumacı tarafından kesilip hayır ve dua sözleri edildiğinde bu mutluluk nasıl anlatılabilir ki! Bu sözler, yeni doğmuş bir çocuğun göbeğinin ebe tarafından kesilişi esnasında söylenenlerle aynı sözlerdir. Dokuma konusunu araştıranlar, dokumanın kökenini kadın dünyasına taşıma konusunda aynı fikirde oldular. Bu düşüncelerini de sayısız sembolik bağlantılarla desteklediler.

Dedik ya! Kilimler... Kilimlerimiz... Türk kilimleri... Kimi zaman “dostane bir varlık”, kimi zaman da “rüzgâr ve kumdan koruyan” bir kalkan gibidirler. Bazen, “masa ya da yatak olarak” bazen de “tartışmalar ve gevezelikler için bir sosyal alan olarak” kullanılır. Kimi zaman da “yavrular için beşik”, “cenazede tabut örtüsü” veya “dua için bir yer” görevini üstlenirler. Bazen de bastırılmış bir öfkenin tercümanı olurlar adeta.

Türkiye genelinde sayıları her geçen gün azalan kilim tamir ustalığı son temsilcileriyle yaşama tutunmaya çalışıyor. Gençlerin ilgi göstermediği sektörde hünerli eller, yıllanmış kilimlere dokunarak onları tekrar hayata döndürüyor. Bir zamanların en gözde mesleklerinden olan kilim tamirciliği adeta son dönemlerini yaşıyor. Gençlerin mesleğe önem vermemesi nedeniyle yeni çırakların yetişmediği kilim tamirciliğini, mesleğini 30 yıldan fazladır icra edenler ayakta tutmaya çalışıyor. Bunlardan biri de onarım-yenileme işi başlamadan önce tarihî Kayseri Vezir Han’da, şimdilerde Cumhuriyet Mahallesi’nde mesleğini sürdürmeye çalışan ya da ayakta durmaya çalışan Mustafa Usta.

Mustafa Usta’yı Cumhuriyet Mahallesi’ndeki iş yerinde, eşi Hatice Hanım ile çalışırlarken buldum. Karı-koca ayrı ayrı eski kilimleri onarmakla meşguldüler. Sempatik iki insan. Aynı katta, aynı işi yapan bir başka karı-koca olan Adem Seçil Usta ile, yaptıkları işin ya da zanaatın son temsilcileri. Üstelik aile olarak. Bir başka odada ise Mustafa Usta’nın küçük kardeşi, yıllar öncesinde kendisiyle sohbet ettiğim Mehmet

Belirli bir zaman kesiti, bir belirti veya işaret gibi özel bir anlama sahip olup yüreğe kor ateş gibi düşmüyor mu? Bir şeyler fısıldamıyor mu, bir şeylerin sancısını çektiğini belli etmiyor mu bütün desenleri?

Sözün özü şu:

“Her nakışı bin duygunun ifadesidir. Kilim sevgiliye çağrı, aşka davettir. Kimi renkle şikâyetir, kimi hasrettir.”

Türklerin cenneti, evreni ve dünyayı anlama, algılama ya da düşünme biçimi olarak kare, dikdörtgen biçiminin Türk kültürünün köklü işareti olduğu gerçeği vardır. Bugün halı, kilim ve benzeri eserlerde bir “estetik kriter”, bir “dinî ritüel” veya bir “dinî mana”nın olduğunu ifade etmekte fayda var. Çok daha önceleri bazı yörelerde, bir kilim dokunmaya başlanmadan önce bir geleneğin yaşandığı söz konusu. Bu geleneğe göre, özellikle çeyiz için dokunan kilim tezgâha bağlanıp gelin kız dokumaya başlamadan dua edilir, horoz kesilir, maniler okunur, türküler söylenir.

Usta, artık adam olmaz denilen bir kilimi hayata döndürmeye çalışıyor. Biten ya da bitmek üzere olan geleneksel el sanatlarımızdan belki de en önemlisine; bütün tercihlere, bütün teknolojik gelişmelere rağmen Kayseri kültür ve sanatında ısrarla soluk aldırmaya çalışan kültür gönüllüsü insanlar. Dahası geçimlerine ciddi anlamda katkısı olmadığı hâlde.

Mustafa Kefkir Usta aslen Hacılar'dan. 1966 doğumlu. Babası Hacılar ilçesinin tanınmış simalarından Hasan Hüseyin Ağa. Aile Hacılar'ın Aşağı Mahalle'sindenmiş. Hacılar'da doğmuş; sonra oradan taşınmış, gelip Kayseri'ye yerleşmişler. İlkokula Kayseri Erciyes İlkokulunda başlayan, kendisi gibi halı-kilim tamircisi Mehmet Usta'nın ağabeyi.

— Kardeşim Mehmet yedi yaşındayken babamızı kaybettik. Ben de henüz çok gençtim. Öksüz kaldık. Babamıza doyamadık. Rüya gibi bir şeydi. Bir gün olacak dönecek sandık. Bekledik; günler, aylar, yıllarca. Ama o bir daha hiç gelmedi. Ne haber alabildik ondan bir daha ne de o selam gönderdi. Soluk, siyah-beyaz fotoğraflarına baktık durduk yıllar yılı. Silinmeye yüz tutmuş, unutulmaya yüz tutmuş anıları yaşayarak geldik kardeşim Mehmet ile bugünlere.

Derin bir iç geçiriyor Mustafa Usta. Bir an gözleri uzaklara, çok uzaklara dalıyor ve sonra öyle bir "of" çekiyor ki zannedersiniz Erciyes delik deşik oldu. Erciyes yıkıldı.

— Önceleri Kayseri Eski Sanayi'de mobilyacılık yapıyordum. 1985 yılıydı. Vezir Han'da bu zanaatı yapan Mustafa Baktır Usta'nın yanında Mehmet ile birlikte çırak olarak çalışmaya başladık. Sekiz yıl çalıştıktan sonra 1969 doğumlu olan Mehmet askere gidince ben yalnız devam ettim. Ben büyük olduğum için ona babamın yokluğunu aratmayacak şekilde ilgilendim onunla. İzmir Menemen, daha sonra Gaziantep İslahiye derken askerliği bitti ve döndü memleket. Bıraktığı yerden başladı. Hâlâ da birlikte bu kaybolmak üzere olan zanaatımızı sürdürmeye çalışıyoruz.

Mustafa Usta, eşi Hatice Hanım ve kardeşi Mehmet; eskimiş, solmuş kilimleri adeta bir ressam gibi, bir modelist gibi işleyerek tel tel, iplik iplik, usanmadan, bıkmadan, yorulmadan, göz nuru ile, alın teri ile, bilek gücü, el becerisi ile tamir ediyorlar.

— Kilim nedir Mustafa Usta?

— Dokuma sanatından olan kilim, benim araştırdığım kadarıyla, 11. yüzyılın sonları ve 12. yüzyılın başlarına doğru en güçlü dönemini yaşamış olan Sel-

çuklular tarafından Anadolu'ya tanıtılmış. El düğümü ile dokunan kilimler el dokuması olarak bilinir. Fabrikasyon olmayan, makine işçiliği ile üretilmeyen, insan emeği ile ortaya çıkan kilimler... El dokuması halılar kendi özel tezgâhlarında dokunur. Dikey ve yatay olarak halı tezgâhına gerilen atkı ve çözgü halıların iskeletini oluşturur. El dokuması halılar her ilmekte düğüm atılarak yapılır. Oysa makine halısı makine tarafından otomatik olarak dokunduğundan el dokuma halıdaki düğümler bulunmaz.

— Nasıl anlaşılır?

— İşin ustası olmadığınız sürece anlamak zor. El dokuması halı alacağınızda önce halının arkasına bakın ve düğümleri inceleyin. Düz şerit çizgiler gibi düğüm izleri görüyorsanız o halı makine halısıdır. Fakat asimetrik bir şekilde ara ara düğümler belirgin görünüyorsa o halı el dokuması bir halı demektir.

— Nasıl dokunur bir kilim?

— Yatay, dikey ya da gelişmiş dikey tezgâhlarda dokunur. Dokumada kolaylık sağladığı için desenler genellikle geometriktir. Desenlerin bulunduğu belirli alanlarda renkli bir atkı, çözgülerin alt ve üstünden geçerek bir başka rengin sınırına kadar gider ve bura-

dan geri döner. Böylece aynı renkteki atkılar, kendi desen alanlarındaki çözgülerin arasından geçerek bir motif oluşturur. İplikler bu esnada biraz bol bırakılır, son olarak kirkit denen aletle sıkıştırılır. Düğümler gizlenir.

Mustafa Usta'nın, kendisiyle birlikte alın teri gözü nuru döken, el emeği veren, sabrını iplik iplik, desen desen eski bir kilimin üstüne veren eşi Hatice Hanım'a soruyorum:

— Hatice Hanım, genellikle ne tür işler yapıyorsunuz burada?

— Öncelikle halılara sıçandışi dediğimiz zincir atıyoruz. En başta onarmak geliyor. Eksik çözgüleri tamamlıyoruz. Boya temizliği de yaptığımız tamir türlerinden diyebilirim.

— Kilim dokuma tekniklerinden söz eder misin Mustafa Usta? Farklı bir teknik var mı kullandığınızı?

— Kilimlerde kullanılan teknikler, renkler ve motifler yörelere göre farklılık gösterir. Kilim dokumada kullanılan çok çeşitli tezgâh ve dokuma teknikleri, farklı amaçlar için kullanılmaktadır; Bu farklı amaçlar iki ayrı grupta toplanabilir. İlk grup basit dokuma tekniğidir. Bir kilimde desen oluştururken iplik tekrar tekrar renklerden geçirilir. İplikler, “çözgü” adı da verilen dikey ipliklerin altından geçirilerek motif ve desenler oluşturulur. Daha sonra yatay iplik (atkı) aynı yerden, yani renkli motifin köşesinden geçirilir. Bu uygulama bir motif bitinceye kadar devam eder. Diğer motifin bittiği yerden bir sonraki motifin yapılmasına başlanır. Asla iki ayrı ip rengi bir birine bağlanmaz.

Bu işlem sonunda iki ipliğin arasında kesik şeklinde bir görünüm oluşur. Her renk bloğu başarıyla dokunarak kilim tamamlanır. Üçüncü bir iplik, dikey ve yatay iplikleri sararak, amaca göre farklı biçimlerde kullanılır (Cicim, Zili veya Sumak) ve motif oluşturulur. Cicim motifleri genellikle aralarında organik bir bağ olmaksızın serpilir. Zili kilimlerinin yüzey dokumasında, dizayn iplikleri ve düşey çizgiler bulunur, bu da Zili kilimlerinin ayırt edici özelliğidir. Sumak'ta yüzey tamamen dizayn iplikleriyle kaplanır. Bütün bu teknikler istenirse tek bir dokumada bir araya getirilebilir.

— İpler nelerden elde ediliyor?

— Dokumada kullanılan ipler, bildiğim kadarıyla bitkilerden, hayvanlardan, metallerden ve diğer materyallerden (naylon, perlon) elde ediliyor. Bu iplerin boyanması iki şekilde olur: Doğal ve sentetik boyama yöntemleri vardır. Doğal boyamada ceviz kabuğu ve

yaprağı, çay, soğan, yabani erik, siyah meşe palamudu, saman, turşu ve peynir suyu, yakılmış bitki külleri, pas, boyama özelliği olan çamur ve toprak, ayva ve yaprağı, patlıcan kabuğu, domates ve asma yaprağı, yumurta boyası (kök boya) gibi maddeler kullanılır.

Gün olur, 1993 yılında Hatice Hanım ile evlenir Mustafa Usta. Allah bu evlilikte onlara iki oğlan bir kız hediye eder. Emrah, Samet ve Seher onların göz bebekleri olur. Hatice Hanım 10 yıl önce eşi ile birlikte çalışmaya başlar. Kendilerine işlerin ne durumda olduğunu soruyorum. Bu konuda oldukça dertliler. Hatice Hanım konuşuyor:

— Önceki yıllarda işimiz o kadar yoğundu ki eve iş götürüyorduk. Kilim tamir etmek akşama kadar yetmiyordu. Evde kilim başlarını yapıyor, düğüm atıyor, kilim minderlerini döndürüyor ve benzeri işler yapıyorduk. Kazancımız oldukça iyiydi. Onarılmış kilimler yurtdışına götürüldüğünden boş zamanımız olmuyordu. Ama daha sonraki yıllar işler azalmaya hatta bir ara durmaya başladı.

Bunun nedenleri sorduğumda, Mehmet Usta'nın چراğı ve aynı katta aynı işi eşiyle birlikte yapan, 51 yaşındaki Adem Seçil Usta şunları anlatıyor:

— O yıllar muhteşem yıllardı. 80 ve 90'lı yıllar bizim mesleğimizin en popüler olduğu zamanlardı.

Alım satım yoğunlu. Büyük şehirlerden bile kilim almak ya da tamir ettirmek için Kayseri'ye geliyorlardı. Makine halı ve kilimi çıkınca doğal olarak bizim ürettiklerimize ilgi azaldı. Hemen söyleyeyim, sadece bu nedenle değil. O yıllarda Kayseri'ye turist akını vardı. Yabancılar Kapadokya'ya gitmek için zorunlu olarak Kayseri'ye uğramak zorundaydılar. Çünkü Nevşehir'de havaalanı yoktu. Ne zaman ki o bölgeye havaalanı yapıldı, bu defa direkt uçuşlar başladı. Dolayısıyla Kayseri'ye gelen turist sayısında büyük azalma oldu. Bu da bizim işlere önemli oranda sekte vurdu diyebilirim. İşin özü 2000 yılından sonra bizim işler ne yazık ki bitti gibi."

Zaman su gibi. Rüzgâr gibi. Akıyor, esiyor. Bir gün bir adam gelir İstanbul'dan. Bir yabancı adam.

Mustafa Usta ile kardeşi Mehmet Usta'nın, hatta Adem Seçil Usta'nın bu kimselerin yüzüne dönüp bakmadığı eski, soluk, yıpranmış el dokuması kilimleri hayata döndürüşünü hayranlıkla, şaşkınlıkla seyreder.

Yabancı, bir iş adamıdır. Tanışırılar kısa bir süre sonra. Anlaşırlar.

— Onun sayesinde onardığımız kilimler Almanya'da açılan fuarlarda sergilenmeye başladı. Üstelik aklımızın köşesine gelmeyecek kadar da ilgi görüyordu, diyor Adem ve Mehmet ustalar.

— Yeterli miydi bu ilgi?

Mehmet Usta gülümsüyor. Duvarda, bir Alman dergisinin çerçevelenmiş kapak fotoğrafı var. Onu gösteriyor bana. Gösteriyor çünkü Mehmet Usta bu Alman dergisine kapak olmuş. Hamburg'da yayımlanan ve adı "BILD" olan bir dergi bu. "Bundan belli olmuyor mu? Öyle fazla ilgi gördüm ki elin gavurundan, kendi memleketimde bu ilginin onda birini bile görmedim" diye sözlerine ilave ediyorlar.

Öyle ya! Bu ciddiye alınmak değil de ne? Mehmet Usta'nın eski bir kilimi onarıırken fotoğrafını çekmek ve bunu kapak olarak kullanmak. Daha ne olsun?

— Sana, daha doğrusu ağabeyin Mustafa Usta'ya bu kadar değer verdiklerine göre davet almış olmalısınız.

— Aldık tabii. Tam sekiz defa gittim Almanya'ya. Ağabeyim gitmek istemedi. Onun yerine gittim. Adem Seçil Usta ile birlikte uzun süre kaldık orada.

— Ne tür işler yaptınız?

Bu soruma Adem Seçil Usta cevap veriyor. Verirken de gözleri uzaklara dalıp gidiyor. Sonuçta yaşamış güzel günlerdir. Unutulması öyle kolay olmasa gerek. Üstelik yurt dışı seyahati olursa. Adem Seçil Usta kendilerinin 1995 yılında Almanya'nın Hamburg şehrine davet edildiklerini söylüyor ve o yılları şöyle anlatıyor:

— Mehmet Usta'm ile 1995 yılında 3 ay kaldık Almanya'da. Hamburg'da bir müzede kilim, halı tamirinde çalıştık. İşlerimiz o kadar yoğunlu ki müzede geçirdiğimiz günlük mesai saati bize yetmiyordu ve biz eve iş getiriyorduk. Alman halkının da büyük ilgisini çekiyordu yaptığımız iş.

Mustafa Usta belli ki onlarla birlikte gidememenin üzüntüsünü yaşamış. Onların her yıl aralık ayında Almanya'ya gittiklerini söylüyor. Mehmet Usta sekiz, Adem Usta altı defa gitmiş.

— Hâlen irtibatın var mı ya da koptu mu?

Mehmet Usta'nın gözleri parlıyor. Sanki gurur var bakışlarda. Yorgunluk da olsa belli belirsiz bir kendi ile övünme var haklı olarak.

— Ne zaman Almanya'da bir fuar açılrsa, İstanbul'daki firma aracılığı ile arayıp buluyorlar beni.

Davet ediyorlar. Ancak her zaman gitmek mümkün olmuyor.

Mustafa Usta'nın, eşi ve kardeşi ile birlikte atölye olarak kullandığı bu üç odalı yer; renk renk iplikler, onarılmayı bekleyen, solgun yüzü, kim bilir hangi tarihten kalmış, hangi insanların hatıralarını gizli bir çığlıkla yaşatan, onların göz izlerini üzerinde taşıyan kilimlerle dolu. Bir başka tarafta onun sihirli parmaklarıyla yeni bir çehre kazanmış, eski parlak görünümüne dönmüş, gülümseyen, daha bir başka soluk alan kilimler. Eski sahiplerinin asla tanıyamayacağı, yaşayan bir kültürün izlerini taşıyan kilimler. Kınalı parmakların, yangın yüreklerin, yanık seslerin anılarını saklayan, fısıldayan kilimler. Çilenin tezgâhında ilmek ilmek dokunan kilimler. Masum bakışların, güz vurgunu o simsiyah gözlerin yalnızca takılı kaldığı kilim desenlerine söyleyebildiği mahrem sevdalar.

*Kilim altında pîre
Atladım birden bire
Duydum yârim evlenmiş
Geçinsin güle güle*

— Nasıl yapıyorsunuz Mustafa Usta?

— İğne ile. Kendimize özgü bir teknik ile. Bazı yörelerde bu işi tığ ile yapıyorlar. Ama ben de, eşim Hatice Hanım da, kardeşim Mehmet de daha da ince ustalık olsun diye iğne ile...

— Ya boyama işi?

— Bazılarını boyuyoruz. Uygun yün boyası ile yapıyoruz. Çoğu zaman hazır ipler kullanıyoruz. Bunlar genellikle kirmen ipleri. Ama şimdilerde maliyeti daha ucuz olan makine ipleri çıktı.

— Kullanıyor musunuz?

— Asla.

— Neden?

— Kendimize, zanaatımıza saygımızdan...

— Başka?

— Makine ipliğinden dokunan kilimler, modeli de basit olursa kalıcı olmuyor. Çekmiyor beni.

Belki de en can alıcı soruyu yöneltiyorum Mustafa Usta'ya:

— Şu hâlde neden dokunuyorlar?

— Ticaret. Fazla gelir getiriyor olmalı.

Doğru söze ne denir ki! Geçmişe, kınalı parmaklara, göz nuruna, alın terine saygı duymak gerekmez mi?

Çileye saygı duymak her şeyden önce.

— Bazı firmalar maliyeti çok düşürmek için Çin'e bile kilim dokutup öyle pazarlıyorlar.

Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçası olan kilim, makine iplikleri ile Çin'de dokunuyor ve kilimin vatanında, kınalı parmaklar dokumuş gibi arz ediliyor. Adını bu toprakların gerçek sahipleri koymalı. Adını "Ahi" terbiyesi içinde yetişmiş kilimciler koymalı.

Mustafa Usta dertli. Üzgün. Düşünceli. Ama ekmek parasından yana değil. Allah nasılsa yarattığının rızkını bir şekilde veriyor, sırtüstü yatılmadığı sürece. Ama hani var ya! Zaman zaman üniversitelerden araştırma-inceleme amaçlı gelen öğrenciler olmasın, yabancı turistlerin merakı da olmasın; bu izbe iş hanında yaşamaya, soluk almaya çalışan, Türk kültürünün bu değerli mirası yok olup gidecek ilgisizlikten.

Kardeşi Mehmet Usta'nın en büyük dileği bir dil öğrenebilmekmiş. Muhtemelen de İngilizce. Ona göre en büyük eksikliği kendininmiş. Hani var ya bir de dil bilse yok mu, o zaman işini belki dünya değil ama Avrupa çapında duyuracakmış.

— Gelen kilimlerin hepsi onarıyor mu?

— Bazıları tamir edilmeye değmiyor. O zaman ilgilenenler için onları minder, heybe, eyer yüzü

olarak değerlendiriyorum. Bir noktada tamamıyla yok olmuyorlar.

Nasıl yok olsun ki? Eğer gönül, feryad ü figan içinde, kaytan bıyıklı, servi boylu ya da kalem kaşlı, elma yanaklı bir sevgilinin, bir yârin hasretinden, şairin dediği gibi prangalar eskitiyorsa ve dahi anadan, babadan, hayattan geçirtiyorsa ve de ince, narin parmaklar gönlün sesiyle kilim tezgâhlarına bunu yansıtıyorsa hiç yok olur mu?

*Karşıdan gelen ath
Altında kilim kath
Anam babam sağ olsa
Hepsinden yârim tath*

Mustafa Usta'ya bu zanaata ilgi duyanların hâlâ olup olmadığını soruyorum. Öyle ya! Teknoloji ne el zanaatlarını tarihin derinliklerine gömmü ki? Bir an düşünüyor ve cevap veriyor.

— Kayseri'de bu işi yapan yok denecek kadar az. Başka yerlerde var mı bilmem. Günümüzde insan tercihleri çok değişti. Artık makine işi halılara, kilimlere ilgi duyuyorlar. Eskiden olduğu gibi el dokuması kilimlere ilgi yok. Belki ekonomik nedenlerden olabilir ama dedim ya zevkler, tercihler farklılaştı. Makine işi çok daha cazip geliyor. Üstelik ucuz da.

— Senden başka ilgilenen yok mu yani?

— Ek geliri olanlar zevk için yapıyor olabilirler bu işi. Şunu da söyleyeyim bu zanaattan ekmek parası çıkarmak artık mümkün değil.

— Siz aile olarak devam edecek misiniz?

Mustafa Usta kısa bir süre düşünüyor, yüzü geri liyor ve dalgın bir şekilde konuşuyor.

— Böyle giderse bizim de bu işi sürdürmemiz mümkün olmayacak. Sanırım böyle gidecek gibi de görünüyor. Belki daha da kötüsü. Zaten çirak yetiş-tiremiyoruz. İlgi yok çünkü. Çocuklarımızı bu işten uzak tutuyoruz.

Bu bir sanatçı gibi hünerli parmakları ile geçmiş ile günümüze bir köprü atan genç adam madalyo-nun diğer yüzünü işaret ediyor sanki. Göstermek istiyor anlatamasa bile. Geçim durmuyor. Ekonomik sıkıntılar günbegün daha da artıyor, insanı adeta bir ahtapotun kolları gibi sıktıkça sıkıyor. Ateş çemberi

gittikçe daralıyor. Mutfaktaki yangın büyüyor. Daha da büyüyecek. Eee! O zaman ne olacak? Hani denir ya bitpazarına rağbet yok gayrı. Konfor, lüks tüketim gittikçe daha da artıyor. Fabrikasyon ürünler, ithal mallar tercih ediliyor. Kimse emeğe değer vermek düşüncesinde, çabasında değil. Oysa unutulmuş bir şey var.

Türk kültürünün kan damarlarından biri olan el dokuması kilim, bir gün bütünüyle tıkanacak. Yok olup gidecek. Gelecek nesiller, kendilerinden önce yaşamış olanların kullandıkları eşyalara belki de hayranlıkla bakacaklar. Mehmet Usta gibilerini görmek, duymak bir daha mümkün olmayacak. Çünkü o bir sanatçı gibi çalışsa da sonuçta evinin ekmek parasını çıkarmaya çalışan bir esnaf. Gün olur da bu işi bırakmak zorunda kalırsa kimse onu suçlamamalı.

Sonuç olarak ne diyebiliriz ki?

Her şey, bir ilmekle başlar, sevdâ üzerine söylenen bir sevgi sözcüğü gibi. İlmekler ilmekleri takip eder, atkıyla çözügünün efsunu içinde sınıksız düğümler atılır birbiri ardına. O nâzenin parmakların her biri birer sihirli kalem olup nice öykülerin, hasretlerin ve hasretliklerin türkülerini yakarlar renklerin füsunuyla, renklerin ateşiyle tezgâhlar üstüne.

Mukaddes bir emanet gibi yüzlerce yıldır unutulmadan kuşaklar boyu aktarılan bir birikimin, motiflerle resim resim tarihe mirasıdır kilim. Motifleriyle, renkleriyle, desenleriyle bir ilimdir her biri. Kimi zaman güç ve takat yetiremediği bela ve musibetlere karşı hanesinde gölgesine sığındığı bir kalkanı, kimi zamanda topraktan gelip toprağa giden hayatın meşakkatli yolunda toprağın bereketine ve kısmetine niyaz edilen bir dua mecmuasıdır o.

Bizim kadınlarımız; içinde bulunan ruh iklimine, o hünerli ellerin sahiplerinin dertlerine, tasalarına ya da ifadesini arzuladıkları hasretlerine göre kimi aşkı, kimi şikâyeti, kimi de gönlünün sesini kilim yapar.

Kilim önce gönül tezgâhında dokunur. Bu dokuma işi öyle sıradan, her çırağın yapabileceği değil; ancak “erenlerin tezgâhında aşkı okuyanların” yapabileceği bir iştir. Çünkü:

Kilim kalbin aynası, gönlün sesi. ■

“Suyu Arayan Adam” Kayseri Şehrinde

“Seyahatnamelerde Kayseri”ye Zeyl

MEHMET KARAARSLAN

“Suyu Arayan Adam” yani suyu ve hayatın kendisini ve hayatın hakikatini arayan adam manasına kullanılmış olmalıdır. Düşünen her insan hayatın farklı bir gerçeğini arar ama bunu bulur ya da bulamaz. XX. asrın yazarlarından Şevket Süreyya Aydemir de kendine göre hayatın gerçeğini arayanlardandır.

Seyahatnamelerde Kayseri adındaki derleme ve inceleme çalışmasında akademisyen Osman Eravşar, antik devirden T.C.nin ilk yıllarına kadar olan yaklaşık 2.000 yıllık zaman zarfında Kayseri şehri ve civarını gezerek gördüklerini, duyduklarını ve yaşadıklarını yazan ve içlerinde İbn Battuta, Evliyâ Çelebi vs.nin de yer aldığı dünyaca meşhur 33 seyyahın intibalarını ekseriya hülâsa ve eserlerinden bazı kısımlar ıktibaslar etmek suretiyle derleyip yazmıştır.¹

¹ Eravşar, Osman; *Seyahatnamelerde Kayseri*, Kayseri Ticaret Odası Yayınları No: 30, Kayseri, 2000.

Eravşar, derlediği ve değerlendirdiği bu büyük emek mahsulü çalışmasında XX. asrın mühim yazarlarından, şehre gelen Şevket Süreyya Aydemir'in Birinci Dünya Savaşı sırasında Kayseri şehri intibalarına -her ne sebeple olduğunu bilmediğimiz bir şekilde- yer vermemiştir. Bu sebeple felâketlerle dolu, milletin bitap düştüğü, memleketin harap olduğu pek ıstıraplı zamanda Kayseri'nin manzarasının usta bir kalemle tasvirini kıymetini okurların takdirine arz etmeyi vazife bildiğimi belirtmeliyim.

Şevket Süreyya, *Suyu Arayan Adam* adındaki otobiyografisinde Birinci Cihan Harbi'nin başlarında hicrî ramazan ayında Kayseri'de bulunduğunu bildirmekte olduğuna göre bu, H. Ramazan 1333/M. 13

Temmuz-11 Ağustos 1915 tarihlerine, yaz günlerine tekabül etmektedir.

Bu yazıda Şevket Süreyya'nın hayatını, eserlerini ve ardından mevzumuz olan kitabı, *Suyu Arayan Adam*'ı kısaca tanıttıktan sonra eserinin Kayseri'ye kadar Anadolu ve sonra Kayseri şehri tasviri kitabından olduğu gibi aktarılacak, daha sonra onun verdiği mevcut malumat değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Şevket Süreyya Aydemir; yazar, fikir adamı, iktisatçı, bürokrat ve tarihçi olarak tanınmıştır.² 1897'de Edirne'de doğmuş, 25 Mart 1976'da Ankara'da ölmüştür. Şevket Süreyya, Tunalı bir muhacir yani göçmen ailesinin oğludur. Babası Mehmet Ağa, Bulgaristan'ın Deliorman yöresinde toprak sahibi varlıklı bir kişiye servetini kaybettiğinden, Edirne'de başkalarının toprağında bahçıvan olarak çalıştı. Şevket Süreyya, okuma ve yazmayı annesi Şaziye Hanım'dan öğrendi. Mahalle mektebinden sonra Edirne Askeri Rüşdiyesi'ne devam etti. Öncesinde annesini ve bir ağabeyini kaybettiği I. Balkan Harbi'nde Edirne işgale uğrayınca, katliamdan kurtulmaları için İstanbul'a gönderilen çocuklar arasında yer aldı. Kuleli Askeri

Meselâ çeşitli zamanlarda Kayseri'yi ziyaret eden ve intibalarını kaleme alan seyyahlar arasında şu şahıslar bulunmaktadır: Strabon, Prokopios, Ebu'l-Hasan Ali bin Ebi Bekr el-Herevî, William Rubruck, Kadı ibn Abdü'z-Zâ'ir, İbn Battuta, Polonyalı Simeon, Kâtib Çelebi, Evliyâ Çelebi, Paul Lucas, John Macdonald Kinnear, Charles Texier, William John Hamilton, Helmuth Von Moltke, William Francis Ainsworth, A. D. Mordtmann, Dr. H. Barth's, Pierre de Tchihatcheff, Henry Fanshawe Tozer, Vital Cuinet, Kont de Cholet, Henry C. Barkley, Roman Oberhummer, Heinrich Zimmerer, Early Percy, Hans Hermann Graf von Schweinitz, Hugo Grothe, Hans Rott, John Garstang, Gertrude Lowthian Bell, Guillaume de Jerphanion, Ewald Banse, Franz Taeschner ve Nahit Sırrı Örik.

Bu satırların yazarının da Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Kayseri Şehri ile alakadar teferruatlı bir çalışması mevcuttur: Karaarslan, Mehmet; *Evliyâ Çelebi Seyâhatnamesi'nde Kayseri Şehri ve Kayserililer*, Yeditepe Yayınları 239/199, İstanbul, 2015.

² Bu kısmın hazırlanmasında şu çalışmalardan yararlanılmıştır: Ertop, Konur; "Suyu Arayan Şevket Süreyya Aydemir", *Bütün Dünya*, S. 41-44, Aralık 2004.

Tuğluoğlu, Fatih; "Kitap Tanıtımı: Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*", Aksaray Üniversitesi, 2021 (PDF). https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%9Eevket_S%-C3%BCreyya_Aydemir&oldid=33514232.

İdâdîsi'ne kaydoldu, ancak II. Balkan Harbi'nde Edirne'nin geri alınması ve bir oğlunun daha asker olmasını istemeyen babasının çağırması üzerine geri döndü ve Edirne Muallim Mektebi'nde tahsil gördü.

Şevket Süreyya, diğer ağabeyinin Sarıkamış'ta şehit düşmesi üzerine I. Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldı; ağabeyinin şehit edildiği Kafkasya Cephesi'nde çarpıştı ve yaralandı.

Turan'da Azerbaycan'ın batısında bulunan Nuha şehrinde muallimlik yaptı, gönüllü birlikler kurarak savaşlara katıldı. Daha sonra Moskova'ya ekonomi

tahsiline gitti. Türkiye'ye dönünce önce Ankara'da iktisat hocalığı yaptı, sonra da devlet sektöründe yüksek kademede vazifeler aldı.

Küçük yaşlarından itibaren siyasetle alâkadar olan Şevket Süreyya, 11 yaşında iken İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdi. Rüşdiyede okurken Turan mefkûresini benimseyerek, neslinin ekserisi gibi Turancılık akımının ateşli bir taraftarı oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü gösteren Edirne'nin işgal edilmesiyle dünyadaki bütün Türkleri bir araya getirmek ve Kızıl Elma emelini gerçekleştirmek arzusuyla Turan'a

koştu. Cephedeyken okuduğu Müfide Ferid'in *Aydemir* adlı romanının tesiriyle "Soyadı Kanunu" çıkınca da Aydemir soyadını aldı. Şevket Süreyya; Kafkasya'da bulunduğu sırada Rusya'da Bolşevik İhtilâli'nin çıkması üzerine ihtilâl fikirlerine sahip şahıslarla teması sonunda komünizm idealini benimseyerek Komünist Partisi'ne girdi, hatta Bakü'de toplanan Şark Milletleri Kongresi'ne Murahhas seçildi.

İstanbul'a dönen Şevket Süreyya İstanbul'da bulunduğu zamanda *Aydınlık* dergisinde yazmışsa da derginin kapatılmasından dolayı İstiklal Mahkemesi'nce 10 yıl hapse mahkûm edilmiş, ancak 1,5 yıl sonra afla, mahpus bulunduğu Afyonkarahisar cezaevinden çıkmıştır.

Daha sonra Ankara'ya yerleşen Şevket Süreyya, Maarif ve İktisat vekâletlerinde çalışmış ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nı hazırlayan ekipte yer almıştır. Türk İnkılâbı'nı yönlendirmeye çalışan bir ekibin de başında bulunmuş ve bu maksatla arkadaşlarıyla *Kadro* dergisini çıkarmıştır (1932-1935). Aydemir, 27 Mayıs'tan sonraki siyasî zeminde çıkarılan *Yön* ve *Devrim* dergilerindeki yazılarıyla 1960'ların Türkiye'sinde yeni plânlı kalkınmayı ve iktisadî hayatta devletin aktif rol almasını istemiştir.

Şevket Süreyya, böylelikle gençliğinde Turancı, Türkiye Komünist Partisi idarecisi (1920-1927) ve sonrasında da Kemalizm'in müdafii ve nazariyecisi olarak görülmektedir. Artık o, gençliğinde kapıldığı Turan ve Proleter İhtilâli emellerinden vazgeçmiş birisi olarak kendisini Türk İnkılâbı'na adanmıştır.

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam*'dan başka başlıca eserleri şunlardır: *Tek Adam* (Mustafa Kemal'in hayatı), *İkinci Adam* (İsmet İnönü'nün biyografisi), *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa*, *Menderes'in Dramı*, *İnkılâp ve Kadro*, *Lenin ve Leninizm*...

Suyu Arayan Adam:

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adındaki kendi hayatını anlattığı kitabı ilkin Öz Yayınları tarafından basıldı (1959). Eserin ikinci baskısı (1967) ve diğer baskıları Remzi Kitabevi tarafından yayımlandı. Bu çalışmada kullanılan nüsha eserin Remzi Kitabevi tarafından yayımlanan 4. baskısı olup, tamamı 527 sayfadır. Yazar, eserinin 81-90. sayfalarında Kayseri şehri ve civarında yaşadıklarını ve gördüklerini tasvir etmektedir.

Şevket Süreyya, eserine çocukluk yıllarını anlatarak başlar. II. Meşrutiyet'i, 31 Mart Vakası'nı ve

Balkan Harbi'ni kendi penceresinden değerlendirir. O, asker olan ağabeyinin Sarıkamış'ta şehit düşmesi üzerine Muallim Mektebi'nden ayrılarak savaş gönüllüsü olur ve kısa bir talimden sonra vazife mahalli olan Kafkas Cephesi'nde bulunan 9. Kolordu 28. Alay'a iştirak etmek üzere arkadaşlarıyla İstanbul'dan trene binerek yola çıkar (1915 yaz ayları). Şevket Süreyya ve arkadaşları Kafkas Cephesi'ne en yakın Ulukışla İstasyonu'nda inerek Niğde, Kayseri, Sivas üzerinden Erzincan'a ulaşırlar. Kafkas Cephesi'nde Rus ordusu dağıldığından, onun yerini alan Ermeni birlikleri Müslümanları imha etmeye başlamışlardı. Bu nedenle bir an önce Erzincan, Erzurum, Kars ele geçirilmeli, Kafkasya kapılarına ulaşılmalıdır. Harekete geçen Kafkas Kolordusu eski Türk-Rus sınırını aşarak Aras Nehri'ni geçmiş ve Güney Kafkasya'ya ulaşmıştı.

Onun hayatının sonraki safhaları yukarıda kısaca ele alınmıştır. Bu çalışmada Şevket Süreyya'nın İstanbul'dan başlayan yolculuğunun Kayseri'den Sivas'a kadar olan kısmı aynen iktibas edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır. Şevket Süreyya'nın İstanbul'dan yola çıkışından Kayseri'ye kadar yolculuğu ve orada yaşadıkları ile Sivas'a dek uzanan seyahatini tasvir ettiği kısmı aşağıda olduğu gibi iktibas edildi.³

SUYU ARAYAN ADAM'IN İSTANBUL'DAN KAYSERİ'YE SEYAHATI

Haydar Paşa İstasyonu'nda askerleri uğurlayanlar

Haydarpaşa İstasyonu'ndan tren, öğle sonlarına doğru hareket edecekti. Dört yüzden fazla subay namzedi (adayı) idik. Kafkasya, Irak, Filistin, Hicaz cephelerinde vazife almıştık. Dağılıp noktalarına vardıkça her birimiz kendi cephemizin yolunu tutacaktık.

İstasyonda pek az uğurlayıcı vardı. Bunlar bazı yaşlı, terbiyeli erkekler, temiz yüzlü İstanbullu anneler, o zamanlar henüz açılmamış, erkekleşmemiş İstanbullu kızlardı. Herkese kendi oğulları gibi yakınlık gösteren, kendi çocuklarıymış gibi nasihatlerde bulunan bu mübarek bakışlı babaların, amcaların çoğu, belki de eski, emekli askerlerdi. Gidilecek yerlerin ve harbin ne olduğunu hiç şüphesiz biliyorlardı. Bu gidenlerden çoğunun geri dönmeyeceğini ve şimdi bu uğurlayışın, onlardan birçoğu için, çocuklarını son görüş olacağını da herhâlde anlıyorlardı. Fakat ne bir şikâyet sesi ne taşkın bir hıçkırık...

³ Aydemir, Şevket Süreyya; *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul, tarihsiz, S. 80-90.

Bilâkis herkes bu ayrılışa âdeta mesut bir gün, yıllardan beri beklenen, yıllardan beri hazırlanılan bir sevinç günü havası vermek için elinden geleni yapıyordu.

Fakat bütün bu insanlarda, az sonra, birden sel gibi coşacak, seller gibi çağlayacak gözyaşlarına diledikleri gibi mecra verebilmek için, trenin bir an önce kalkmasını ve kendilerini evlerinin gizli köşelerine bir an önce atabilmeyi bekleyen bir sabırsızlık hâli, her şeye rağmen seziliyordu.

Torunundan haber almak isteyen ihtiyar ve trenin hareketi

Tren ilk düdüğünü çalınca, geldiğinden beri istasyonunun bir direği dibine çöküp, bastonunu kucağında tutan ve boyuna bir şeyler okuyup üzerimize üfleyen bir ihtiyar, zorlukla ayağa kalkabildi. Daha ziyade bir mahalle imamına benziyordu, istasyon adamlarının anlattıklarına göre, onun bu gidenlerin arasında hiç kimsesi yoktu. Fakat hemen her Tanrı'nın günü buraya gelirdi. Evvelce, gene böyle bir kafiye içinde gönderdiği birinin, cepheden gelen trenlerden çıkmasını beklerdi. Gidenleri uğurlar, gelenlerden haber sorardı. Mihnetli, fakat Hak'tan ümidini kesmeyen nurlu bir yüzü vardı.

Tren ikinci düdüğünü çalınca ellerini kaldırdı. Herkes ona uydu. Yanık, tesirli bir sesi vardı. Duasını bitirdiği zaman, elini öpen her çocuğun boynuna sarılıyordu:

— *Torunum siz yaştaydı oğul. Adı Selâhattin'di. Bağdat'tan iki mektubu geldi. Sonra haber kesildi. Kayıp diyorlar ama Allah'tan ümit kesilmez ki oğul. Çukurtekke şeyhinin torunu Selâhattin diye sorun. Allah için soruşturun.*

Kiminin alnından öpüyor, kiminin arkasını okşuyor:

— *Haydi, yavrularım, haydi aslanlarım,* diye ağlıyor, inliyordu...

İstanbul banliyösünün köşkleri, konakları, bahçeleri, bağlar yahut sırtlarını yeşil yamaçlara vermiş köyler pek çabuk arkada kaldılar. Sonra tren gecenin bağrına daldı.

Bozkırın ortasında hayaller ile hakikatler arasında kalan tahassüsler!

Sabaha çıkılırken, kompartımanın büzüldüğüm köşesinde ben de gözlerimi açtım. Tren bir bozkırın ortasında ilerliyordu. Bu bozkır, benim şimdiye kadar gördüğüm, alıştığım topraklara hiç benzemiyordu. Yol ilerledikçe çıplaklık da artıyordu. Kel tepeler, çiğ bir

güneş altında yanan kıraç, çorak kırlar alabildiğine uzanıp gidiyordu. Tek bir yeşil dal görünmüyordu. Tren bile steplere daldıkça çevikliğinden bir şeyler kaybediyor gibiydi. Yorgun, şikâyetli bir didinme içinde yol almaya çalışıyordu.

Yaylaya girdikçe trenin hareketi büsbütün ağırlaştı. İstanbul'dan yüklediği kömürü de tüketmişti. Artık şurada burada bulunabilen artıklar, istasyonlara istif edilen söğüt, kavak odunlarıyla yol almaya çalışıyordu. Yokuşlarda, rampalarda takati kesilince ikide bir duruyordu. O zaman vagonlardan inen çocuklar tek başlarına yahut ikişer üçer kişilik gruplar hâlinde demiryolunun sağında solunda sıra sıra uzanıyor, yürüyüp gidiyorlardı.

Demek ki Anadolu buydu. Anadolu gerçeğinin artık karşısında bulunuyorduk. Fakat ne var ki gördüğüm Anadolu, benim mektepte öğrendiğim yahut şiirlerde okuduğum, mektep şarkılarından haykırdığım Anadolu'ya hiç benzemiyordu. Çağlayan sular, öten bülbüller, altın başaklar, altı üstü birbirinden zengin ve dünyanın hazinesi olan Anadolu herhâlde burası olmasa gerekti. Burası, dünya kabuğunun çoktan ölmüş bir parçasıydı ki yakan güneş, kavuran soğuk altında, kumları, kireçleri şerha şerha ufalanarak her gün biraz daha çölleşiyordu.

Köy denilen şey, bozkırın boşluklarında kaybolmuş birtakım kovuklardı. Ara sıra rastlanan küçük istasyon kulübelerinin önlerinde kımılдаşan insanlar, bu çorak toprakların yürüyen parçaları gibiydiler.

Ulukışla, Kafkas ve Arap cephelerinin yol ayrımı

Orta Anadolu yaylası aşıp da güneyde Toroslar görüldüğü zaman, tren, yolcularının bir kısmını Ulukışla İstasyonu'nda boşalttı. O zaman doğuda Kafkas cephesinin yolu güneyde Ulukışla'dan geçerci. Arap cephelerine gidecek olanlar güneye doğru yollarına devam ettiler.

Ben trenden inip Anadolu toprağına ilk ayağıma basınca, etrafıma uzun uzun bakındım. Burası, birkaç toprak kulübesi olan kıraç, tozlu, kasvetli bir yerdi. Fakat, Kayseri'yi, Sivas'ı aşıp, Erzincan'a, Erzurum ilerisine, Rus, Acem sınırlarına varan yollar buradan başlıyordu. Bozuk düzen birtakım izlerden ibaret olan bu yolların uzandığı istikametlerde ne bir karış demiryolu ne de motorlu bir vasıta vardı.

Uzun ve sonu belirsiz yolların artık başında bulunuyordum. İçimde önce, hayal kırıklığına benzeyen

duygular canlandı. Kendimi yalnız, terk edilmiş hissediyordum.

Bir toprak damın köşesine yerleştirdiği tahta masasının başında çalışan menzil kumandanının emrinde, yeni gelen subay namzetlerini ne barındıracak yer ne de onları daha ileri menzillere sevk edecek vasıta vardı. Bunun üzerine kafil e daha o gün parçalandı. Üçer beşer kişilik grupların kimisi akşam serinliği, kimisi sabahın alaca karanlığı içinde darmadağın ve yayan yollara döküldüler. Yürünecek yol, belki de bin kilometre kadardı.

Ben de iki arkadaşım ile beraber yola düzüldüm. Dizlerimizin takati kesilince ilk geceyi, kırların sessizliği içinde yarı uyur, yarı uyanık, geçirdik. Sabahleyin güneşin görünmesiyle sıcağın çökmesi bir oldu.

Ulukışla ile Kayseri arasındaki yollarda görülenler ve çekilen zahmetler

Ulukışla ile Kayseri arası, o zaman bizim gibi yaya yolcular için bir haftalık yoldu. Bu yollar hep çıplak sırtlar yahut tuzlu bozkırlardan geçerler. Erciyes dağı görününce de bataklıklar başlar. Etraflarında birkaç bakımsız zerdali bahçesi ve birkaç kısır bağ bulunan kasabacıklar sahrada kaybolmuş vahalar gibidirler.

Tuzlu bozkırlar, ufukları çıplak dağlarla çevrilen büyük düzlüklerdir ki yer yer tuzlu topraklar, uzaktan güneşin altında gümüş göller gibi parlarlar. İnsan bu tuzlu bozkırların birini aştım zannederken diğerine geçer. Buralarda ufuk yolcuya, hiçbir zaman varılamayacakmış gibi sonsuz ve yeis verici görünür.

Buraları eski ve artık kurumuş denizlerin dibidir. Stepin ortasında yahut ufkun altında görünen karaltı, toprak bir han damıdır ki içine girmesiniz bile, merdivenle inilen kuyusunda bir yudum acı su olsun bulabilmek için oraya varmanız lâzımdır. Dudaklarınız çatlamıştır. Dizleriniz kesilmiştir. Rüzgârların savurduğu tuzlu zerrel e terinize karışarak vücudunuzu gittikçe cıvıklaşan bir yapışkanlıkla sarar. Yanıklar, kaşıntılar başlar. Toprak damın karaltısı ise siz yaklaştıkça uzaklaşır.

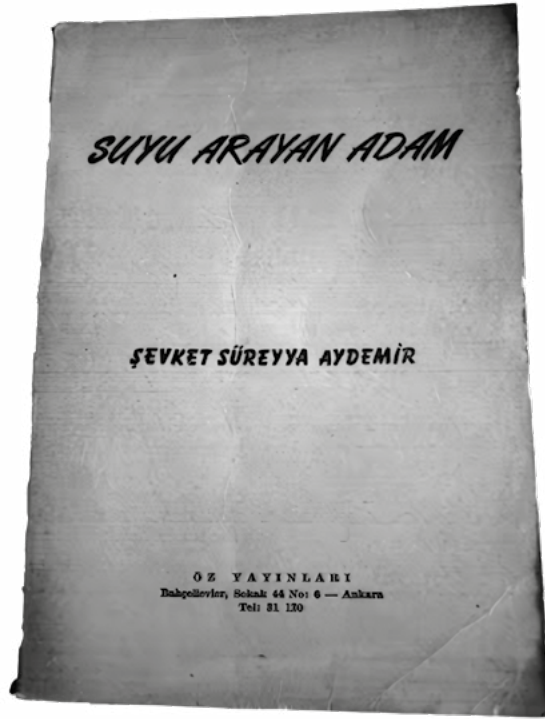
Fakat acı da olsa, aradığınız su oradadır. Oraya ulaşmalısınız. Yükünüzü gittikçe hafifletirsiniz. Çantanızı, kitaplarınızı atarsınız. Teriniz ise âdeta pıhtılaşır...

İstanbul'un hayali ve cihad yolu

İstanbul'da daha birkaç gün evvel bulunduğunuz Yakacık'ın, Maltepe'nin, Soğanlı köyünün göğ e varan çınarlarının gölgesinde, oluklarından dereler gibi sular taşan çeşmeleri hayalinizde canlanır. Şimdi size bu hayalinizde canlanan şeylerle aranızda sanki yıllar varmış gibi gelir. Diz çökmek, hayalinizin serin

gölgesine uzanmak, hatta ölmek istersiniz. Fakat dayanışınızı kaybetmemek lâzımdır. İçinizde dayanaklar, izahlar ararsınız. Allah duygusu, vatan duygusu, cihad yolunda ayağına bir tek toz yapışan Müslüman'a vaad olunan cennetler, varacağınız cephede sizi bekleyen zaferler, gazilik, şehitlik mertebeleri levha levha ruhunuzda canlanır. Hatta bu teselliler de yetmezse:

— Bu yollarda biz bir borcu ödüyoruz, dersiniz. Asırlardan beri soyulan, sömürülen, asırlar boyunca yalnız

mal, yalnız can vergisi için aranan şu bitmiş, şu bilinmeyen Anadolu'ya karşı, çeşmeleri gürül gürül akan İstanbul'un işlediği günahların borcunu ödüyoruz.

Bu izah, size hatta bütün dayanaklardan daha kuvvetli görünür. Başınızı eğer ve artık yürümekten ziyade, sürünürsünüz. Gün sona erer, güneş arkanızda alçalır, tuzlu çöle vahşi bir sessizlik siner. Nihayet çölün tenhâlığında, uzaktan bütün ümidinizi bağladığınız toprak dama varırsınız. Fakat görürsünüz ki toprak dam çökmüş, kuyunun suları ise çekilmiş, kurumuştur...

Orta Anadolu köyleri ve köylülerin hayatı

Bu kırlarda daha birkaç gün yol alınca, artık Orta Anadolu ile haşır neşir olmuş, toprağını, çalısını, hayvanını, adamını, köyünü, damını bir parça tanımış olursunuz: Her şey; size bilmediğiniz, duymadığınız bir kıtayı keşfediyormuşsunuz duygusunu verir: Şu bilinmeyen Anadolu'yu...

Köyler görürsünüz ki, insanlar yerin altında yaşarlar! Jeolojik devirlerin biriktirdiği eski yanardağ küllerini, tarih öncesi kazmaların eşi olan âletlerle delebilen insan, bir tepenin altında kendisine dam, oda, ahır, samanlık kovukları oymuştur. Bu kovukların içinde ağır, fakat daima serin bir hava bulursunuz. Testiler, küpler, kilimler, kaplar için duvarların içerisinde ayrı ayrı yerler oyulmuştur. Tepenin altını dolduran bu yeraltı evlerinin, bu mağara konutlarının bazan birinden diğerine geçilir. Havaya açılan deliklerden içeriye loş bir ışık sızan bu yer altı dehlizlerinde, tarihöncesi devrinin mağara adamı gibi dolaşırsınız:

— *Acaba hangi devirde, nerede yaşıyorum?*

dersiniz. Her şey sizden ayrı, her şey size yabancıdır. Bu âlem sanki başka bir gezegenden kopmuştur, Başka bir çağdan arta kalmıştır. Toprağında çalı bile bitmeyen bu ölmüş dünya kabuğu üstünde öküzler, inekler, eşekler, ancak keçi kadardır. Dağda adına ekin denilen şey, ancak nasırlı ellerle yolunabilen, sıska, dağınık bir şeydir. İnsanlarla hayvanlar bu kavruk bitkiden nasiplerini nasıl çıkarırlar? diye düşünürsünüz. Tıpkı karataşlar gibi kavruk, tıpkı karataşlar gibi asırların soğuşunda, sıcaklığında kuruya kuruya adına güzellik denilen hayatıyeti tamamen unutmuş mihnetli bir insan varlığı sizde acı düşünceler uyandırır.

Yerde bir toprak sedirin üstüne çöktüğünüz zaman, bu insanlar, size yanık bir toprak kap içinde ekşi ayrıntılarını sunarlar. nazik görünmek isterler. Çocuklar, kadınlar, erkekler etrafınızı alırlar. Onlara baktığınız

zaman, henüz yenice olan elbisenizden, henüz parçalanmamış ayakkabılarınızdan, hatta yüzünüzün taze, sıhhatli renginden utanırsınız.

Galiçya nerede?

Gençleri ise, işte bu hayatı korumak ve işte bu dünya nimetlerinin hakkını ödemek için yabancı cephelere götürülmüşlerdir. Bu mağaralarda kalanlar, o gidenlerin, hatta gittikleri memleketlerin isimlerini bile beceremezler:

— *Hasan Kalıça'daymış (Galiçya'da). Mehmet Arap içine gitti! derler.*

— *Neresi bu Arap içi?*

— *Bilmeyik ki? Aha buradan iki aylık yolmuş!..*

Fakat jandarma, zaman zaman bu mağaralar âlemine uğrar. Ya Kalıça'ya ya Arap içine yeni yeni askerler çağırır. Yahut köye, koynunda buruşmuş birtakım sarı kâğıtlar bırakır. Bunlar, gidenlerden geri dönmeyecek olanların haberidir. Herkes bu sarı kâğıtlarda adı çıkanların kovuklarına üşüşür. Burarlarda ağlamak bile, ürkek, tıkanık, doyurmayan, içi boşaltmayan bir şeydir.

Anadolu'nun hâl-i pürmelâlinin muhasebesi

Yalnız kalınca toprak sedirin üzerine uzanırsınız. Sırtınızda bir mezar serinliğinin ürpertileri dolaşır. Yaşarken gömüldüğünüz bu mezar içinde bir şey düşünmeye çalışırsınız:

— *Peki ama, dersiniz; biz bin yıl önce girdiğimiz şu Anadolu topraklarına ne verdik?*

Selçuklular, Anadolu devletleri, son imparatorluk hayalinizde canlanır. Basra Körfezi'nden Viyana'ya, Habeşistan'dan Hazar Denizi'ne kadar uzanan sahada geçen ve sizin bütün çocukluk hayallerinizi o kadar sarhoş eden şeyler, fütuhatlar, şanlar, alaylar; sarayların, vezirlerin hikâyeleri gök yakuttan taçlar, köprüler, medreseler, camiler?..

— *Peki ama, bu yayla ki imparatorluğun mihveriydi. Bütün yollar bu yaylada toplanır, bu yaylada dağılırdı. Burası kan ve can hazinesiydi. Buraya ne bıraktık? Birkaç yıkık kümbet, birkaç harap kervansaray, birkaç kale kalıntısı...*

Bir büyük masal ki, sonu hiçlikle biter!

Uyumaya çalışırsınız. Uyumak ve unutmak! Bazan bunlar ne kadar kurtarıcı şeylerdir. Önümüzde ise aşılacak daha nice uzun yollar var...

Kayseri Menzil Kumandanı'nın cepheye sevk edilen askerlere vaadi ve eşekle yolculuk

Kayseri'de menzil kumandanı duygulu bir adamdı. Bize yol için vasıta arıyordu.

— Sizi araba kolu ile göndereceğim, dedi. Fakat bu kol bir türlü görünmedi. Sonra ümitler deve koluna, hatta gelen geçen kıta döküntülerinin cılız mekkâ-relerine bağlandı. Fakat onlar da olmadı. Nihayet menzil kumandanı bir gün pazar yerine küçük bir baskın yaptırdı. Ele geçen eşeklerden, üçer beşer kişilik gruplara eşyaların yüklenmesi için birer tane dağıtıldı. Bize verilen eşeğin ne semeri ne yuları vardı. Sırtı da cılk yaraydı.

Sahibi, bitkin bir ihtiyardı. Eşeğinin başından bir türlü ayrılmıyordu. Bütün varlığı elinden alınan ve onu kurtarmak için her şeyi göze alan bir insanın inadıyla peşimizden koşuyor, hanın, kahvenin kapısında geceliyordu.

Sonra bir akşam, hava kararınca, menzil kumandanından gizli, onu yanımıza katıp, eşeğini de şehir kenarında kendisine teslim edince, önce buna inanamadı. Sonra işin ciddi olduğunu anlayınca da söyleyecek laf bulamadı. Elimizi öpmek mi, ayağımıza kapanmak mı, yoksa boynumuza sarılmak mı lâzım geldiğini tayin edemiyordu. Bazen gülüyor, gene birden ağlamaklı oluyordu. Sonra dua etmek aklına geldi. Fakat bu sefer de ağlamak sırası galiba bize geliyordu.

Onu yaralı eşeğiyle şehrin kenarından, gecenin bağrına dalan tozlu yollara âdeta zorla iteledik.

Yerimize dönerken aramızda konuşacak söz bulamıyorduk. Biz üç arkadaş, üçümüz de fakir çocuklarıydık. Bizim de babalarımız böyle ihtiyar toprak adamlarıydılar. Bağ, bahçe işleri veya ırgatlıkla geçinirlerdi. Fakat bizde toprak, hiçbir zaman bu kadar sefil değildi. Bizde sefalet, bütün varlığı bir uyuz eşekten ibaret olan bu bitmiş ihtiyarın yoksulluğuyla kıyaslanacak kadar derin olmamıştı.

Yeniden yollara dökülünceye kadar, Kayseri’de birkaç gün kaldık. Burada, eşeği elinden alınan ihtiyardan başka, bir de Kayseri şehirlisiyle tanıştım.

Anadolu toprağının bu da başka türlü bir mahsulüydü. Akşamları güneş ufka inerken Kayseri kalesinin burçlarında dolaşmayı severdim. Onu bir gün, bu burçları dolaşırken tanıdım. Kalenin topçusuydu. Ramazan ayı içindeydik. Onun vazifesi, kale burçlarında Ramazan topunu ateşlemektir. Altmış yaşlarında vardı. Kale bedenlerinden birinde yuvarlanan ve kim bilir hangi asırdan kalan eski bir kaval topu namlusuna her gün vakti gelince barut dolduruyordu. İçine bezler, paçavralar sıkıştırıyordu. Sonra namluyu havaya dikerek iftar vakti olunca topu ateşliyordu. Ateşlendikten sonra devrilen namlu, yerde bir süre yuvarlanırdı.

Kale ve Erciyes Dağı

O saatlerde bu kale bedenleri, Kayseri’nin haki-katen en güzel yeri idi. Güneş batıda kaybolurken, şehrin tozlu havası içine gömülen Kayseri evlerinin camlar ışıltı ışıltı yanardı. Renk renk bulut dalgaları stepte acayip şehri ayınlar yaratırdı. Erciyes dağının ebedî karlardan beyaz külahı, pembe, turuncu, mor veya sincabi renklere bürünürdü.

Her iftar topundan sonra bir yudum su ile orucunu bozan ihtiyar, önce akşam namazını kılar, sonra:

— Allah ne verdiğiyse, diyerek çıkını açar,

rızkını benimle paylaşırdı. İki oğlu da askerdeymiş. Birinden hiç haber gelmiyormuş. Bazen bana:

— Bu muharebe yakında biter mi dersin?

diye sorardı. Fakat anlardım ki, سوالinin cevabını beklemezdi. Çünkü, muharebenin yakında bitmeyeceğini o da bilirdi. Sonra kendi kendine daldı. Bir şeyler yermiş gibi görünürdü. Fakat bütün olanını benim önüme sürerdi.

Kale Topçusu’nun harp hatıraları

Yunan muharebesini bilirdi:

— İlk askerliğim yedi sene sürdü oğul. Topçudaydım. Dönünce teyzenle baş göz olduk. Ama sonra gene çağırıldılar. Bu sefer beş yıl dolaştık. Bıraktıkları zaman baktım

ki benden hayır yok. Tezkereyi terk edince başçavuşlukla gittik Yemen'e. Hepsini toplasan belki yirmi sene eder asker ocağında... Şimdi de buralarda sürtelerim işte... Ama hani bugün de «haydi gell» deseler, gidesim gelir içimden...

Kayseri kalesi topçusuna gel deseler hakikaten de giderdi. Gönderdiklerim daha geri gelmedi demezdi. Bize galiba bunun için ordu-millet diyorlardı. Evet, biz bir ordu millettik. İşte bu Kayseri topçusu, onun dönmeyen çocukları, benim dönmeyen ağabeylerim ve bu yaşta ben...

Nihayet bütün Anadolu'nun, Trakya'nın, İstanbul'un sonu gelmez bir yürüyüş kolu gibi bilinmezliğe karışan milyonları. Biz hepimiz, bu ordu milletin askerleriydik. En ateşli çağımız onundu. Gel deyince gider ve gittiğimiz yerlerin adını bile beceremezdik. Bizim çocukluk hayallerimizi büyüleyen imparatorluğun nizamı buydu...

Kale Topçusu ile vedalaşarak Kayseri'den ayrılış

Bir sabah gün ağarırken Kayseri'den yaya yola çıktık. Daha son evlerden kurtulmadan ihtiyar topçu bir sokak aralığından göründü. Bir süre konuşarak yan yana yürüdük. Sonra durdu:

— *Şunu teyzeniz gönderdi, diye elime bir çıkın tutuşturdun.*

Birtakım yufkalar, içine bulgur pilâvi konularak durulmuştu. Ayrıca zerdali kurusu da vardı. Hepimizin boynuna ayrı ayrı sarıldı. Gözleri doldu:

— *Hakkınızı helâl edin oğul, ama hepiniz helâl edin, diye yalvardı.*

Evet, ortada belki helâl edilecek bir hak vardı. Fakat bu hak, acaba kimindi ve kime helâl edilecekti?..

Kayseri'den Sivas'a uzanan yol, kızgın güneş altında kavrulan ve hepsi de birbirine benzeyen birtakım yaylaları, döne dolaşa aşar. Bir yaya yolcusu için bu yol, o zaman neredeyse bir haftalık yoldu.

Kızılırmak

Gemerek altlarında Kızılırmak görünür. Bir çamur seli gibi akar. Ne güzel ne de heybetlidir. Fakat insanda garip, melânkolik duygular uyandırır. O zaman Anadolu'da hiçbir şey, Anadolu'yu Kızılırmak kadar doğru aksettiremezdi: Fakir, somurtkan ve dertli...

Ben, doğduğum şehirde, Edirne'de yaşarken, oradan geçen Meriç Nehri için çocukça şiirler düzerdim. Nehir denildiği zaman Meriç'i anlardım. Fakat orada Meriç, bana bir genç kız kadar güzel görünürdü. Belki onun suyu da çamurlu akardı ama bana öyle gelmezdi. Ona:

— *Mavi Meriç! diye seslenirdim. Ormanların kuyundan doğarsın! Suların salkım söğütler gölgeler. Boyuna güller, gelincikler takarsın. Kıyılarından «nen/o»ların sesi gelir. Güzel Meriç! Nereden gelip nereye gidersin?..*

Sonra bunları vezne, kafiye dökme çalışırdım.

Kayseri ile Sivas arasında ilk defa Kızılırmak'ı görünce, Anadolu'da bir akarsu görmenin heyecanı, hemen Meriç'i hatırladım.

— *İşte Meriç!*

diye haykırmak istedim. Şurada burada ekinler daha yeni sararıyordu. Hatta kıyılarında, tarla kenarlarında

tek tük gelincikler, mor çiçekler de vardı. Fakat Kızılırmak, bu çiçekleri takınmış gibi değildi. Havasında hiçbir musiki ürpertisi esmiyordu. Dalgaları akmaktan ziyade, itişe kakışa yuvarlanıyor gibiydi. Somurtkan, dertli bir görünüşü vardı. Belki onu bütün güzelliğinden soyduğumuz, asırlar boyunca ormanını, çayırını, çiçeklerini yolup, etrafını bir sarı çöl hâline getirdiğimiz, bütün kuşlarını, kelebeklerini dağıttığımız için bize dargındı!..

Her şeyden yüzünü çevirip, derdini içine gömmek ister gibi bir hâli vardı. Sanki fakir bir hastaydı. Sanki olduğu yerde eriyordu. Gittikçe kuruyan, gittikçe çölleşen bir dertli ırmaktı.

Kayseri şehri ve civarı da yaşanan yokluk ve yoksulluğun neticesi olan bu sefaletten nasibini almıştır. Şevket Süreyya, metinden de anlaşılacağı gibi bilhassa Anadolu'nun çilekeş insanlarını sadece fizikî hayatları ve görünüşleri ile değil, manevî dünyaları ve fikirleri ile de çok başarılı bir surette tasvir etmiştir denilebilir.

Buna rağmen bir gecemizi onun kenarında geçirmek istedik. Fakat daha güneş batmadan, önce ağır bir bataklık kokusu, sonra sivrisinek sürüleri ırmak kenarına çöktü. Önce, ottan, çalıdan biraz ateş yakarak dayanabiliriz sandık. Fakat, ırmağın perisi galiba misafir kabul etmiyordu. Biraz sonra toplandık. İrmaktan kaçıyoruz. Kfile kfile sivrisinekler bizi sırtlara, tepelere kadar kovaladılar. Bir kayanın eteğinde konakladık. Aşağıda, ayın aydınlattığı çıplak vadi içinde Kızılırmak, güzel, esrarlı olmaktan ziyade, dertli ve acınacak yalnızlığına dalmış gibiydi...

Orta Anadolu Yaylası'nın sonu ve Sivas'a doğru

Orta Anadolu yaylası Sivas'tan ilerilerde kademe kademe sona erer. Hele Zara'dan ilk dağlara vurulunca, artık Doğu Anadolu'ya giriliyor demektir. Tuzlu çöllerin, çorak bozkırların, hafif dalgalı kıraçların yerini yüksek yaylalar, sarp dağlar alır. Hatta o zaman bu dağlar henüz ormanlıktı. Renk renk silsilelerin çevirdiği ufuklar melankoli yerine ruha ferahlık verir. Yollar yükselip de ufuklar genişledikçe, orta yaylada geçtiğiniz birbirine benzer düzlüklerin yahut sırtların kasvetinden silkinirsiniz. Ardarda açılan, ardarda yükselen yeni yeni ufuklara erişmek, yaşamak, umutlanmak, mücadele etmek duyguları duyarsınız...

Değerlendirme

1897'de doğan Şevket Süreyya, gönüllü zabıt namzedi yani yedek subay olarak Kafkas Cephesi'ne gitmek üzere çıktığı yolculukta 1915 senesinde Kayseri'ye uğradığında daha henüz 18 yaşında delikanlıdır. O, Kayseri şehrine Ramazan ayında gelerek kalmış ve burada yaşadıklarını çok canlı bir biçimde ve düşüncelerini de akıcı üslup ile tasvir etmiştir.

Onun tren ve sonraki yaya olarak sürdürdüğü yolculuğunda gördükleri ve hissettikleri Rumeli ve İstanbul'da doğup büyüyen bir gencin hislerini ve düşüncelerini aksettirir.

Şevket Süreyya, Kayseri'nin de içinde bulunduğu Anadolu'nun orta yaylasının coğrafi vaziyetini, köylerini, sakinleri olan köylülerini, evlerini, mefruşatını, geçim kaynaklarını ve bilhassa da dünya hayatına dair görüşlerini çok teferruatlı olarak tasvir ederek değerlendirmiş ve zamanının Anadolu gerçeğini vurgulamıştır.

Şevket Süreyya, Kayseri'nin İç Kale'sini, evlerini, Erciyes Dağı'nı teferruatlıca tasvir ederek, şehrin bu iki timsali olan temel değerini âdeta tabloşturmıştır.

Şevket Süreyya, Kayseri'de eşek sahibi ile kale topçusu olan iki ihtiyardan bilhassa bahsetmektedir.

O, Kayseri'de yolculuğuna yardımcı olmak üzere kendisine tahsis edilen eşek ve yaşlı sahibini; sefaleti, çaresizliği, askerî emirlere itaati vs. vasıfları ile çok teferruatlı biçimde tasvir eder.

Kale topçusunun kendisini elindeki imkânlar çerçevesinde ağırladığından bahseden Şevket Süreyya, onun yaşadığı harp hatıraları ve fikirlerinden dolayı ordu-millet mefhumunu şahsında gördüğünü ifade ederek vurgular.

Bu anlatımlarda şehirde harbe gidemeyen iki yaşlı adam ile onların maddî sefaletleri ile insanî duygudaşlıkları ustaca anlatılır.

Şevket Süreyya, Kayseri şehrinde çıktığından sonra Kızılırmak kenarında şiirlerle seslendiği Meriç'i hatırlar ve iki nehri çeşitli yönleriyle karşılaştırır.

Meselenin özü; I. Cihan Harbi'nin daha başı sayılabilecek ilk yılında, daha önce yaşanan Trablusgarb ve Balkan savaşlarının getirdiği felâketlerin üstüne bu büyük savaşın Anadolu'yu, köylerini, insanını, yaşayışını nasıl müteessir ettiğini eserin satır aralarında görmek mümkündür. Tabiidir ki Kayseri şehri ve civarı da yaşanan yokluk ve yoksulluğun neticesi olan bu sefaletten nasibini almıştır. Şevket Süreyya, metinden de anlaşılacağı gibi bilhassa Anadolu'nun çilekeş insanlarını sadece fizikî hayatları ve görünüşleri ile değil, manevî dünyaları ve fikirleri ile de çok başarılı bir surette tasvir etmiştir denilebilir. ■

Bekir Oğuzbaşaran'ın Sicilleme Şiirleri

DOĞAN KAYA

Aşık edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimi dörtlüktür. Ne var ki muhtelif zamanlarda muhtelif vesilelerle farklı nazım birimleriyle yani beşli, altılı, yedili ve daha fazla dize esasına dayalı şiirler de yazılıp söylenmiştir. Bunlardan birisi de *sicillemeler*dir.

Sicillemeler; 5-16 hece ile, aynı kafiye ile, en az 8 dizeden oluşan bent yahut bentlerle söylenen; nasihat, millilik, mistik ve belli bir inanç konularında söylenmesi gerekenlerin sayılıp döküldüğü şiirlerdir.

Sicilleme sözü, “1. resmî vesikaların kaydedildiği kütük, 2. memurların durumu için tutulan dosya”¹ anlamlarına gelen “sicill” kökünden gelir. Halk edebiyatında ise “sicilleme” “*bir konuda söylenmesi gerekenleri manzum olarak sayıp dökmek*” demektir.

Sicillemeler, bent yahut bentlerle vücuda getirilir. Şayet şiir birden fazla bentle yazılmış ise bent sayısı en az

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1970, s. 1140.

üçtür. Âşık isterse gücü nispetinde bent sayısını artırabilir. Gerçi âşık şiirinde beşli, altılı, yedili, sekizli ve dokuzlu yani dize sayısı beş ilâ dokuz arasında değişen şekillerde örnekler ortaya konulmuştur. Divan şiirinde bunların tek tek adları bellidir ama âşık şiiri için aynı şeyleri söyleyemeyiz.

Divan edebiyatında bentlerle kurulu nazım şekillerine musammat denir. Dize sayıları üç ilâ on arasında değişir. Bunlardan dize sayıları üç olanlara müselles, dört olanlara da murabba denilir. Diğerleri de *muhammes* (beşli), *müseddes* (altılı), *müsebba* (yedili), *müsemmen* (sekizli), *mütessa* (dokuzlu), *mu'aşşer* (onlu), *terkîb-i bend* (on dizeden fazla), *tercî-i bend* (on dizeden fazla) gibi adlar alırlar.² Sözünü ettiğimiz şekillerin ortak özelliği, son dize veya iki dize hariç diğer dizelerin birbiriyle kafiyeli oluşudur. Son dizeler birbiriyle kafiyelidir. Söz gelişi; on dize esasına dayalı şiir şekli olan muaşşerlerde kafiye şu şekildedir: *aaaaaaaaaa, bbbbbbbba, cccccccca*. Mu'aşşerler bazen da şu şekilde kafiyelenirler: *aaaaaaaaaa, bbbbbbbbaa, cccccccbb*.

Âşık şiirinde beş dizeden fazla şekille ortaya konulan örneklerle *divan*, *muhammes*, *semaî* gibi adlar verilmişse de bu hususta kesin bir hüküm yoktur ve bu konu başlı başına araştırma yapmayı gerektirmektedir. İstisnai de olsa divan şiirinde olduğu gibi bu şekillerden bazılarına bizzat âşığın kendisi tarafından ad verildiği olmuştur, ama bunu genelleylemeyiz. Söz gelişi; Posoflu Müdâmî'nin, bentleri 8 dizeli ve 8+8=16 heceli, toplam 8 bent hâlinde söylemiş olduğu;

² Halil Erdoğan Cengiz, *Divan Şiirinde Musammatlar, Türk Dili- Türk Şiiri Özel Sayısı II*, S. 415-416-417, 7-8-9, 1986, s. 291-429.

Yedi yaştan meyil verdim bir hûri yezdân güzele

diye başlayan bir şiiri vardır.³ Şiirin kafiye düzeni *aaaaaaba, cccccca, dddddd* şeklindedir. Bentlerde, bağlantılar farklı sözlerle fakat aynı kafiyelidir. Şiir;

Söyledik şu müsemmeni bir bele civan güzele

dizesiyle son bulur. Bu ifadeye bakıldığında, Müdâmî'nin *müsemmeni* yani sekiz dizeli şiiri şuurlu olarak söylediği görülür.

Tespit ettiğimiz örneklerle baktığımızda, sicillemelerin yapılarına göre iki ayrı özellik arz ettiğini görürüz. Bunlar;

³ Bekir Sami Özsoy- Halil İbrahim Ataman, *Posoflu Âşık Sâbit Müdâmî*, Kayseri, 1993, s. 178-179.

A. Tek bent olan sicillemeler: Bütün dizeleri aynı kafiyede ve tek bent hâlinde olan sicillemelerdir. Bentteki dize sayıları 11 ilâ 70 arasında değişmektedir. Konu ve dize sayıları bakımından farklılık gösteren bu şiirler, muhtelif zamanlarda ve muhtelif coğrafyalarda ortaya konulmuştur.

B. Bentlerden oluşan sicillemeler: En az iki bentle vücuda getirilen sicillemelerdir. Bent sayısı 2-10 arasındadır. Kısmen divan şiirindeki "*Tercî-i Bend*"e benzer. İlk bentte, bütün dizeler aynı kafiye ile kafiyelenirler. Bentlerin son dizesi veya son iki dizesi ilk bentle ilgili olarak kafiyelenir. Bentlerdeki dize

sayısı 7-17, dizelerin hece sayıları ise 5-16 arasında değişir.

Bu bilgilerden sonra Bekir Oğuzbaşaran'ın sicillemelerini tanıtabiliriz.

Aşağıya Oğuzbaşaran'ın toplam 10 sicillemesini kaydediyorum. Bunların adları ve özellikleri şöyledir:

Necip Fazıl: 7 heceli, tek bent ve 38 dizelidir.

İhtiyarlık Şiiri: 8 heceli, tek bent ve 40 dizelidir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır.

Bismillah: 8 heceli, tek bent ve 25 dizelidir. 4+4, 5+3 duraklıdır.

İnsan Beşer: 8 heceli, tek bent ve 20 dizelidir. 4+4 duraklıdır.

Ben: 11 heceli, tek bent ve 31 dizelidir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır.

Na't Medeniyeti: 14 heceli, tek bent ve 14 dizelidir. 7+7 duraklıdır.

I. Tarih ve Doğa Kızı: 14 heceli, tek bent ve 18 dizelidir. 7+7 duraklıdır.

II. Gönüllerdeki Sızı: 14 heceli, tek bent ve 10 dizelidir. 7+7 duraklıdır.

III. Şehirlerin Yıldızı: 14 heceli, tek bent ve 10 dizelidir. 7+7 duraklıdır.

Ölüm Mesnevîsi: 14 heceli, tek bent ve 14 dizelidir. 7+7 duraklıdır.

Seher Vaktinde: 16 heceli, tek bent ve 10 dizelidir. 8+8 duraklıdır.

Değişim Destanı: 16 heceli, tek bent ve 30 dizelidir. 8+8 duraklıdır.

Devlet-i Ebed Müddet: 20 heceli, tek bent ve 14 dizelidir. 10+10 duraklıdır.

SİCİLLEMELER:

Necip Fazıl

Bâbîâlî Efesi
Onda fikir öfkesi
Zekiliğin ötesi
Tek yol İslâm ilkesi
Sürekli ölüm ukdesi
Abdülhakim bendesi
Nakşibendî Tekkesi
Bağlum Köyü Türbesi
Büyük Doğu müjdesi
Zindanlar abonesi
İcazlı "Çerçeve"si
Allah Resûl kölesi
Bir şâheser "Çile"si
İnen Nur'dur zirvesi
Esselâm bal süzmesi
Müthiş Hicv'i Öfke'si
Fikir his hazinesi
Şiirinde tövbesi
Şark ve Garb hamulesi
Asrının yegânesi
Üstatlık numunesi
Bizim Yunus gözdesi
Âlî üslûp teknesi
Yüksek hâkim dedesi
Kökü Maraş beldesi
"Mektubât" talebesi
Hep yüksekte rahlesi
Akıl iman dengesi
Çınar gibi gölgesi
Kitaplık çapta sesi
Yüz ciltten çok enfesi
Ehl-i sünnet nefesi
İpek gibi Türkçesi
Dilinde gayb şifresi
Şiir göğü Zühre'si
Pişmandı Levvâme'si
Affet Rabbin Yücesi
Allah Azze-Celle'si

İhtiyarlık Şiiri

Şeker yükseldi kat kat
Dizde kalmadı tâkat
Bel dersden hepten sakat
Dişler döküldü pat pat

Ağızda kalmadı tat
Gönül kocalmaz fakat
Rubaıyyât Tuyugât
Fâilâtün Fâilât
Bekler durur tahta at
Olunur mu böyle şâd
Arzular sanki Fırat
Dicle Çoruh ve Murat
Nasıl geçilir Sırat
Hiç gülmeyen bir surat
Esmez oldu hiç imbat
Şiir mi dedin çat pat
Hasını yazmış Üstad
Şöhret anasını sat
Var mı dünyada rahat
Kaçmadan henüz fırsat
Tüm putları çöpe at
Tek umudum Şefaât
Fani dünyayı fırlat
İmtihandır bu hayat
Dergi mi güzel inat
Geçici edebiyat
Ebedî değil sanat
Kırılır kolla kanat
Bir gün biter saltanat
Ekin biçme ve hasat
Azrail korkulan zat
Yenen hep odur: Şah-mat
Canın alır ossaat
Minarede Esselat
Cami Kebir ya Hunat
Secdesiz dua salat
Kitaplar haraç mezat
Ol kadardır hikâyât
Muhammed'e Salavat

Bismillah

Bismillah her işin başı
Bismilahtır rûhun aşı
Bismillah ki yüzük taşı
Bismilahtır yüzük kaşı
Bismillah keser savaşı
Her zaman yanında taşı
Kula en güzel uğraşı
Onunla gider telâşı
Ondan mahrum insan şaşı
Şeytana ve nefse aşısı

Her eserime söz başı
Sûratlı kılar yavaşı
Katkısız iman kumaşı
Âdem'den de eski yaşı
Anlatır kuru ve yaşı
Dirilmez mi ten naaşı
Onunla açılır çarşı
Durmak masivaya karşı
Her bir harfi cennet taşı
Maneviyatın sırdaşı
Silahlı kılar dindaşı
Hakk'ın bâtılla savaşı
Tamudan kurtarır başı
Güzelliğin anlamdaşı
“Bal eder ağulu aşır”

İnsan Beşer

Allah verir insan yaşar
Gökyüzünden rahmet taşar
Kimi durmaz dağlar aşar
Kimi Ağrı kimi Maşar
Kimi Nemrut kimi Beşar
Kimi kalkar kimi düşer
Kimi hamdır kimi pişer
Kimi birer kimi beşer
Kimi sıska kimi şişer
Kimi otlu kimi kaşar
Kimi alır kimi boşar
Kimi zekât kimi a'şar
Kimi yükler kimi taşır
Kimi kokan pis çamaşır
Kimi örter kimi kaşır
Kimi paklar bir tenişir
Kimi nezir kimi beşir
Kimi kaynar kimi coşar
Akıl ermez bir sır bu şar
İnsan beşer durmaz şaşar

Ben

Ebedî kurtuluş fermanıyım ben
Nefsle ruhun güreş meydanıyım ben
Sevginin saygının mekânıyım ben
Bilâl-i Habeşî ezanıyım ben
Zulüm görenlerin kalkanıyım ben
Ebrehe ordusu düşmanıyım ben
Şehit düşenlerin al kanyım ben

Bütün günahların pişmanıyım ben
Toplumun uyumayan vicdanıyım ben
Seven sevilenin cananıyım ben
Garip gurebanın sultanıyım ben
Kalbi temizlerin ihvanıyım ben
Derde düşmüşlerin dermanıyım ben
Sıddık-ı Ekber'in imanıyım ben
Hesap değil duygu insanıyım ben
Gence ümit pîre bin anıyım ben
İnsan denen türün destanıyım ben
Ulvî kayguların vatanıyım ben
Gönül ikliminin reyhanıyım ben
Kırk yıldır kuzular çobanıyım ben
Susamış toprağın baranıyım ben
Muhammed Mustafa hayranıyım ben
Hakikat yolunun kurbanıyım ben
İnanmışın dili lisanıyım ben
Felâket Asrı'nın ozanıyım ben
Âdem-Havva kızı kızanıyım ben
Kıyamet öncesi insanıyım ben
Hâbil'in şiiri romanıyım ben
Tasavvuf muhibbi irfanıyım ben
Sönmeyen ocağın dumanıyım ben
Çile'nin Sonsuzluk Kervanı'yım ben...

Na't Medeniyeti

On beş asırdan beri hüsn-i hat edebiyat
Anlatmaya çalıştı (k)onu: Fahr-i Kâinât
Nice şâir ve edip medhinde çırpı kanat
Süleyman Çelebi'miz ve Vesiletü'n-Necat
Yünus Fuzûlî Nâbi Mevlânâ Ârif Nihat
Şeyh Gâlib Yaman Dede o mühtedî avukat
Necip Fâzıl “Esselâm” tekrar şahlandı sanat
Karakoç “Gül Muştusu” ve “Hızırla Kırk Saat”
O'na olduğu kadar yapılmadı serinat
O'nun vassâfı Allah bu açık bir hakikat
O hâlde bize düşen Habîb'e sonsuz biat
Bence en güzel naat o Şah Gül'e salavât
Tâ gönülden duyarak O'na selâm ve salât
Bizi de unutmasın Kerem-kân-ı Şefâat
Etmesin ben fakîri ümmetliğinden âzât

I. Tarih ve Doğa Kızı

Gesi bağında canan Erkilet'te Hasan'ım
Sakarya'da gönüllü liseli kahramanım
Miralay Şehit Nâzım bayrağa düşen kanım
Kerem ile Aslı'da belki de ilk romanım
Pınarbaşı Yahyalı nakış nakış Bünyan'ım
Makarr-ı Ulemâ'yım mektep medrese hanım
Kızılırmak Zamantı Yamula'da limanım
Fetihler Kapısı'yım Afşin'im Alparslan'ım
"Tüm dünya senin" dedi Yüce Oğuz Kağan'ım
Yabanlu Pazarı'nda ipek yüklü kervanım
Kültepe Kaniş Karum Roma'da bezirgânım
Gevher Nesibe affif aşk şehîdi sultânım
Mahperi Hunat Hâtun külliye kuranım
Hem taşı konuşturan hem taşla konuşanım
Makarr-ı Şuarâ'yım; şair âşık ozanım
Mevlevî Remzi Dede naatlarda Yaman'ım
Buram buram Selçuklu Eretna ve Osman'ım
Kitaplara sığar mı binlerce hüsn ü ânım?

II. Gönüllerdeki Sızı

Savaşta Battal Gazi sulhta Ahî Evran'ım
Bazen bir Yunus Emre bâzen Karac'oğlan'ım
Kapuzbaşı diyorlar Toros'ta çağlayanım
Bütün felâketlerde en fazla ağlayanım
Yoksula merhamette yüreği dağlayanım
Zalime karşı koyan Hakk'a el bağlayanım
Kubbe kubbe mühürlü kemer kümbet her yanım
Çeşmeyim gürül gürül câmide şadırvanım
Erciyes'te yılkı at Gediris'te hozanım
Toprağıma bağlıyım yurduma bahçıvanım

III. Şehirlerin Yıldızı

Ben Abdülmennan oğlu Mimar Koca Sinan'ım
Mevlânâ'ya ilk hoca o Seyyid-i Sırdan'ım
Somuncu Hâmid Velî mümin ruhlar karanım
Ben Kadı Burhaneddin hem şâir hem hâkanım
Şeyh İbrahim Tennûrî aşkla "Gülzar" yazanım
Seyrânî Dadaloğlu iki büyük ozanım
Dâvûd-ı Kayserî'yim ilim-irfan vatanım
Hacı Kılınç Melikşah Taceddin Turesan'ım
Şem'un El Gazi'yim ben bir kıssa-i Kur'an'ım
Kayseri ve Erciyes işte Altın Destan'ım...

Ölüm Mesnevîsi

Ölümle aramızda çok ince bir çizgi var
Dünyalar arasında uzaklık nefes kadar
Nedir diye sormuşlar her çağda cins kafalar
Hep ölümü düşünmüş nice has şair yazar
Akil onu çok anar çünkü son menzil mezar
Oyalandı zaman dar Allah amele bakar
Ölünce uyanacak "İnsanlar uykudalar"
Amentü'nün içinde ba'sü bade'l mevt de var
Mümin her dem çalışır melek gelene kadar
Hemen ölecek gibi göçe hazırlık yapar
Ölüm filmin kopması yaz ortasındaki kar
Ölüm demirin pası hiç tatmadığımız nar
Tadar onu tüm canlar Oğuz tadınca anlar
El bağlayan insanlar saf tutan Müslümanlar

Seher Vaktinde

Gökler kapısı açılır açılır seher vaktinde
Uhrevî âleme geçilir geçilir seher vaktinde
Cümle rızıklar saçılır saçılır seher vaktinde
Kevser suları içilir içilir seher vaktinde
Hülle donları biçilir biçilir seher vaktinde
Mümin münafık seçilir seçilir seher vaktinde
Nefsten şeytandan kaçılır kaçılır seher vaktinde
Kulluk bilinci ölçülür ölçülür seher vaktinde
Cennet ehliyle koçulur koçulur seher vaktinde
Melekler gibi uçulur uçulur seher vaktinde...

Değişim Destanı

Çelik gibi duran kim irfanlar da değişti
İns yolunu şaşırdı imanlar da değişti
Bir lokma hırkaydı ihvanlar da değişti
Kötü artık baş tacı ihsanlar da değişti
Nerde o eşsiz doğa mekânlar da değişti
Eşitsizlik artınca imkânlar da değişti
Aşk denen bir şey vardı cananlar da değişti
Aynı dönmüyor felek devranlar da değişti
En küçük mega oldu dükkânlar da değişti
Hepsi huy değiştirdi devranlar da değişti
Çoktandır dibi delik cüzdanlar da değişti
Katılaştı yürekler vicdanlar da değişti
Hani eski bağlılık vatanlar da değişti
İki ayaklı şimdi şeytanlar da değişti
Hedef onarmak pilânlar da değişti
Çiçekler kokmaz oldu elvanlar da değişti
Dişiler erkekleşti hayvanlar da değişti

A collection of various Turkish books, including titles like 'Denemeyi Deneme', 'Berceste', 'Söz demi', 'Hikmet Barcu', 'Ask ile', 'Kalem Sohbetleri', and 'Necip Fazıl Gerceği'. The books are arranged in a pile, showing different covers and colors.

Bundan 1444 yıl önce sene: 571 Veladet
611'de 40 yaşında iken vahiyyle müjdelenen Risalet
Namus-ı Ekber vâsıtasıyla indirildi Kur'an ayet ayet
Öz yurdunda barınmayınca nura susayan Yesrib'e Hicret
Kutsal görevi ikmalden sonra 632'de rihlet
İlk iken sonda gelen peygamber O'nunla mühürlendi Nübüvvet
40 yaşından 63'e kadar 23 sene Asr-ı Saadet
Raşid Halifeler devrini de Mutluluk Asrı'na ilâve et
O'na inanan 40 kişi iken bir buçuk milyarı bulan ümmet
Hamd Sancağı altında toplanmak Kevser'den içmekle büyük devlet
Sonsuz Nur'un kutsal varlığı; ilme sanata ahlaka hizmet
Onunla başlar İslâm tarihi Hilye Şemail Mevlid Na't Siyret
Onunla sona erdi cehalet O'nunla yükseldi medeniyyet
Yolundan gitmek en büyük izzet O'ndan mahrumluk en büyük zillet
Ya Rabbi zorlu mahşer gününde bizi yüce Habib'inle haşret

Devellioğlu Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1970.

Özsoy Bekir Sami - Halil İbrahim Ataman, *Posoflu Âşık Sâbit Müdamî*, Kayseri, 1993.
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bekir-oguzbasaran>

Kayseri'de Yenigün Gazetesi

MUSTAFA ERDOĞDU

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları; araştırma, inceleme, edebiyat, tarih, kültür ve sanat alanında çıkardığı eserlere yeni bir eser daha ekleyerek yayın hayatına devam etmektedir. Tarihçi araştırmacı yazar Mehmet Çayırdağ'ın, araştırma-inceleme alanında Osmanlı Türkçesinden sadeleştirdiği çeviri bir eseri olan ve ilk defa yayımlanan "Kayseri'de Yenigün (Yunus Nadi'nin Anadolu'da Yenigün Gazetesi'nin Kayseri'de Yayımlanan Sayıları)" isimli eserine dergimizin bu sayısının "Kitabiyat" kısmında yer verdik.

Gazetenin Kayseri'ye ait orijinal nüshalarının CD'lerini ve kopyalarını İstanbul Bayezid Kütüphanesi ve Ankara Milli Kütüphaneden getirterek yeni yazıya çevirmiş, ayrıca orijinalinde dönemin ağdalı lisanı kullanıldığı için bunun yeni nesil tarafından anlaşılmasının zorluğu sebebi ile sadeleştirerek yayımlanmış bulunmaktayız.

Yayımlanan bu kitap; "Anadolu'da Yenigün" gazetesinin Sakarya Savaşları sırasında, 1 Eylül-7 Ekim 1921 tarihleri arasında Kayseri'de neşredilen 31 sayısı ile Kayseri'nin o dönemdeki durumuna ve millî tarihimize ışık tutmaktadır. Gazete Millî Mücadele Dönemi'nde Kayseri'de, genellikle 30x46,5 cm ebadında, arkalı önlü tek sayfa olarak yayımlanmaktaydı.

"Kayseri'de Yenigün" ismi ile yayımladığımız bu 31 sayıda Kayseri'ye dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Şehrin durumu, belediyenin çalışmalarının değerlendirilmesi, o günlerin meşhur salgını sıtma ve şehit çocuklarının bakıldığı Talas Darüleytamının (yetimler yurdu) acıklı durumu gibi konularda uzun yazılar kaleme alınmış, günlük asayiş hakkında da emniyet haberleri verilmiştir. Ayrıca gazetenin ilanlar kısmından da Kayseri ile dikkat çekici bilgiler edinmekteyiz.

Yayımladığımız kitabımızın ana konusunu oluşturan Yenigün gazetesi hakkında bilgi verecek olursak;

Mondros Mütarekesi'nin o karanlık günlerinde işgalcilerden vatani kurtarmak ve yeni bir devlet kurmak üzere Anadolu'da harekete geçen millî güçleri ve başlarındaki Mustafa Kemal Paşa'yı desteklemek üzere, İstanbul'da Yunus Nadi (Abalıoğlu) tarafından 2 Eylül 1918'de yayımlanmaya başlamıştır.

Yenigün gazetesi birkaç defa işgalciler tarafından kapatılıp açıldıktan sonra, 16 Mart 1920'de İstanbul'un fiilen işgali, Misak-ı Milli'yi kabul eden son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın basılıp kapatılması ve ele geçen milletvekillerinin Malta'ya sürülmesi üzerine Yunus Nadi tarafından baskı makineleri kaçırılarak bu defa Ankara'da "Anadolu'da Yenigün" ismi ile 10 Ağustos 1920'den itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Bu defa Sakarya Savaşları sebebi ile Ankara'daki meclis ve kurumların bir tedbir olarak Kayseri'ye taşınması kararı üzerine, Mustafa Kemal Paşa'nın, kendisinin çıkardığı "Hâkimiyet-i Milliye" gazetesinin Ankara'da kalması ve Yenigün'ün Kayseri'ye taşınmasını istemesi ile Yunus Nadi, gazetesini Kayseri'ye göndermiştir. Gazete burada Tacıkızıl Mahallesi'nde (Mahalle şimdiki Cumhuriyet Mahallesi'nde Atatürk Evi, Cıncıklı Cami ve Güpgüpoğlu Konağı çevresinde bulunuyordu), Atatürk'ün 1919'da Sivas Kongresi'nden sonra Ankara'ya giderken ilk defa Kayseri'ye geldiğinde kalmış olduğu Raşid Ağa Konağı'nda (Atatürk Evi) faaliyete geçmiş ve Vali Muammer Bey'in 1910'da kurduğu vilayet (liva) matbaasında basılmaya başlamıştır.

1 Eylül-7 Ekim 1921 tarihleri arasında 31 sayı neşredilen gazete (tatil olan cuma günleri genellikle yayımlanmıyordu), Sakarya Zaferi'nin kazanılması üzerine tekrar Ankara'ya dönerek orada 1924 yılının mayıs ayına kadar yayına devam etmiştir.

Kitapseverlerin keyifle okuyacağı, yeni bir eserde buluşmak dileğiyle... ■

Patlıcan Kovalama

MALZEMELER

8 adet patlıcan
300 gr kuşbaşı et
2 adet domates
5 adet sivri biber
4 diş sarımsak
2 adet kuru soğan
1 yemek kaşığı domates salçası
1/2 çay bardağı zeytinyağı
1 çay kaşığı karabiber
1 çay kaşığı tuz

HAZIRLANIŞI

Patlıcanları kızdırın.
Etleri yağda kısık ateşte kavurun.
Kavrulmuş etlere yemeklik doğranmış kuru soğanı ilave edin.
Soğanlar kavrulunca salçayı ilave edip birkaç dakika kavurun.
Küp küp doğranmış domates, ince doğranmış yeşil biber ve sarımsakları ilave edip baharatlarını attıktan sonra kısık ateşte 20 dakika pişirin.
Kızanmış patlıcanları temizleyip, kuşbaşı doğrayıp tabaklara alın.
Tabaklara aldığınız patlıcanların üzerine hazırladığımız soteyi ilave ederek servis edin.
İsterseniz soteye patlıcanları ilave edip birkaç dakika daha pişirerek de servis edebilirsiniz.

Sağlıklı bir vücut için

ÇAVDAR ekmeği

ÇAVDAR
ekmeği

450g e

www.kaytur.com.tr

   [kayturkayseri](#)

kültürden...

LEZZETLERİN BULUŞMA NOKTASI KAYSERİ GASTRONOMİ GÜNLERİ

Çeşitli medeniyetlerden aldığı zenginlikle adeta lezzetin anavatanı olarak bilinen Kayseri, mutfak kültürünü tanıtmak amacıyla Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde düzenlenen Gastronomi Günleri ile lezzet dolu bir etkinliğe ev sahipliği yaptı. Gastronomi tutkunlarını bir araya getiren muhteşem açılış törenine Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Vali Gökmen Çiçek ve il protokolü katıldı. Büyükşehir Belediyesi; Başkan Dr. Memduh Büyükkılıç'ın özel önem verdiği gastronomi dalında, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Kreatif Şehirler Ağı Ulusal Listesi'nde yer alan Kayseri'de gerçekleştirdiği Gastronomi Günleri ile dikkatleri üzerine çekti. Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından bu yıl ikincisi düzenlenen etkinlik Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi'nde 4-10 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirildi.

7 gün süren Gastronomi Günleri kapsamında ünlü şefler, yerel işletmeciler, kadın kooperatifleri ve akademisyenlerin katılımıyla paneller, söyleşiler, atölyeler, tiyatro-

lar, çocuk etkinlikleri, yarışmalar, yöresel lezzet tanıtımları, ikramlar, gastroshowlar, sportif etkinlikler gerçekleştirildi.

Büyükşehir Belediyesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi, Türkiye Aşçılar Federasyonu, Kayseri Gastronomi ve Mutfak Sanatları Derneği, Kayseri Lokantacılar ve Pastacılar Odası iş birliği ile gerçekleştirilen Kayseri Gastronomi Günleri'ne gastroshow ve söyleşilerle, akademik panellerle birçok ünlü şef, akademisyen ve yerel işletmeci katıldı.

1 Ton Sucuk Döner İkramı Yapıldı

Etkinlikte 57 yerel işletme, 9 ilçe belediyesi, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri Büyükşehir Belediyesi birimlerinden Beyaz Masa ve İştirakleri, Kaymek AŞ, Spor AŞ, Kaytur AŞ, Erciyes AŞ'nin çadırları ve etkinliğin ana sponsoru olan Şahin Sucukları'nın katılımı ile toplamda 100 çadır ile hizmet verildi. Gastronomi Günleri kapsamında katılımcılara 1 ton sucuk döner ikramı da yapıldı.

Türkiye'nin dört bir yanından katılımcıların olduğu Gastronomi Günleri'ne vatandaşlar yoğun ilgi gösterirken, etkinlik hem şeflerden hem

işletmecilerden hem de vatandaşlardan tam not aldı.

BAŞKAN BÜYÜKKILIÇ: “GASTRONOMİ TURİZMİNE YÖNELİK PROJELERİMİZ SÜRÜYOR”

Sosyal belediyeciliğin en güzel örneklerini sergileyen Başkan Büyükkılıç yönetimindeki Kayseri Büyükşehir Belediyesi, gastronomi şehri Kayseri’de kadim kentin lezzet dolu mutfağını layıkıyla tanıtmaya devam ediyor. Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, konu ile ilgili yaptığı açıklamada, Büyükşehir Belediyesi’nin gastronomi turizmine yönelik önemli hizmetler ve projeleri hayata geçirdiğini belirtti.

“Hem Etkinlik Yapıyor Hem de Altyapı Oluşturuyoruz”

Gastronomi dalında UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Kreatif Şehirler Ağı Ulusal Listesi’nde yer alan Kayseri’yi dünyaya tanıtmayı amaçladıklarını vurgulayan Başkan Büyükkılıç, “Gastronomi Çalıştay ve Gastronomi Günleri derken amacımız hem Kayseri’de bir etkinlik yapılmasını sağlamak hem de bu alanda altyapı oluşturmaktır” dedi.

Projeler Hızla Devam Ediyor

Büyükkılıç, gastronomi turizmine yönelik çalışmaların ve projelerin tüm hızıyla devam ettiğini kaydederek şunları söyledi:

“Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi içerisinde Mutfak Sanatları Merkezimiz bitme aşamasında. 6 bin metrekare kapalı alanı, içerisinde yeme-içme mekânları, gastronomiye özgü atölyeleri olacak. UNESCO’nun Kreatif Şehirler Ağı Ulusal Listesi’nde yer aldık, bunu da kalıcı kılma adına gerekli çalışmayı yapıyoruz. Kayseri Üniversitesi zaman zaman bu dalda önemli ödüller alıp Kayseri’mizin adını duyuruyor. Kayseri’mizde coğrafi işaretli 30’a yakın ürün söz konusu, Sayın Vali’mizin belediyelerimiz ile iş birliği hâlinde kooperatif ile ilgili yaptığı çalışmalar var.”

Başkan Büyükkılıç, değişik tatların, değişik medeniyetlerin zenginliği ile iyi bir noktada olan Kayseri’nin gastronomi şehri olduğunu sözlerine ekledi.

7’NCİ KAYSERİ KİTAP FUARI’NDAN YENİ REKOR: 1 MİLYON 85 BİN 214 ZİYARETÇİ

Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde Dünya Ticaret Merkezi’nde 11-20 Ekim 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen 7’nci Kayseri Kitap Fuarı sona erdi.

Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, 7’nci Kayseri Kitap Fuarı’nı 10 günlük süre içerisinde 1 milyon 85 bin 214 kitapseverin ziyaret ettiğini açıkladı.

Kayseri Kitap Fuarı’nın, birincisinde 582 bin, ikincisinde 672 bin, üçüncüsünde 798 bin, dördüncüsünde 815 bin, beşincisinde 935 bin ve altıncısında 1 milyon 39 bin kişi tarafından ziyaret edildiğini hatırlatan Başkan Büyükkılıç, “7’nci Kayseri Kitap Fuarı’nda rekorlar güncellenmeye devam ediyor. 1 milyon 85 bin 214 ziyaretçi sayısı büyük bir başarıya imza attık” dedi.

Büyükkılıç, kütüphaneler şehri Kayseri’nin okuyan ve okutan bir kent olarak anılması için gayret ettiklerinin altını çizerek, “Kitap tutkunlarını bir araya getiren fuarımıza gelen tüm misafirlerimize teşekkür ediyor, okuyan ve okutan şehir Kayseri’mize çok yakışan bu rekoru gururla paylaşıyoruz” diye konuştu.

412 yayınevi, 513 yazar ile 3 milyon aşkın kitabı kitap kurtları ile buluşturan 7’nci Kayseri Kitap Fuarı her gün birbirinden özel ve ünlü yazarları konuk ederken, ki-

tapseverler de merakla bekledikleri yazarlarla söyleşiler ve imza etkinlikleri ile bir araya geldi.

Başkan Büyükkılıç, 3 milyon kitap, 400'ün üzerinde yayınevi, 500'ün üzerinde yazar ile Kayseri'de dolu dolu bir fuar dönemi yaşadıklarını belirtti.

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, her yıl daha da büyüyerek edebiyat-severlerin buluşma noktası hâline gelen 7'nci Kayseri Kitap Fuarı'nı ziyaret etti. Yazarlar, Türkiye'nin en büyük kitap fuarlarından biri-

“Kayseri Kitap Fuarı, Türkiye'nin en büyük kitap fuarlarından biri. Başkanım, çok tebrik ediyorum, Türkiye'nin birçok fuarını geziyorum, Kayseri bu işi sadece kitap değil, bir panayır şekliyle yapıyor, coşkuyu da çok güzel yakalamış. Allah razı olsun” diye konuştu.

BÜYÜKŞEHİR'İN 6'NCI KAYSERİ BİLİM ŞENLİĞİ, YÜZ BİNLERCE BİLİM TUTKUNUNU AĞIRLADI

Kayseri Büyükşehir Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren Kayseri Bilim Merkezi ile TÜBİTAK iş birliğinde düzenlenen 6'ncı Kayseri Bilim Şenliği, 50'nin üzerinde kurumun katılımı ve 100'den fazla etkinlikle bilimin büyüleyici dünyasını keşfettirdi. Recep Tayyip

rinden farklı atölye çalışmaları ile bilim meraklılarını büyüledi.

25, 26 ve 27 Ekim günlerinde Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi etkinlik alanında gerçekleşen 6'ncı Bilim Şenliği Kayserililerden yoğun ilgi gördü.

50'nin üzerinde kurumun destek verdiği Bilim Şenliği'nde 100'den fazla etkinlik yapılırken özellikle öğrenciler “Astronomi ve Uzay”, “Nanoteknoloji ve Fizik”, “Çevre ve Sıfır Atık”, “İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik”, “Doğa ve Sanat”, “Yaşam ve Biyoteknoloji”, “Enerji Teknolojileri ve Fizik”, “Paleontoloji” başlıklı 9 ana temada birbirinden farklı atölye çalışmalarında eğlenirken öğrenmenin tadını çıkardı.

124 etkinlik çadırının yer aldığı

ni Kayseri'de hayata geçirdiği için Başkan Büyükkılıç'a teşekkür etti. Geleneksel hâle gelen ve bu yıl yedincisi gerçekleşen Kayseri Kitap Fuarı, yazarlarla okurları bir araya getirerek edebiyatın sıcak atmosferini yaşatırken, geniş katılımcı yelpazesiyle, her yaştan ve her ilgi alanından okuyucuya hitap ediyor.

Türkiye'nin En Büyük Kitap Fuarlarından Bir Tanesi

Kitap Fuarı'nda yoğun bir katılımıla gerçekleşen söyleşisinde Yazar Abdurrahman Uzun, Başkan Büyükkılıç'a Türkiye'nin en büyük kitap fuarlarından birini Kayseri'de hayata geçirdiği için teşekkür ederek

Erdoğan Millet Bahçesi'nde 3 gün süren bilim şenliğine yediden yetmişe yüz binlerce bilim meraklısı akın etti.

Türkiye'deki TÜBİTAK destekli 6 bilim merkezinden biri olan Kayseri Bilim Merkezi tarafından gerçekleştirilen 6'ncı Kayseri Bilim Şenliği; astronomi ve uzay alanından nanoteknoloji ve fizik alanına, çevre ve sıfır atık alanından doğa ve sanat alanına 9 ana temada birbi-

şenlikte katılımcılar robotik, kodlama, havacılık, uzay, 3D baskı, enerji, akıllı şehirler, sağlık gibi konularda bilgi edinme ve deneyimleme fırsatı buldu.

Bilim meraklılarından yoğun ilgi gören 6'ncı Bilim Şenliği'nde TÜBİTAK Bilim Merkezi Müdürlükleri, TÜBİTAK kitapçısı, DENEYAP Türkiye, Elazığ Bilim Merkezi, Denizli Bilim Merkezi, Konya Bilim Merkezi, Kocaeli Bilim Merkezi, Trabzon

Özdemir Bayraktar Bilim Merkezi, Aksaray Bilim Merkezi, Bilim Erzurum, Gaziantep Müzeyyen Erkul Bilim Merkezi, Altındağ Alev Atlı Bilim Merkezi eğitmenleri Millî Teknoloji Atölyeleriyle birlikte yer aldı.

Öte yandan bilim meraklıları bilim insanlarının düzenlediği söyleşilerden de istifade etti.

6'ncı Kayseri Bilim Şenliği'nde Abdullah Gül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Evren Mutlugün, "Nanoteknoloji'nin Günümüzdeki Uygulamaları" konulu söyleşi gerçekleştirdi. Prof. Dr. Mutlugün söyleşi sonunda, "Her şey hayal etmekle başlıyor. Hayal etmekten de vazgeçmiyoruz" sözleri ile gençlere tavsiyelerde bulunarak katılımcılara teşekkür etti.

"Evrende Yaşam ve Zekâ Arayışı" konulu söyleşi gerçekleştiren Plan-S ve INFINIA'da Bilimden Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı ve eski NASA araştırmacısı Astrofizikçi Dr. Umut Yıldız ise bilim şenliğinde emeği olan başta Başkan Büyükkılıç olmak üzere herkese teşekkürlerini ilettiler. Yıldız, bilim ateşinin Türkiye'ye yayılması için her şehrin bu türden etkinlikler yapması temennisinde bulundu.

Prof. Dr. Mustafa Büyükkata "Moleküllerin Dünyasına Yolculuk", Prof. Dr. İbrahim Narin "İlaç ve İlaç Güvenilirliği" konusunda katılımcılara bilgiler verirken, Dr. Erdal Özkaya ve Ömer Çolakoglu da bilim tutkunları ile keyifli söyleşiler gerçekleştirdi.

Bilim şenliğinde yarışmalar, gösteriler, söyleşi ve atölyeler, gösteri deneyleri, drama, güneş gözlemi, drone uçuş deneyimi, model uçak yapımı, ebru sanatı gibi birbirinden farklı pek çok aktivite de düzenlenirken, şenliğe katılan her yaş grubundan pek çok vatandaş 3 gün süren bilim şenliğinden dolayı Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç'a teşekkürlerini ilettiler.

BÜSAM ŞEHİR AKADEMİ 2024 GÜZ DÖNEMİ BAŞLADI

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin, şehrin düşünce ve fikir hayatına katkı sağlamak amacıyla kurduğu Kayseri Büyükşehir Belediyesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (BÜSAM) bünyesindeki Şehir Akademisi için 2024 Güz Dönemi dersleri başladı.

BÜSAM, strateji geliştirme ve ara-

tırma odaklı çalışmalarıyla kadim kentin düşünce dünyasına katkıda bulunmaya devam ederken, geleneksel hâle gelen Şehir Akademisi, bu dönem de Kayserililere birçok atölye ve seminer sunuyor.

2024 Güz Dönemi atölyeleri Millî Mücadele Müzesi'nde, Çağdaş Okumalar Seminerleri ise KCETAŞ Konferans Salonu'nda gerçekleştiriliyor.

21 Ekim Pazartesi günü başlayan ve 8 hafta sürecek olan 2024 Güz

Döneminde yapılacak atölyeler şu şekilde:

Risalet Okumaları (Yusuf Yerli), Şehir ve Medeniyet Okumaları (Dr. Ahmet Baş), Tarih Okumaları (Dr. Can Devenci), Kavramlardan Paradigmalara - Eleştirel Düşünce ve Sosyal Analiz Atölyesi (Prof. Dr. Celaleddin Çelik), Erciyes Okumaları (Dursun Çiçek), Akraba Kelimeler Atölyesi (İlyas Aslan), Suyun İki Yakası - Karşılaştırmalı Edebiyat Okumaları (İsmail Doğu), Batı Araştırmaları Atölyesi (Doç. Dr. Aylin Yonca Gençoglu), Yazarlık Atölyesi - Çağımızı Tanıma ve Tanık Olma (Mustafa İbakorkmaz).

KCETAŞ Konferans Salonu'nda gerçekleştirilecek Çağdaş Okumalar Seminerleri programında ise 8 haftalık program şu şekilde belirlendi:

25 Ekim 2024 Cuma günü Dr. Mustafa Özel'in sunumuyla "Çağ Edebiyat (Roman) ile Okumak", 2 Kasım 2024 Cumartesi günü Doç. Dr. Faruk Karaarslan'ın sunumuyla "Çağ Sosyoloji Üzerinden Okumak", 8 Kasım 2024 Cuma günü Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun sunumuyla "Çağ Bu-Ara-da Okumak", 16 Kasım 2024 Cumartesi günü Dr. Deniz Kurtyılmaz'ın sunumuyla "Çağ Sanat (Sinema) Üzerinden Okumak", 23 Kasım 2024 Cumartesi günü Prof. Dr. Tahsin Görgün'ün sunumuyla "Çağ İdeolojiler (Kapitalizm) Üzerinden Okumak", 30 Kasım 2024 Cumartesi günü Prof. Dr. Celal Türer'in sunumuyla "Çağ Felsefe (Pragmatizm) Üzerinden Okumak", 7 Aralık 2024 Cumartesi günü Doç. Dr. Enis Doko'nun sunumuyla "Çağ Metafizik (Kuantum) Üzerinden Okumak", 14 Aralık 2024 Cumartesi günü Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın'ın sunumuyla "Çağ Siyaset Üzerinden Okumak".

Kavramlardan Paradigmalara Eleştirel Düşünce ve Sosyal Analiz Atölyesi yürütücüsü Prof. Dr. Celaledin Çelik, BÜSAM Şehir Akademi hakkında açıklamalarda bulundu. Atölyeye daire bilgiler veren Prof. Dr. Çelik, “Günlük hayatta farkına varmadan kullandığımız bazı kavramlar var. Kavramlar aslında sıradan şeyler değil, bunların yaşıntılarımızla ilgili boyutları var. Kavramlar düşündüğümüzden farklı anlamlar içerebilir. Kavramlar kendiliğinden ortaya çıkmış şeyler değil. Arka planında büyük bir fikir tarihi var. Bu atölye, onlarla bağlantılarını ortaya koyacak bir zihin egzersizi gibi” dedi. Çelik, BÜSAM’ın kalitesine ve kente kattığı değere dikkat çekerek, şunları söyledi: “Burası artık rüşdünü ispat etti. Yıllardır değerli hocalar, şehrin düşünen, akıl insanları burada kendilerini dinlemek isteyen, düşüncelerini paylaşmak isteyen bir kitleyle buluşuyor. Bence BÜSAM birçok şehirde olmayan bir şeyi başardı. Şehirle düşünen ve düşünme yönünde hareket eden insanları buluşturuyor. Bu, şehrin entelektüel havası için çok önemli. BÜSAM bence şehre entelektüel enerji getirdi. Bu başka şehirlerde de denendi, BÜSAM hepsinin üstünde. Hepsinden farklı bir kalite ile rüşdünü ispatladı diye düşünüyorum. 8 sene az bir şey değil ve bu, istikrarlı bir şekilde, üstüne koyarak devam ediyor. İnşallah da devam eder. Katılımcılardan büyük bir talep var.”

ÖĞRENCİLERİN SICAK YUVASI BÜYÜKŞEHİR KÜTÜPHANELERİ, YENİ EĞİTİM ÖĞRETİM DÖNEMİNE HAZIR

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç’ın “Kütüphaneler Şehri Kayseri” he-

hanesi, 2024-2025 eğitim öğretim döneminde de yüz binlerce öğrenciye kucak açacak.

Büyükşehir Belediyesi, kent genelinde Merkez Halk Kütüphanesi başta olmak üzere Gevher Nesibe Halk Kütüphanesi, Sezai Karakoç

defi doğrultusunda kadim kente kazandırılan kültür hazinesi Büyükşehir Belediyesi kütüphaneleri, öğrencilerden tam not alan kalitesiyle, her zaman olduğu gibi 2024-2025 eğitim öğretim döneminde de yuva sıcaklığında, nezih ve modern donatıları ile hizmet vermeye hazır.

Kentin muhtelif yerlerinde hizmet veren Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneleri, modern altyapısı, binlerce kitaplık kapasitesi, nezih ve konforlu donatıları ile sınavlara hazırlanan öğrenciler başta olmak üzere kitapseverlerin gözdesi oluyor.

Bu kapsamda, öğrenci dostu Başkan Büyükkılıç’ın talimatları doğrultusunda yeni eğitim öğretim sezonuna daha etkin ve kaliteli bir hizmet hedefiyle hazırlanan Büyükşehir Belediyesi’nin 14 kütüp-

Kütüphanesi, Şehir Kütüphanesi, Beyazşehir Halk Kütüphanesi, Ziya Gökalp Semt Kütüphanesi, Argıncık Semt Kütüphanesi, Mevlana Kütüphanesi, Erkilet Kütüphanesi, Halit Özkaya Kütüphanesi, Fuat Ataroğlu Çocuk Kütüphanesi ve Müzik Okulu, Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi Millet Kırathanesi Kütüphanesi, Yakup Semt Kütüphanesi ve İldem-Yeşilyurt Kütüphanesi olmak üzere 14 kütüphane ile hizmet veriyor.

300 bini aşkın üye sayısı bulunan Büyükşehir Belediyesi kütüphaneleri, ücretsiz internet ve bilgisayar hizmeti veren bilgisayar odaları, üye olan herkese ücretsiz fotokopi ve diğer tüm imkânları ile bu eğitim öğretim döneminde de öğrencilerin sıcak yuvası olacak.

Büyükşehir’in 14 kütüphanesinden Merkez Halk Kütüphanesi 7/24

açık olurken, 13 kütüphane ise haf-tanın 6 günü hizmet veriyor. Okula ve eğitime destek, yeni bil-giler edinmek, nitelikli vakit geçi-rerek sosyalleşmek için öğrenci ve gençlerin sahip olduğu büyük bir imkân olan Merkez Halk Kütüp-hanesi, üstlendiği bu görev ve hiz-metlerden dolayı da 7 gün 24 saat açık olarak hizmet veriyor.

Öğrenci Dostu Başkan Büyükkılıç'tan Gençlere İkrâm

Öte yandan, Büyükşehir Belediyesi tarafından, Başkan Büyükkılıç'ın

geleceğin teminatı öğrencilere ik-ramı olarak, konum ve yoğunluk-ları itibarıyla en fazla ziyaretçiyi ağırlayan Merkez Halk Kütüp-hanesi ve Şehir Kütüphanesi'nde üc-retsiz çay ve sıcak çorba ikramı da öğrencileri bekliyor.

Büyükşehir Belediyesi Kütüphane-lerinin çalışma sistemi hakkında bilgi veren Kütüphaneler Sorum-lusu Maide Olgun, "Kütüphanele-rimizde 15 gün süreyle kitap al-ver yapılabilir. Kartlı sistemimiz var, öğrencilerimiz kartla geliyor. İlk defa kart çıkaran arkadaşlarımız 6 TL bir ücretle giriş yapıyorlar. Kartlarını kaybederlerse 20 TL kar-şılığında kart yenileme işlemimiz var. 15 giriş, 15 çıkış hakları var" diye konuştu.

Olgun, kütüphanedeki hizmetle-rin ücretsiz olduğunu kaydede-rek "Öğrencilerimiz kütüphane-

lerimizde 10 sayfaya kadar çıktı alabilir, fotokopi çektirebilir ve kitaplarımızdan faydalanabilir-ler. Merkez Kütüphanemiz 24 saat açık, Talas Mevlana Kütüphanemiz saat 23.00'e kadar, diğer kütüp-hanelerimiz de sabah 09.00'dan ak-şam 19.00'a kadar öğrencilerimize hizmet veriyor. Ayrıca çayımız, çor-bamız var. Sabah 09.00'da çorba-mız var, öğle 13.00-14.00 arası çay servisimiz var. Merkez Kütüphane-mizde akşam 21.00'den sonra tek-rar çay hizmetimiz var. 2024-2025 eğitim öğretim döneminde bütün öğrencilerimizi kütüphanelerimize bekliyoruz" ifadelerini kullandı.

VALİLİK VE BÜYÜKŞEHİR'DEN TRT SANATÇILARI ŞEHİR KON-SERLERİ İLE KAYSERİ'YE UNU-TULMAZ MÜZİK ZİYAFETİ

Bu kapsamda Kayseri Valiliği ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi iş birliğinde TRT Sanatçıları Şehir Konserleri düzenlendi. Recep Tay-yip Erdoğan Millet Bahçesi büyük etkinlik alanını dolduran müzikse-verler, TRT sanatçılarının Naci Dü-zel şefliğinde seslendirdiği yöresel şarkı ve türkülerle eşsiz bir müzik ziyafeti yaşadı.

5 Eylül Perşembe günü saat 21.15'te Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi büyük etkinlik ala-nında Kayserililerin yoğun ilgisi ile düzenlenen konser unutulmaz bir müzik ziyafetine dönüştü.

TRT Müzik, TRT Nağme ve TRT Türkü radyo kanallarından canlı olarak yayınlanan konser, sunucu-ların "Medeniyetlerin göz bebeği, görkemli Kayseri'den selamlıyoruz hem sizleri hem de bizleri izleyen, dinleyen tüm dostlarımızı", "Bir

Kadim kent Kayseri'de bir taraftan kültür sanat alanında yatırımlarını sürdüren Büyükşehir Belediyesi diğer taraftan da Kayserilileri kül-tür sanat etkinlikleri ile buluştur-maya devam ediyor.

yanımızda bütün heybetiyle Erci-yes, karşımızda pırıl pırıl Kayseri, bu şehre yaraşır bir güzellikte gön-lümüz bu akşam müziğe doycak" sözleri ile başladı.

Muhteşem müzik ziyafetinin ya-şandığı gecede konuşan Başkan

Büyükkılıç, “Gönlümüzü titreten sanatçı dostlarımızın her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız diyorum” dedi.

“Kayseri’imize Böyle Bir Program Yakıştı”

Başkan Büyükkılıç, Kayseri’ye böylesine bir programın yakıştığını ifade ederek “TRT’mizin Genel Müdürü Prof. Dr. Zahit Sobacı hocamıza özellikle teşekkür ediyorum. Burası Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi, şenlendirdiniz, adeta gönüllerimizi titrettiniz. Kayseri’imize böyle bir program yakıştı. TRT’miz iyi ki varsınız diyor, her birinize sevgiler, saygılar sunuyorum” diye konuştu.

Kayseri Vali Yardımcısı Adnan Türkdamar da Kayseri’ye neşeli dakikalar yaşattıkları için TRT Radyo Dairesi Başkanı Hamit Yaz ve TRT sanatçılarına teşekkür etti.

TRT Radyo Dairesi Başkanı Hamit Yaz ise programda emeği geçen Başkan Büyükkılıç ve Kayseri Valiliği’ne teşekkür ederek “Tüm Kayserililere, hemşehrilerimize bu neşemize, heyecanımıza ortak olmalarından dolayı çok teşekkür ediyorum. Başta valiliğimiz ve belediye başkanımız olmak üzere de bu organizasyon sürecinde bizlere çok ciddi destekleri oldu. Sizlerin huzurunda kendilerine çok teşekkür ediyorum hem Memduh Başkan’ıma hem Sayın Vali’me. Sağ olsunlar, var olsunlar” şeklinde konuştu.

Kendisi de Kayserili olan, TRT spikeri ve konserin sunucularından Ayfer Durak da “Kayseri tarihin, sanatın, kültürün, ticaretin ve emeğin başkenti, görkemli şehir Kayseri” diyerek “Heybetli Kayseri yüreklerimizde bir sevinç, notalarımızda sizden aldığımız güç vardı bu gece. Bu şehir Erciyes’in gölgesinde büyüyen tutkunun, tarihin

derinliklerinden süzülen müziğin yankılandığı yer oldu. Siz olmasanız bu şarkılar bu türküler bu kadar anlam bulabilir miydi? Kayseri, biz sizi hiç unutmayacağız, siz de bizi unutmayın” ifadelerini kullandı.

BÜYÜKŞEHİR’DEN SELÇUKLU ESERLERİ SERGİSİ

Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve Kayseri Olgunlaşma Enstitüsü iş birliği ile hazırlanan “Selçuklu Eserleri Sergisi” açılışı, Selçuklu Uygarlığı ve Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi’nde gerçekleştirildi.

22-27 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirilen serginin açılışı Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanı Gürcan Senem, Milli Eğitim Müdürlüğünden Şube Müdürleri ve Kayseri Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü tarafından gerçekleştirildi. Sergi açılışında Kayseri Olgunlaşma Enstitüsü uzman eğiticileri ve öğretmenler ile çok sayıda katılımcı da hazır bulundu.

Kayseri Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü Ali Durmuş, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanlığına, Selçuklu

ürünleri ile ilgili gerçekleştirdikleri sergiye ev sahipliğinden dolayı teşekkür ederek başladığı konuşmasında, olgunlaşma enstitüleri tarihi ve hakkında katılımcıları bilgilendirdi.

Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanı Gürcan Senem ise Kayseri Büyükşehir Belediyesi olarak diğer kamu kurum ve kuruluşlar

ile iş birliklerinin devam ettiğini, Selçuklu eserlerinden esinlenerek hazırlanan ürünleri ziyaretçilerin beğenisine ve ilgisine sunduklarını ifade etti. Senem, serginin Selçuklu Uygarlığı ve Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesinde olmasının ayrı bir anlam ifade ettiğini belirterek Başkan Dr. Memduh Büyükkılıç’a da desteklerinden dolayı teşekkür etti.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve Kayseri Olgunlaşma Enstitüsü iş birliği ile gerçekleştirilen söz konusu sergide, Selçuklu motifleri ile bezenmiş çiniler, nakış örtüler, kitre bebekler, seramikten yapılmış ürünler, panolar, Selçuklu kıyafetleri ile Selçuklu dönemini yansıtan bazı eserler yer aldı. ■

Kayseri Mutfağı

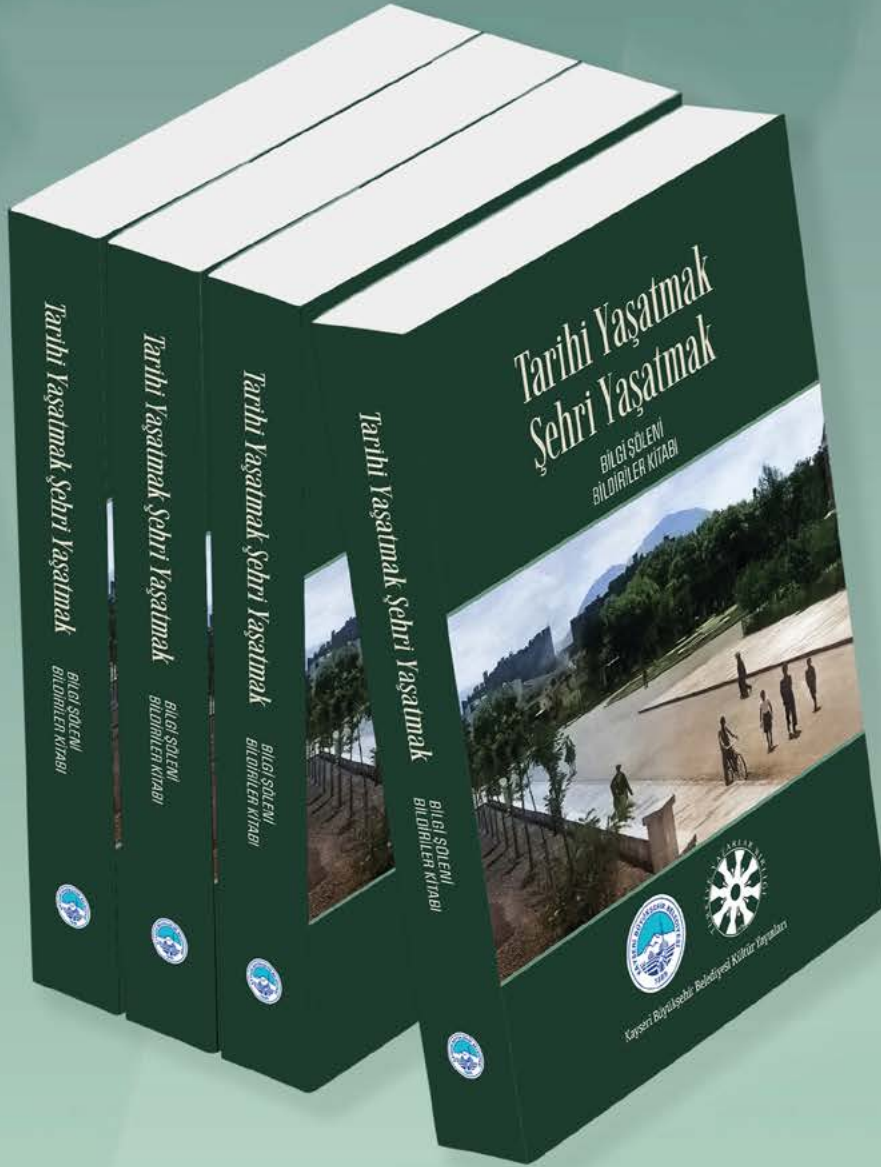
ÇITIR LEZZET EFSANE TAT !

Çıtır Manti

Tarihi Yaşatmak Şehri Yaşatmak kitabı Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınlarından çıktı

www.kayseri.bel.tr/e-kitaplarimiz adresinden
dijital olarak ulaşabilirsiniz.